

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

48

1 Decembrie 1918:
UNIREA

(Paginile 12-13)

LEGITĂȚILE ISTORIEI

S-AU IMPLINIT, la 29 noiembrie, și întreaga națiune l-a cinstit amintirea, 125 de ani de la trecerea în neființă a marelui luptător patriot și istoric vizionar Nicolae Bălcescu. Evocându-l cugetul și simțirea, s-au relevat cu fremătătoare emoție gândurile lui inflăcărâte din Mersul revoluției în istoria românilor, ce apăreau în 1850 în revista cu simbolicele titlu „România viitoare”: „Vrea să fim o nație una, puternică și liberă prin dreptul și datoria noastră, pentru binele nostru și al celorlalți nații, căci voim fericirea noastră și avem o misiune a împlini în omenire.”

Directă urmare a revoluției de la 1848, Unirea Principatelor avea să devină fapt împlinit peste 10 ani, iar peste șase decenii, la 1 decembrie 1918, acest ideal avea a se făuri în deplinătatea lui, prin unirea Transilvaniei cu „Țara”. Au fost ani și ani de încordare și luptă, căci, cum spunea același Bălcescu, „prin lucrare și jertfire, prin singele vărsat, poporul dobândește conștiința drepturilor și a datoriei sale”.

Viziunea Bălcescului s-a integrat în ceea ce, cu atita pregnanță științifică, s-a scris în Programul Partidului Comunist Român elaborat de o comisie de redactare sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu și aprobat de Congresul al XI-lea. Legitățile dezvoltării istorice — evidențiază Programul — impuneau cu stringență încheierea procesului de formare a statelor naționale aflate sub dominația marilor imperii din Europa. În mișcarea popoarelor europene pentru autodeterminare națională și scuturarea dominației străine se încadrează și lupta maselor populare din patria noastră pentru formarea statului național unitar. Istoria demonstrează că formarea statului național unitar român nu a fost rezultatul unui eveniment întâmplător, de conjunctură, al înțelegerilor intervenite la masa tratatelor; tratatul de pace după primul război mondial n-a făcut decît să consfințească o situație de fapt, creată de lupta maselor populare. Unirea Transilvaniei cu România a constituit înfăptuirea firească a năzuințelor seculare de unitate a poporului nostru, a visului pentru care au luptat și s-au jertfit nenumărate generații de înaintași, împlinirea unei necesități obiective a însăși dezvoltării istorice.

Această dezvoltare avea, în cadrul României ca stat național unitar, să ia proporții pe măsura profundelor mutații săvîrșite în configurația geografică, politică și socială după primul război mondial, mutații determinînd un nou și puternic avînt al dezvoltării forțelor de producție pe plan internațional, producîndu-se puternice schimbări în structura societății, în raporturile sociale. În aceste condiții interne și internaționale, luptele de clasă, revoluționare din țara noastră se intensifică tot mai mult, culminînd cu greva generală din 1920. Consecință a creșterii conștiinței politice a proletariatului, în cadrul Partidului Socialist s-a desfășurat o luptă intensă pentru clarificarea principiilor ideologice, precum și cu privire la programul, strategia și tactica de urmat în acțiunile revoluționare viitoare. S-au creat astfel determinantele care, la 8 mai 1921, au dus la crearea Partidului Comunist Român pe baza ideologiei marxist-leniniste.

Astfel, în condițiile statului național unitar, potențialul revoluționar al poporului român avea să se intensifice în deceniul al treilea și al patrulea, pentru ca în contextul gravelor primejdii generate și, apoi, intensificate de forțele reacționare și de fascism, în anii celui de-a doua conflagrații mondiale, Partidul Comunist Român să devină catalizatorul forțelor democratice și patriotice, a acelor forțe care aveau să înfăptuiască eliberarea țării la 23 August 1944.

Și tot partidul clasei muncitoare avea să fie principalul stimulator al luptei pentru reintregirea Transilvaniei, prin participarea României la războiul Națiunilor Unite, ceea ce se împlinise la 1 decembrie 1918 devenind din nou realitate.

Legitățile istoriei și-au spus deci cuvîntul hotărîtor, România socialistă a zilelor noastre fiind expresia celei mai depline unități în jurul partidului comunist, unitate cu atît mai creatoare cu cît ea implică cea mai autentică conștiință revoluționară sub razele a-tot-luminoase ale celui mai elevat patriotism. Niciodată mai mult ca astăzi iubirea de țară și voința de propășire a civilizației și a culturii noastre n-au fost mai rodnice, niciodată conștiința făuririi de către sine pentru sine a propriei sale istorii n-a fost resimțită mai viu de către întregul popor.

În preajma Conferinței Naționale a partidului, trăirea acestor legități istorice se manifestă în sentimentul pulsiv și unanim al stimei și al dragostei pentru cel care a știut și a izbutit cu atita strălucire să se identifice cu țara de azi și, prin ea, deopotrivă, cu cea din trecutul-bimilenar, ca și cu imaginea celei de mâine. Este sentimentul ale cărui ample vibrații vor răsună în curînd sub cupolele Conferinței, concretizînd această identitate: Partidul-Ceaușescu-România.

..România literară

În acest număr, desene de Mihai Vulcănescu

Partidul e vîrsta de aur a Țării

Partidul e riul care spumegînd răsună,
lumina-n care culorile se scaldă,
clipă eternă care rămîne
asemenea iubirii de țară
ce luminează de veacuri
filele nemuritoarei noastre istorii.

Partidul e dorul,
vîrsta de aur a țării
și singele vărsat
ce a schimbat culoarea amiezii,
e limba noastră — românească
în care s-au topit dureri,

e limba-n care ne cîntăm eroii
ce-au apărat cu trupul lor
vestitul tricolor.

Partidul este țara,
pentru el bat inimile noastre,
singele, curat, clocotește
născînd dragostea de om
ce-i pentru oameni
o primăvară care ne străbate,
un gînd curat care colîndă
sublime spații binecuvîntate
sub soarele de-amiază
al scumpei noastre României.

Mihai Adrian Eres

România literară

DIRECTOR: George Ivaşcu. Redactor
şef adjunct: G. Dimisianu. Secretar
responsabil de redacţie: Roger Câmpeanu.

Din 7 în 7 zile

ROLUL ACTIV ŞI CONSTRUCTIV

AL ROMÂNIEI PE ARENA MONDIALĂ

IN ACTUALUL context internaţional, pe multiple planuri — politic, economic, social-cultural — manifestarea României ca unul dintre cei mai activi factori, cu un rol constructiv bine determinat, a devenit un fapt universal recunoscut. În complexitatea ei, această activitate e concretizată în iniţiative de reală perspectivă, — prin modalitatea contactelor directe şi a tratativelor, prin documente de lucru punând cu pregnanţă în valoare principiul de valenţe la scara mondială, printr-o prezenţă mereu vie, implicând o metodologie flexibilă, totdeauna la obiect, printr-un dinamism cu atât mai eficient cu cât el vehiculează o consecvenţă de autentică principialitate. Oricine a urmărit atent în presă informaţiile de ordin internaţional din ultima perioadă şi-a putut da seama de amploarea şi densitatea prezenţei României în miezul celor mai importante probleme internaţionale.

ASTFEL, în telegramele de la Naţiunile Unite cu data de 24 noiembrie, se transmitea o cuprinzătoare ştire asupra Raportului secretarului general O.N.U. privind consecinţele economice şi sociale ale cursei inarmărilor şi ale cheltuielilor militare. Or, ţara noastră este aceea care are meritul de a fi adus pentru prima dată în atenţia O.N.U. problematica acestor consecinţe, cu profundele ei implicaţii asupra vieţii economice şi sociale, asupra eforturilor de progres şi bunăstare a popoarelor. Această iniţiativă — a României — a condus la elaborarea, în 1971, a primului raport al secretarului general al O.N.U., — raport reactualizat recent în baza iniţiativei respective.

Evoluţia problemei Orientului Mijlociu

IN PROBLEMA de cea mai presantă actualitate, cea a intensificării eforturilor pentru soluţionarea politică a conflictului din Orientul Mijlociu, se cunoşte pe seară largă străduinţele României, ale preşedintelui său, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, pentru promovarea căii tratativelor, ca modalitatea cu cea mai reală perspectivă de concretizare a unei soluţionări de ansamblu. Evenimentele care au avut loc recent şi atitudinile realiste, pătrunse de un spirit nou, care au fost exprimate, pot marca o cotitură în evoluţia situaţiei din această parte a lumii în direcţia căutărilor cu sorţi de izbândă pentru pace. Căci în urma vizitei preşedintelui Sadat la Ierusalim s-a creat într-adevăr o situaţie nouă care trebuie folosită în interesul reluării Conferinţei de pace de la Geneva. A devenit nu numai pe deplin clar dar şi posibil ca ţările direct interesate, precum şi O.E.P., să discute şi să stabilească ele însele principiile acordurilor ce urmează a fi încheiate, modul concret în care să se desfăşoare relaţiile viitoare în această regiune.

Această argumentare — ca expresie a liniei consecvente a politicii externe româneşti potrivit directivelor şi activităţii neobosite a preşedintelui ţării — a constituit fondul cuvintării reprezentantului României în Adunarea Generală a O.N.U. privind situaţia din Orientul Mijlociu, dezbateri încheiate în seara zilei de 26 noiembrie prin adoptarea unui proiect de rezoluţie prezentat de un grup de state nealiniate şi socialiste, proiect intrând în 102 voturi.

La Reuniunea de la Belgrad

DEOSEBIT de semnificative sînt informaţiile marcînd importanţa propunerilor României la Reuniunea de la Belgrad privind aspectele militare ale securităţii în Europa. Numeroase delegaţii au subliniat — în cadrul organului subsidiar de lucru al Reuniunii — însemnătatea acestor propuneri, avînd în vedere obiectivele pe care le urmăresc: întărirea securităţii şi diminuarea tensiunii pe continent, pregătirea climatului politic pentru a se trece la măsuri efective de dezarmare (în speţă, notificarea mişcărilor de trupe, notificarea prealabilă a manevrelor aeriene şi navale, abţinerea de a efectua manevre multinaţionale în apropierea frontierelor altor state, angajamentul de a nu crea noi baze militare, inclusiv de a amplasa arme nucleare şi de a nu spori efectivele militare aflate pe teritoriul altor state în Europa, precum şi angajamentul de a îngheţa bugetele lor militare la nivelul anului 1977 sau 1978).

Înaltă apreciere

a secretarului general al O.N.U.

IN ACEST context şi ca o semnificaţie de ansamblu, s-a impus ca un fapt deosebit opinia pe care secretarul general al Organizaţiei Naţiunilor Unite, Kurt Waldheim, a ţinut s-o exprime cu prilejul recenteii întâlniri de la sediul O.N.U. cu ministrul afacerilor externe al României, George Macovescu. Secretarul general al O.N.U. a dat o înaltă apreciere rolului activ şi constructiv pe care România îl joacă pe arena mondială, contribuţiilor pe care preşedintele Nicolae Ceauşescu le aduce, printr-o activitate perseverentă, la rezolvarea problemelor arzătoare ale vieţii internaţionale. Kurt Waldheim l-a rugat pe ministrul român să transmită preşedintelui Nicolae Ceauşescu salutul său, precum şi întreaga sa graţitudine pentru interesul constant pe care România îl manifestă faţă de activităţile O.N.U., pentru iniţiativele şi acţiunile româneşti îndreptate spre creşterea rolului organizaţiei în viaţa internaţională.

Cronica

Viaţa literară

Miercuri, 30 noiembrie 1977, la festivitatea decernării premiilor Uniunii Scriitorilor

Premiile Uniunii Scriitorilor pe anul 1976

■ Ieri, miercuri, 30 noiembrie 1977, la sediul Uniunii Scriitorilor din Calea Victoriei nr. 115, în prezenţa a numeroşi scriitori, a avut loc festivitatea decernării premiilor literare ale anului 1976.

Premiile au fost înmănuşite de George Macovescu, preşedintele Uniunii Scriitorilor, care, în cuvîntul său, felicitîndu-i pe laureaţi, a subliniat semnificaţiile acestui act, onorînd îndeosebi contribuţia literaturii noastre actuale la efortul general al edificării noii culturi socialiste. Au mai luat cuvîntul: Laurenţiu Fulga, vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor, Ştefan Augustin

Doinaş, preşedintele juriului, iar în numele premiaţilor, Constantin Ţoiu, Rácz Gyözö şi Gelu Ionescu.

Precum se ştie, juriul: Ştefan Augustin Doinaş (preşedinte), Cezar Baltag, George Bătăiţă, Mircea Ciobanu, Aurel Covaci, Gabriel Dimisianu, Geo Dumitrescu, Gálfalvy Zsolt, Ion Ianoşi, Gheorghe Pituş, Radu Popescu, Radu Dumitru, Lucian Raicu, Căţina Ralea, Franz Storch, Mircea Tomuş, Dorin Tudoran, Laurenţiu Ulici, Romulus Vulpescu — supunînd dezbaterii cele mai valoroase lucrări literare ale anului 1976, potrivit criteriilor regulamentului în vigoare, a hotărît prin vot secret acordarea următoarelor premii:

POEZIE

Mircea Dinescu — „Proprietarul de poduri” (Ed. Cartea Românească)
Ion Horea — „Măslinul lui Platon” (Ed. Dacia)
Petre Stoica — „Iepuri şi anotimpuri” (Ed. Cartea Românească)

PROZA

Paul Georgescu — „Doctorul Poenaru” (Ed. Albatros)
Fănuş Neagu — „Frumoşii nebuni ai marilor oraşe” (Ed. Eminescu).
Constantin Ţoiu — „Galeria cu viţă sălbatică” (Ed. Eminescu)

DRAMATURGIE

Alexandru Sever — „Comedia nebunilor” (Revista „Teatru”)

PUBLICISTICĂ

Ştefan Bănuţescu — „Scrisori provinciale” (Ed. Albatros)
Nicolae Prelipceanu — „Dialoguri fără Platon” (Ed. Dacia)

LITERATURĂ PENTRU COPII ŞI TINERET

Sonia Larian — „Biblioteca fantastică” (Ed. Cartea Românească)

CRITICĂ ŞI ISTORIE LITERARĂ

Nicolae Manolescu — „Sadoveanu sau utopia cărţii” (Ed. Eminescu) şi „Al. Odobescu” (Ed. Minerva)
Cornel Regman — „Colocvial” (Ed. Eminescu)
Eugen Simion — „Scriitori români de azi”, vol. II (Ed. Cartea Românească)

TRADUCERI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ

Taşcu Gheorghiu — „Cinturile lui Maldoror” de Lautréamont (Ed. Univers)

Alexandru Miran — „Electra, Hecuba, Ifigenia în Taurida, Hippolyt” de Euripide (Ed. Minerva)

TRADUCERI DIN LITERATURA ROMÂNĂ

Dan Duşescu — „Meşterul Manole” (l. engleză, Ed. Albatros)
Reimar Alfred Ungar — „Cartea cu jucării” de Tudor Arghezi (l. germană, Ed. Facla)

LITERATURA NAŢIONALITĂŢILOR CONLOCUITOARE

Franz Hodjak — „Offene Briefe” („Scrisori deschise”, Ed. Kriterion)
Mirko Jivcović — „Svedocianstva” („Mărturii”, Ed. Kriterion)
Király László — „Sétalovaglás” („Se plimbă de-a călare”, Ed. Kriterion)
Rácz Gyözö — „A líráról a metafizikáig” („De la liră la metafizică”, Ed. Kriterion)
Vári Attila — „Középkori villamosjegy” („Bilet de tramvai pentru Evul mediu”, Ed. Dacia)

DEBUTURI

Gabriel Chifu — „Sălaş în inimă” (Ed. Eminescu)
Ivan Covaci — „Ciuha” (l. ucrainiană, Ed. Kriterion)
Gelu Ionescu — „Romanul lecturii” (Ed. Cartea Românească)
Ion Ioan — „După amiaza unei clipe” (Ed. Cartea Românească)
Molnár Gusztáv — „Az elmélet küszöbén” („În pragul teoriei”, Ed. Kriterion)
Marian Papahagi — „Exerciţii de lectură” (Ed. Dacia)
Ioan Radin — „Aventurile tinărului Serafin” (Ed. Dacia)

Premiile Academiei Republicii Socialiste România pe anul 1975, pentru filologie, literatură şi artă

Premiul „Timotei Cipariu” — a) „Compendiu de dialectologie română (nord şi sud-dunăreană)”. Autor: Matilda Caragiu-Marioţeanu; — b) „Dicţionarul istoric al lexicului maghiar din Transilvania”, vol. I. Autor: Attila T. Szabó.

Premiul „Bogdan Petriceicu Hasdeu” — a) „Proza fantastică românească”. Autor: Sergiu Pavel Dan; — b) „Critica literară junimistă (1864—1885)”. Autor: Dan Mănuţă.

Premiul „Mihai Eminescu” — a) „Descrierea turnului”. Autor: Gellu Naum.

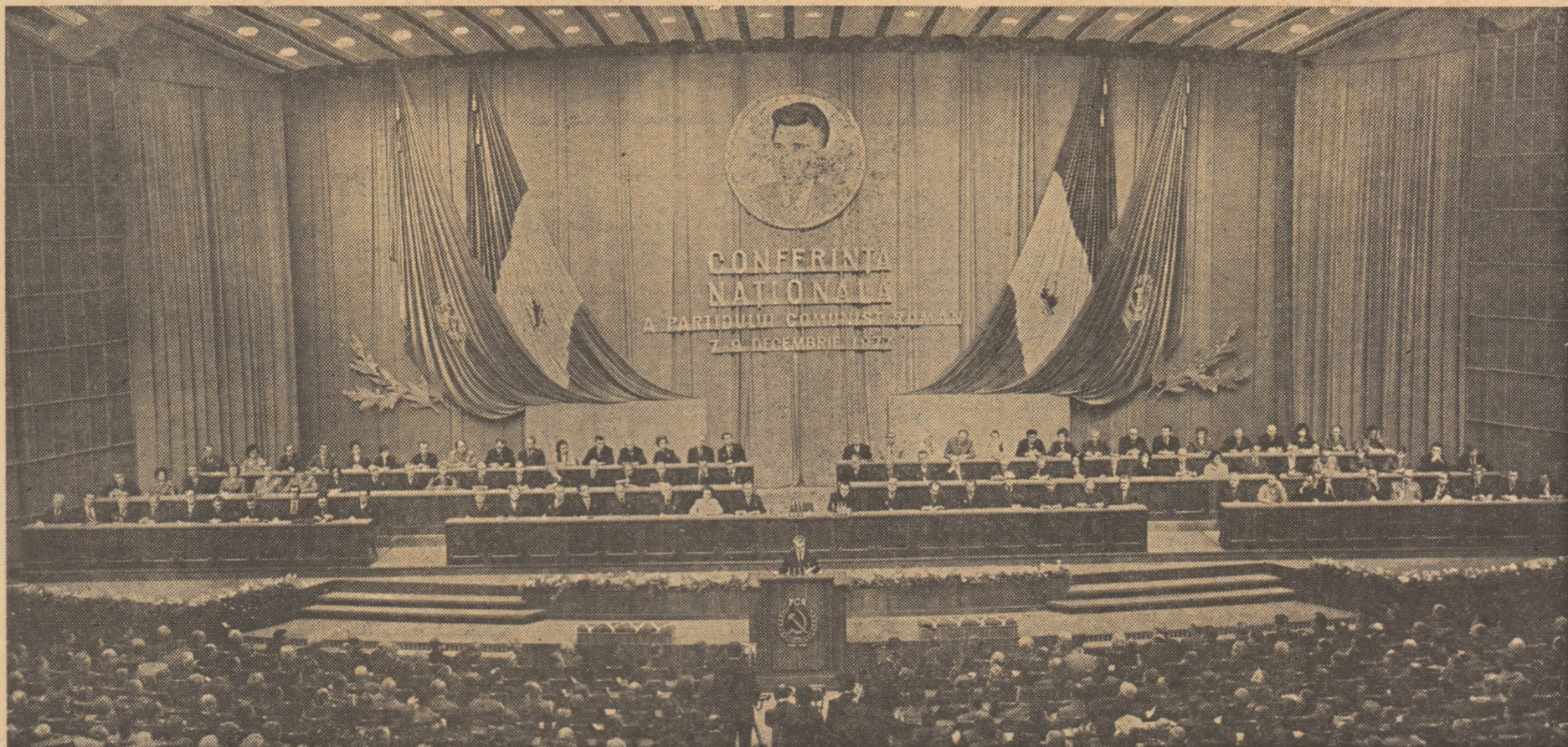
Premiul „Ion Creangă” — a) „Drumul egal al fiecărei zile”. Autor: Gabriela Adameşteanu.

Premiul „Ion Luca Caragiale” — a) „Teatrul românesc contemporan (1944—1974)”. Autor: Colectivul Institutului de istoria artei şi alţi colaboratori; coordonator Simion Altescu.

Premiul „Ciprian Porumbescu” — a) „Principii fundamentale în teoria muzicii”. Autor: Victor Giuleanu; — b) „Muzică şi estetică”. Autor: István Angi.

Premiul „George Enescu” — a) „Tristia”. Autor: Theodor Grigoriu; — b) „Logodna” şi „Valuri”. Autor: Nicolae Brînduş.

Premiul „Ion Andreescu” — a) „Monumentul lui Ştefan cel Mare (ridicat la Podul Înalt — Vaslui)”. Autor: Mircea Ştefănescu.

CONFERINȚA PARTIDULUI

RAPORTUL prezentat Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român de către tovarășul secretar general, Nicolae Ceaușescu, ne-a oferit încă o dată prilejul de a privi chipul țării noastre. Portretul acesta se schimbă mereu, de la o zi la alta, s-ar putea spune. În fiecare zi dispăre ceva vechi și se adaugă ceva nou. A trecut de mult vremea când aveam o țară „eminamente agricolă”. Ne-am învățat să auzim și să vedem cum ne industrializăm, dar parcă niciodată nu am avut o imagine mai completă ca acum a fumicarului de oameni care înalță uzine, construiesc baraje, canale, metrouri, sparg munții și zăgăzuiesc apele. Niciodată nu am avut o imagine mai clară și în același timp mai dinamică a efortului făcut de poporul român pentru a schimba fața țării, pentru a construi o societate modernă, la înălțimea civilizației contemporane.

Mișcarea aceasta a cuprins toate domeniile. Ne dezvoltăm multilateral. Proportionalitatea este una din caracteristicile procesului de ridicare a societății socialiste în România. Nu scăpăm din vedere nimic, nici aspectul material, nici pe cel spiritual. Socialismul nu înseamnă numai bunuri materiale. Conștiința umană este un bun tot atât de prețios, tot atât de necesar socialismului. Omul este capitalul esențial al socialismului. Tot ce se face este pentru om și nu pentru un sistem abstract. Asistăm la desfășurarea unei acțiuni energice și generoase a Partidului nostru pentru formarea unei conștiințe înaintate și bogate. În societatea noastră — și aceasta a fost subliniat în cursul lucrărilor Conferinței — educația are un rol primordial. Socialismul are nevoie de oameni bine pregătiți, cu orizont larg, cu o bogată viață spirituală. Numai asemenea oameni se pot lupta cu cerul, cu pământul, cu vechiul, cu ei înșiși. Dar, educația se face prin diferite mijloace. Artă este unul dintre cele mai eficiente, iar literatura se situează la loc de frunte.

AȘADAR, în fața noastră, a scriitorilor se prezintă două realități impresionate prin dimensiunile și calitatea lor: portretul țării, cu dinamica lui interioară și exterioară, și procesul de formare și dezvoltare a conștiinței oamenilor din țara noastră.

Cum reflectăm noi, scriitorii din România, aceste realități în operele noastre și, deci, implicit, cum facem parte din ceea ce se petrece aici, pe acest pământ al nostru? Întrebarea nu este nouă, dar acum, când Partidul Comunist Român și-a analizat munca sa și a luat hotărâri pentru viitor în cadrul Conferinței Naționale, se cuvine să facem și noi un examen a ceea ce am realizat și a ceea ce intenționăm să realizăm în viitor. Nu se poate afirma că literatura ultimului deceniu nu a fost prezentă în marea înclăștare cu greutățile și nu a consemnat marile victorii ale poporului

român. Nu se poate spune că operele noastre nu reprezintă valori spirituale ale culturii neamului nostru. Dar, tot astfel, nu se poate spune că strălucitorul chip al țării, că eroul vremurilor noastre — constructorul socialismului în România — au fost reflectate în marile lor dimensiuni în cărțile noastre, fie că este vorba despre poezii, despre proză, despre dramaturgie.

Ne-am propus ca în anul care vine să discutăm cu temeinicie, în cadrul unor consfătuiri, problemele apărute în fața noastră în procesul creației. Vom discuta, pe rând, despre critică, dramaturgie, despre proză, despre poezie. Vom lăsa de o parte aspectele festive și vom încerca să pătrundem adânc, în substanța lucrurilor, în descoperirea a ceea ce dinamizează creația noastră și a ceea ce ne frânează să dăm opere valoroase.

In raportul său, tovarășul Nicolae Ceaușescu, vorbind despre producția materială, a declarat că a sosit momentul să punem accentul pe calitatea produselor. Desigur, nu se pot face comparații mecanice între producția materială și cea spirituală dar, păstrându-se specificul respectiv, este necesar să discutăm temeinic despre valoarea operelor noastre pe care le trimitem sub ochii cititorilor, o unor cititori din ce în ce mai calificați, mai pretențioși, care nu au nevoie de poveștile ușor sentimentale, ușor călduțe, sau de versuri pretinse a fi literatură patriotică, dar care prin falsitatea și facilitatea lor se îndreaptă împotriva marelui sentiment al iubirii de patrie. Cititorul nostru are nevoie de opere literare care să-i zguduie conștiința chemându-l la înțelegerea și rezolvarea marilor probleme care îl frământă pe omul modern — cel care a ajuns pe Lună, a pătruns în structura cea mai intimă a materiei, se pregătește să producă viața în laborator și s-a hotărât să-și făurească o altă societate. Cititorul din țara noastră are nevoie de opere literare care să-l dinamizeze în înfringerea greutăților, să-l cheme spre marile victorii, să-l ajute să fie om, așa cum comuniștii înțeleg această realitate, să-l sprijine să aibă o înaltă ținută morală, să pătrundă în tainele frumosului și să și le însușească.

Nu, nu avem nevoie de o literatură moralistă, dar de o mare literatură care prin valoarea ideilor ei, prin calitatea ei estetică poate să pătrundă profund în conștiința constructorilor socialismului în România și s-o modeleze. De o asemenea literatură avem nevoie și este cert că o vom face să apară.

Conferința Națională a Partidului Comunist Român, raportul secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, reprezintă mari îmbolduri pentru realizarea unei atari literaturi.

George Macovescu

La sfat înalt

In plin avint voințe și puteri,
Idei mărețe, gând innoitor,
La sfat înalt este chemată țara,
La sfat înalt în comunismul for.

Cu dragoste am dat investitura
Celor mai harnici și celor mai buni,
Să ne rostească răspicat cuvântul,
Să dobîndim ale izbînzilor cununi.

Ne-am pus nădejdea-n vrednicia lor,
În munca dirză, — n vrerea de granit,
În luminatul verb ce se rostește
Sub steagul glorioșului partid.

Și mîndri de-a ne ști făuritorii
Mereu în ritm, pe trepte, spre înalt,
Dăm patriei prinosul vieții noastre
Și timpului cutezător asalt.

Vlaicu Bârna

Partid

Partid !
Forță, indemn și idee,
privire spre zări comuniste, scinteie,
iubire de țară și datină demnă,
puterea poporului nostru, eternă.
Partid !
Lumină, adevăr și dreptate,
poetul cîntînd în cetate,
întroparea străbunelor gînduri viteze,
luptător neînfricat, știutor să viseze.
Partid !

Riu carpatin, cîmpie și munte,
bărbatul cu tîmple cărunte,
rodul de aur al acestui popor,
revoluție, doină și dor.
Partid !

Cutezanță, mîndrie și piine și sare,
în inimile noastre nestînsă dogoare,
iubire de țară și datină demnă,
puterea poporului nostru, eternă.

Radu Selejan

Revoluția umanistă

ÎNCA de la adoptarea sa la Congresul al XI-lea, Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism, a devenit program al întregului popor angajat, sub conducerea partidului, la cea mai cuceritoare faptă istorică — înfăptuirea unei revoluții umaniste prin transformarea radicală a structurilor social-economice, obiective ale societății și, totodată, a structurilor spirituale, a stărilor de conștiință, prin edificarea unei lumi mai drepte și mai umane. Conferința Națională a Partidului reprezintă o confirmare elocventă a coincidenței depline între interesele și aspirațiile poporului și gândirea creatoare a partidului ce și-a găsit în Program cea mai strălucită expresie. În esență, Conferința, prin hotărârile adoptate, va asigura o mai bună organizare și folosire a resurselor materiale și umane de care dispunem, accentuarea criteriilor de calitate, de competență și eficiență în toate sectoarele de activitate, de la producția bunurilor materiale până la activitățile ideologice și cultural-educative. Construit în lumina direcțiilor fundamentale de dezvoltare a României, stabilite de Congresul al XI-lea, și sintetizând experiența densă, bogată a poporului din ultimii ani, Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu conferă un plus de întemierare științifică și filosofică obiectivelor strategice fixate. Afirmarea cu o nouă forță a unor principii fundamentale de socialism știin-

țific — confirmate și întărite de experiența practică — precum acela despre rolul conducător în societate al clasei muncitoare, care deține în chip obiectiv locul principal în procesul edificării unui nou tip de civilizație, sau principiul rolului conducător al partidului ca model al unei democrații superioare și, în același timp, model al celui mai înaintat etos moral-spiritual, noile accente ce se pun pe necesitatea creării condițiilor economice, politice, culturale și ideologice pentru ca fiecare om să aibă posibilitatea de a trăi în chip demn și cinstit, pentru ca abaterile să fie pedepsite, dar nimănui să nu i se facă o nedreptate, nimănui să nu sufere din cauza inechității, promovarea consecventă a acelor valori definitorii pentru politica internă și externă a partidului — toate acestea dau un relief nou umanismului revoluționar și marchează noi progrese în ceea ce tovarășul Nicolae Ceaușescu numea cu alt prilej revoluția umanistă. Este tocmai acea revoluție în stare să asigure reconstrucția radicală a lumii omului, în care toate valcările să acționeze solidar în direcția perfecționării condiției umane.

ACEST concept nou, care ar trebui să constituie pentru noi nu numai un sistem de referință dar și un obiect de studiu și meditație, se referă la faptul că, în cuprinsul unei civilizații spirituale superioare — cum a fost definit tipul de civilizație ce se află în plin proces de edificare în țara noastră — o revoluție științifică-tehnică nu poate

avea un caracter tehnocratic, nu se poate limita la perfecționarea mecanismelor tehnice, ci trebuie dublată — mai exact spus, trebuie să cuprindă, ca o dimensiune proprie, intrinsecă, o revoluție la nivelul conștiinței umane, sociale și individuale, o revoluție spirituală pentru înfăptuirea căreia arta și literatura au un rol de prim ordin. O revoluție umanistă este deci o revoluție care vizează nu o dimensiune izolată a umanului, ci întregul său statut existențial. Este vorba de o nouă experiență socio-culturală, de o nouă practică socială și morală în care ontologia regională a umanului devine un circuit axiologic mereu deschis și mereu mai bogat între individ și colectivitate, în care ontos-ul uman este un adevărat laborator de esențe morale. De aici ineputabilele sale resurse energetice, de aici sporirea potențialului de inteligență creatoare și sensibilitate atât la scară individuală, cât și la scară socială, datorită unui amplu și intensiv proces de umanizare a relațiilor interumane (la nivel microsocial), și a relațiilor sociale (la nivelul macrosocial). Dacă lumea valorilor nu mai este un empiriu rupt de om și de societate, aistoric și atemporal, ci este însăși lumea omului ca ființă istorică și culturală, rezultă că tocmai libertatea rațională, adică responsabilă, eficientă și creatoare, este ceea ce conferă omului statutul său axiologic de creator și guvernator al acestei lumi. Ceea ce implică o revoluție umanistă la nivelul structurilor sociale obiective, dar și al celor subiective, inclusiv a sensibilității.

UMANISMUL tradițional, spiritualist era incompatibil cu o adevărată revoluție umanistă; umanismul revoluționar socialist este, dimpotrivă, expresia unei atari revoluții și tocmai de aceea nu se opune progresului științific și tehnic ci, dimpotrivă, reclamă și se întemeiază pe dezvoltarea accelerată a forțelor de producție și a cunoașterii științifice, dar el nu vizează pur și simplu raționalizarea și mecanizarea vieții în spiritul concepțiilor tehnocratice, ci o organizare rațională de esență umanistă, un efort de modernizare menit să sporească gradul de raționalitate, de eficiență și economicitate a faptelor sociale. Revoluția umanistă presupune și un alt mod de a înțelege ideea de bogăție umană ca transformare a naturii în care se asociază caracterul obiectiv al structurii și aspectul subiectiv al individului.

Toate măsurile preconizate de partid, toate obiectivele enunțate în forum-ul suprem al comunistilor români, urmăresc nu numai îmbogățirea mediului tehnic al civilizației — cu toate normativele sale de muncă, de acțiune, cu toate mecanismele sale standardizate și omologate, ci și îmbogățirea mediului axiologic al culturii, cu ineputabilele sale zăcăminte de gânduri și sentimente, cu forța cognitivă și transformatoare a conștiinței.

În aceasta constă esența revoluției umaniste; ea asigură o adecvare mereu mai elevată între dinamica valorilor și echilibrul cunoașterii, armonizând vocația creatoare a omului cu o tablă superioară de valori.

Al. Tănase

A privi înainte

UN eveniment politic de importanță Conferinței Naționale a P.C.R. absoarbe în cel mai firesc mod preocupările tuturor. Justificată, această canalizare a interesului public devine ea însăși un element de referință, fiind unul dintre simptomele caracteristice pentru structura actuală a organismului societății noastre.

Conferința Națională se află în centrul atenției tuturor nu numai fiindcă întreaga sa desfășurare, dezbaterile și hotărârile ce se vor lua ne privesc pe toți, ci mai ales întrucât reprezintă expresia voinței tuturor de a trăi într-un anume fel, determinat fără nebulozități verbale, într-un limbaj limpede și exact. Limbajul necesar: al practicii, al înfăptuirii, a cărui esențială însușire este proprietatea termenilor nu „măiestria” de a folosi termenii.

Obiectivele sînt indicate cu precizie, ceea ce s-a făcut pînă acum este înfățișat în mod clar, cu evidențierea vigoasă a realizărilor și fără ocolirea insuficiențelor, într-o analiză lucidă a stării actuale a societății românești și într-o evaluare a perspectivelor de natură să asigure o și mai rapidă dezvoltare a țării.

O dezvoltare care să cuprindă toate planurile vieții, privite nu separat, ci în organica lor interdependentă; progresul material nu doar presupune, ci implică progresul spiritual, fiind componente ale aceluiași unic proces, sprijinindu-se și condiționându-se reciproc.

Construind orașe, combinate și uzine, oamenii se construiesc totodată și pe ei înșiși, se modelează și se remodelează sufletește. O ambianță nouă determină un fel de a gândi și de a simți de asemenea noi. E la îndemina oricui să constate, de pildă, ce schimbări de mentalitate, de conduită, de aspirații declanșează un fapt în aparență atât de banal cum e transformarea vechilor periferii bucureștene în cartiere de blocuri avînd asigurate condițiile confortului modern. Se modifică sau chiar dispar vechile structuri psiho-spirituale nu numai în mediul rural, loc tradițional și predilect pentru efectuarea unor asemenea observații, dar și în spațiul citadin; e un continuu proces de transformare a valorilor, și foarte rapid, impus de o evoluție economico-socială dinamică.

Nu e o simplă restructurare de principii și de criterii, altfel dispuse față de o ierarhie consacrată; se schimbă, s-au schimbat valorile înseși, se perimează și cad în desuetudine unele, se nasc altele noi; este o realitate complexă și vie, în care intră nu numai ceea ce este durabil, ci și efemerități, nu numai ceea ce este autentic, ci și inadecvări, și mimetisme, și artificiali-

tăți, și deformări. E motivul pentru care în acest deceniu s-a impus ca o necesitate vitală pentru orînduirea noastră preocuparea de a se pune în acord factorii esențiali ai dezvoltării sociale.

A construi o lume nouă și a trăi într-o lume nouă, fără model preexistent, înseamnă, implicit, și a dobîndi o nouă conștiință, colectivă și individuală. Și aceasta se întîmplă acum la noi, dar nu lent, pe parcursul a zeci și chiar sute de ani, cînd schimbările sînt aproape insesizabile pe durata vieții unei singure generații, ci în condițiile unui ritm foarte accelerat, nu ușor și nu simplu, material și moral, de susținut, dar care reprezintă unica posibilitate de depășire a vechii stări de inapoiere și dependență. Fiindcă e, într-un fel, mai ușor de construit o lume nouă luînd totul de la început decît a transforma, radical și profund, una veche și consolidată în tipare de viață milenare.

A privi înainte este o condiție a inteligerii și a participării.

Mircea Iorgulescu

Imagine de la deschiderea Conferinței Naționale a Partidului

Veridic și artistic

CELEBRA legendă antică spune că Gordius a prins oiaștea carului său de luptă cu un nod pe care nimeni nu-l putea desface. Augurii îi făgăduiau un viitor strălucit și mari victorii celui ce avea să dezlege nodul — adică: problema. Năzuind să cucerească lumea și fiind deci nerăbdător, Alexandru Macedon — plictisit de încercările zadarnice — a tăiat cu sabia nodul lui Gordius. Firește, curtenii și istoriografii săi au făcut apologia acestui gest, în aparență atât de îndrăzneț și de ingenios. Marii gânditori ai omenirii au contestat însă, de nenumărate ori după aceea, justitatea soluției lui Alexandru Macedon și a moralei cuprinse în legendă. Căci esența problemei nu constă în a tăia, ci în a desface nodul.

Firește, orice comparație șchioapătă. Putem afirma totuși că modul cum se abordează în zilele noastre problemele dezvoltării sociale atestă că dreptatea este de partea celor ce pun sub semn de întrebare sensul celebrei legende. Nu pentru că problemele puse zi de zi de către propășirea socială ar constitui un nod de nedezlegat, un păienjenis nesoluționabil. Complexitatea și caracterul lor complicat implică totuși necesitatea acțiunii planificate, conștiente, gândite, care se orientează după busola unei concepții despre lume fer-

me, se adaptează legităților dezvoltării social-istorice, și izvorește din studierea și analiza temeinică, amănunțită, complexă, a condițiilor date, împletind teoria cu practica. Afirmarea este mereu mai valabilă, deoarece rezolvarea unor astfel de probleme este, la noi, o cauză a tuturor comunistilor și a poporului întreg, deoarece înfăptuirea societății socialiste multilateral dezvoltate nu poate fi decît un rezultat al muncii conștiente a maselor, desfășurată în domeniul modelării istoriei.

MAREA consfătuire a comunistilor, Raportul prezentat de către tovarășul Nicolae Ceaușescu trasează marile și complexe sarcini ce ni se impun în dezvoltarea continuă a societății. La această activitate se integrează organic formarea și perfecționarea permanentă a noilor legături dintre oameni. Consider că literatura și arta angajată își împlinesc chemarea atunci cînd participă la acest travaliu în modul lor specific, creînd valori spiritual-estetice; cînd se străduiesc să contribuie — prin mesajul operelor, prin eficiența lor estetică — la umanizarea existenței și conștiinței omenești, la relațiile dintre oameni, sub semnul idealurilor și principiilor umanismului revoluționar și ale eticii socialiste. Rețeta lui Alexandru Mace-

don este inaplicabilă aici. Modelarea conștiinței socialiste constituie un proces complex în care rolul determinant, definitoriu, al existenței sociale are o semnificație primordială. Literatura și arta trebuie să conștientizeze veridic și artistic procesele desfășurate în realitate, înlesnind în felul acesta — atât în oameni cît și între oameni — promovarea conținuturilor calitativ noi. Veridic și artistic — aceste legi dintotdeauna ale artei — capătă o deosebită actualitate atunci cînd posibilitățile de a se adînci legătura dintre opera de artă și receptorul ei sînt atât de favorabile ca în epoca noastră, în atmosfera democrației socialiste, fecundă și pentru cultură.

A propovădui și a propaga umanismul, omenia socialistă, prin exprimarea aprofundată și veridică a problemelor omenești, specifice epocii; a-i atrage omului atenția asupra răspunderilor față de sine însuși și față de semenii săi; a confrunța consecințele faptelor sale cu perspectivele istorice; a spori exigența acțiunii inteligente și omenoase — iată onoranta și obligatoria chemare a scriitorului, în plin curent al transformărilor revoluționare, modelatoare ale istoriei.

Gálfalvi Zsolt

Bogăția vieții

MAI cu seamă este stimat scriitorul prezent în for, debătând, clarificând împreună cu concetățenii săi problemele proaspete ale zilei și ale viitorului și determinând, în consens, cea mai justă decizie pentru binele nației.

Turnul de fildeș, pentru artistul care s-a dovedit, nu există, însă trebuie să recunoaștem, prin constatare, că sint, totuși, scriitorii (datorită firii lor? datorită unor lacune ale conștiinței lor civice? datorită altor cauze și mai subtile?) care-și consideră rolul împlinit exclusiv prin faptul creării opereii. Fie cât de curată și înaltă aceasta, ea singură nu poate istovi toate posibilitățile de înfruntare asupra societății pe care le deține un scriitor. Un scriitor este o oglindă și o conștiință mai vastă decât opera pe care poate să o realizeze. Ori-cât orgoliu îndreptățit ar caracteriza pe artist, el însuși trebuie să recunoască adevărul că viața, în plinara ei desfășurare, este mai largă, mai bogată și mai imprezvizibilă decât cea mai „rotundă” operă. De aici și necesitatea unor gesturi care să transcendă opera, care să fie operative în planul larg al vieții. Aceasta este o cinste, și una de onoare, care i se face artistului. Spre lauda și folosul ei, lumea crede în artiști. Și pe bună dreptate. Căci cu cât opera e mai deplină și fără puțință dubitabilității, cu atât sporește datoria artistului de a-și răspica îndemnul, crezurile, în-doielele chiar, cu alte cuvinte de a da și o valoare concretă inefabilului opereii. Acela care prin geniul înnăscut și printr-o îndrăznie și încrezătoare trudă a ajuns să lămurească o Operă, are, totdeodată, și darul de a lămurii nu puțin și nici lipsite de complexitate probleme curente ale Cetății. De la veritabilul artist se așteaptă și acest magisteriu.

Este stimat scriitorul care ne-a dat opera pură, pentru că ea este însuși miracolul dezvelit ochilor noștri înșeptați de frumos, dar de două ori este mai stimat acel scriitor care, pe lângă acest dar de neprețuit, ne ajută, prin cuvântul său pe înțeles, în lucrările și zilele noastre atât de frenetice. Aducem astfel elogiul nostru unui scriitor precum Mateiu Caragiale, însă vom fi de două ori mai darnici în recunoștința noastră implicată cu Eminescu ori Goga, pentru că cel dintâi n-a ivit în lumina spiritualității noastre numai **Scrisoarea I și Odă**, în metru antic, ci și acele pătimeșe, analitice până la singe cu epoca dată, obsesive și, pentru el, epuizante articole la zi din perioada sextenatului de la „Timpul”, iar al doilea nu doar **Oltul** și „la noi sint codri verzi de brad”, ci și profeticele chemări din trimbiță întru împlinirea idealului național.

„Doar știi că nu sint un prost. Înțeleg tot, dar absolut tot (s.n.), și convenția mea este adesea de a mă face că nu înțeleg convenția”, zice într-o scrisoare, recent publicată, G. Călinescu, numind prin aceste șururi înalta conștiință de sine a adevăratului creator, cum și rostul lui în societate. Iar în altă scrisoare către același distins adresant: „O seară de destindere mi-ar slăbi încordarea. Vreau să fiu amărît, ca să lucrez cu patriotism”. Aceste gânduri sint emise în epoca groaznicului război al doilea, dar cu atât mai pilduitoare. Același G. Călinescu a pus în practică aceste prețioase principii și pentru cel care-i citește bogata publicistică, parțial adunată în două masive volume sub fericiții și constituatul titlu de sorginte cantemireană (**Gilceava înțeleptului cu lumea**), lucrul se dovedește cu prisosință. Practic nu se află domenii, politice, economice sau domestice, în care scriitorul, artistul în genere, să nu-și poată aduce contribuția sa de decizie sau de nuanțare, mai consistentă sau mai modestă. Cu atât mai mult această datorie de onoare incumbă artistului comunist, la modul superior lămurit asupra rosturilor opereii lui și a gesturilor sale dincolo de operă. Artistul comunist nu cunoaște sleirea vigoarei sale și la căpătul acesteia, spleenul, pentru că atunci cînd acestea ar încerca să-l împresoare el coboară treptele Cetății, în Agora, printre semenii și tovarășii, luîndu-și din lucrările și problematicile lor putere proaspătă, precum Anteu își re-dobîndea putere înnoită de la Pămîntul ineputabil.

Omul nou

„Omul nou de unde și cînd ar putea să apară?”
Mai sint dintre-aceia care-ntreabă — spre noi
Ridicînd prefăcute, uneori sincere, inteligente priviri.
Și ce să răspunzi, cînd urechea de-o pui la pămînt,
Auzi cum din zori pină-n seară, răspunsu-l durează
O țară, prin suple — surori cu lumina — zidiri !

Dar răspunsul nu-i totul ! Înțelegerea lui este grea
Măi cu seamă. Ecurile de fîntînă adîncă
Izvorînd de demult. Cel ce nu are în sufletul lui
Libertatea, de milenii visată, drept rană, cel ce
Nu suferă de-un cîntec de pasăre către piscuri
Chemînd, nu poate pricepe cum brațul și gîndul
Învie prin lanuri și-n fața nestinselor focuri-statui.

Aici, în Carpați, omul nou venea demult, de demult...
La el acasă stăpîn pe izvoare și brazi, pe flori și miori
Voia să ajungă. Dar ce cale lungă, pină acasă,

ce fustuni,

Ce ninsori ! Ce jertfe de singe și țară, de-atîtea ori !

Cînd două mii de ani durerea în pumni o aduni,
Și brațu-i puternic ! Iar sorii pe cer cînd îi urci
Sint chiar sorii !

Da, omul acasă la el este om. Și ce nou ! Cînd
Hoida o vrea de cîntecul spicelor mari mereu mai
Bogată. Cînd frații-i sint frați. Cînd puterea îi crește
Prin muncă-nțeleaptă, cînd îl cunosc după mers
Toți brazii-n Carpați, cînd poate răspunde-ntrebărilor
Lumii-roată, cum prin roadele sale
Dă seama, în fața soarelui toamnei — un pom.

De unde să vină ? Și cum să ne vină, omul nou, el,
Ca o nemaivăzută ființă ? Priviți-ne țara ! E a lui —
E grădina ! Ascultați-ne gîndul — e un imn de lumină !
Și, încă, doar prin jertfă dobîndim biruință... Durerile
Lumii le purtăm fără vină, pe umerii noștri, sperînd
Și luptînd cu credință-ntru viață. De unde să vină, el,
Omul nou ? Priviți-ne brațul, priviți-ne fruntea,
Priviți-l în față !

Petre Ghelmez

Pentru cei mulți, pentru cei puternici

CONFERINȚA Națională a Partidului implică o confruntare a literaturii cu sensurile ei înalte, revoluționare, cu izbinzile ei incontestabile și la fel de incontestabilele ei zbateri fără ecou.

A fost depășită ideea primitivă, făcută, nu născută, potrivit căreia literatura ar fi rămas în urma vieții. Înțelegerea științifică asupra lumii ne duce inevitabil la concluzia că literatura nu trebuie să fie nici în urma vieții, nici înaintea vieții; pur și simplu, literatura trebuie să se afle în mijlocul vieții, să exprime însăși viața. Nu există între literatură și viață raporturi de concurență, de care pe care. Acest țel, modest, în aparență la îndemîna oricui, l-au îndeplinit cu glorie numai marii artiști. La asemenea înmăjurări, deosebite, o apreciere lucidă, obiectivă, critică, și uneori chiar și autocritică, a mersului nostru înainte este tonică, binevenită. Romantismul societății noastre socialiste își găsește în luciditate aliatul cel mai de nădejde, prietenul cel mai apropiat al ceasurilor de cumpănă și iluminare.

Noi am respins ideea artistului demiurg și a artistului care creează galaxii, puncte de vedere și drame pasionale după bunul său plac. A fi demiurg, a fi un supra-om e aproape la îndemîna oricui. Ce rost ar avea să privești de sus realitatea ? Realitatea, ca și femeia iubită, nu se privește de sus, cu morgă aristocratică, ci se iubește pătimeșe, sub vraja sublimă a egalității. Experiența mea de scriitor al anilor revoluției, al idealului comunist de viață m-a învățat că numai cel care iubește realitatea are puterea de a o descrie. Angajarea totală, cu toate fibrele existenței, înseamnă, în egală măsură, iubire și spirit științific, metodă de cunoaștere.

Interpretarea rigidă a realității, și deci și a scopurilor artei, nu bate nici ea pasul pe loc; prima calitate a imposturii e puterea de adaptare. S-a spus cîndva, cu mulți ani în urmă, că nu trebuie să privim oamenii în buni și răi, ci să înțelegem — spre gloria complexității — că oamenii au și de-

fecte și calități, au și realizări, au și lipsuri. În primul rînd trebuie văzut despre ce calități și despre ce lipsuri este vorba, fiindcă nu orice calitate poate anula orice păcat și restabilii, astfel, echilibrul moral. Dacă cineva are păcatul de a-și bate soția și în schimb are calitatea de a veni punctual la serviciu, nu aduce nimic nou în ordinea morală. Aș vrea să subliniez că discuțiile de opinii din ultima vreme au spulberat asemenea prejudecăți care semănau uneori chiar cu adevărul, dacă le priveai pieziș; au demonstrat că n-are nici un rost să reanimăm vechile erori cu oxigenul erorilor mai tinere și mai recente. Experiența istorică și personală ne-a învățat că perfecțiunea, atît în bine cît și în rău, există. Realitatea noastră socialistă a clădit oameni de o mare frumusețe morală, integri, curați, inteligenți, capabili numai și numai de generozitate, străini ireversibili biologic de orice ademenire a întunerului. Perfecțiunea comună nu e un vis, o utopie, ci o realitate implacabilă, istorică, pe care noi, scriitorii, avem obligația morală de a o dezvălui. Această mărturisire romantică o fac în virtutea destinului meu de poet și romanțier. Dar în calitate de scriitor satiric — observ că mai există indivizi a căror abjecție a atins perfecțiunea, la care nimeni nu mai poate adăuga nimic. Cu forța cu care descriem splendoarea lumii, aroma florilor, spiritul revoluționar, încrederea în valorile morale ale societății noastre socialiste, trebuie să distrugem bicisnicia, trivialitatea existenței, egoismul, individualismul pîntecos și agresiv.

S-A VORBIT adeseori despre necesitatea, despre obligația scriitorilor de a descrie viața interioară a personajelor. Fără îndoială, literatura n-are nici un motiv legitim să renunțe la descrierea vieții interioare a personajelor: dacă ar face-o, și-ar semna cu mîna ei sfîrșitul. Dar, la urma urmelor, despre ce viață interioară este vorba ? Față de care personaje ne-am luat răspunderea de a le

dezvălui lumina și abisurile ? O prejudecată învinsă naște în ceasul ei de agonie funerară o altă prejudecată. De aceea ne eliberăm atît de greu de ele, sintem ispițiți, uneori, să le confundăm cu un pas înainte. A apărut prejudecata că numai o categorie de oameni, cu precădere pictori, academicieni, scriitori, arhitecți au dreptul la viața interioară. În timp ce marea majoritate a oamenilor trăiesc, muncesc, clădesc uzine, grădini și hidrocentrale, creează fără să-și permită luxul „interiorizării”. Dar această existență anonimă, lipsită de garanția eternității și de ispita răsplatei imediate, conține, indiscutabil, ceva eroic. Să nu uităm că întreaga noastră existență, drumurile, liniștea, piinea, sint creația a milioane de anonimi superiori nouă, tuturor, prin forță de creație și modestie. Tocmai față de acești oameni minunați, modesti, generoși, puternici, care construiesc România socialistă, avem noi, scriitorii, obligația fundamentală, ei trebuie, în primul rînd, să se recunoască în cărțile noastre. Viata interioară nu înseamnă numai abisuri, spaime telurice, viața interioară înseamnă și nevoia de dăruire, iubire și creație. Sigur că o adulterină are necazurile, visurile, problemele, obsesiile, remușcările ei, deci „viața ei interioară”. Dar viața interioară a omului care ne dăruiește piinea și echilibrul mi se pare mult mai vie, mai dramatică, mai demnă de atenția scriitorilor. Nu trebuie confundată viața interioară cu petiția sentimentală și coșmarul bine-meritat... Viata interioară implică și lumină, și spațiu, și spirit de sacrificiu, și grija pentru soarta altora.

Conferința Națională a Partidului impune pentru fiecare scriitor, obsedat de rosturile sale, atent la bătaia fiecărei inimi omenești, un examen de conștiință. Noi trebuie să scriem cărți despre cei care construiesc România socialistă și, în această dăruire totală, aprinsă și modestă, vom găsi răsplata nopților noastre albe.

Teodor Mazilu

Gheorghe Suciu

Poem despre nașterea Poemului

Oamenilor muncii
de la Uzinele „Electroputere”

Vedeți l tot trăind răsăritul soarelui
— Acest etern ritual al universului —
S-ar putea să minimalizăm
Miraculoasa naștere a luminii.

Vedeți l tot auzind luna lunecind
În oglinda apelor insomnorate
S-ar putea să credem că luna
E rațiunea apelor de a fi,
Că apele s-au născut ca oglindă
Să-și afle stăpina nopții —
La o suportabilă, totuși, depărtare de chip.

Vedeți l Eh, cite n-are poetul să le arate
Celor ce l-au ales
Să le deslușească șoaptele,
Să afle vindecare în cuvinte
Pentru durere,
Să coloreze lacrima-n metafore
Pentru bucurie —
Aplecându-și privirea-n lăuntru.

Poate de aceea acum cînd — între
Această pagină albă
Ce aduce vocea în lumea tainei,
Și ochii ce vor tresări pe înălțimile
Literelor — se întinde eterna
Cimpie a timpului.

Poate de aceea acum, cînd poetul
Și visează vocea traversînd microfoanele
lumii

(Invenție modernă ce-a înlocuit
Strigarea pe oală din vechime
Din vremea cînd prin foc și tulnice
Vorbeau munții între ei),

Poate de aceea acum, cînd cuvîntul
Se oglindește-n strigătul de foc al soarelui
Și își șlefuește infățișările pe discul inefabil
al lunii,

De la cuvînt pînă la inimile ce-l privesc
Ar fi indeajunsă
O aripă măruntă de pasăre...

Las, deci, cuvîntul să-și privească în ochi
oamenii,
Să-și caute acolo oglinda definitivă
Și, ca ecoul, să se-ntoarcă-n adîncuri.

„Dar cine sînt acești oameni ?”
Mă va-ntreba poate Cuvîntul, nedumerit
De gestul de a-l fi retras de la
Treburile domestice ale poeziei
De mult consacrate,
Ale poeziei deprinsă să celebreze
Răsăritul și Amiza Soarelui,
Șoapta lunii, lina trecere a apei,
Invizibila peregrinare a Omului
Prin anotimpuri.

„Dar cine sînt acești oameni ?”
Mă va întreba poate Cuvîntul.

Dindu-i dezlegare să-i privească-n ochi
Ca pe niște vechi cunoștințe,
Ii voi răspunde-ntr-un tirziu
Cînd, impacientat își va pierde răbdarea
(Ori poate îl va zori din urmă un verb ținfos) :
„Cine să fie ! Niște oameni
Care știu ce-i bucuria
Învățînd nu odată ce-i tristețea,
Niște oameni care tot obligînd metalul
Să ia chipul mașinilor
Să învingă distanțele, timpul,
Au devenit — cum să spun ? —
De neînfrînt ca metalul,
Fără a lăsa să amurgească
Fragilul sunet al Trestiei,
Exuberanța Soarelui în răsărit,
Nostalgia lunii la capătul zării”.

„Cine să fie ? — voi răspunde
Cuvîntului-procuror —
Niște oameni care trăiesc,
În privirile cărora s-a născut
Eterna oglindă a timpului”

... Și Cuvîntul
Va deveni, acceptat de metaforă,
Poezie
Dacă va ști să audă și
Să se țină de cuvînt.

Poate acesta e drumul
Spre nașterea Poemului.

Nicolae Dragoș

Școala adevărului

CONFERINȚA Națională a Partidului Comunist Român reprezintă pentru orice constructor al socialismului, implicit — și în special — pentru orice artist angajat pe responsabilul țării de educație artistică și de modelare a conștiințelor.

Întotdeauna materialele elaborate de conducerea de partid ne-au direcționat activitatea și ne dimensionează sarcinile într-o politică de cultură închinată colectivității socialiste. Prin aceasta ni s-a recunoscut, cu încredere, rolul de adevărați artiști ai erei comuniste.

Dar această misiune nobilă nu o putem împlini decît în cadrul unei reale acțiuni comune în care creatorii vor sluji cu devotament umanismul contemporan.

Cunoașterea spiritului contemporan este o condiție sine qua non a creatorului. Sîntem dator să cunoaștem pulsul și frământările specifice ale vieții sociale, să-i oferim temele majore și să-i propunem soluțiile în spiritul unei acute exigențe valorice, pretenție de desăvîrșire pe care numai cei puternici și-o pot permite.

Cu aceste sentimente am parcurs Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Conferința Națională a Partidului, decîși a înfăptui, ca întotdeauna, cu entuziasm hotărîrile partidului.

Ion Lucian

Făuritori de frumos

MUZICIENII noștri s-au pregătit intens pentru a întâmpina Conferința Națională a Partidului, adîncînd și preluînd creator tezele fecunde ale Congresului al XI-lea, raportate la toate domeniile activității ce se desfășoară în zilele noastre într-un ritm susținut, în deplină armonie cu năzuințele tuturor cetățenilor patriei. Putem spune, fără exagerare, că niciodată în istoria țării noastre nu a existat o mai strînsă fuziune spirituală între artiști de toate vîrstele și publicul cărora aceștia li se adresează.

În prima ediție a Festivalului „Cîntarea României” s-au afirmat un apreciabil număr de profesioniști, în tîlmăcirea nepieritoarelor capodopere românești și universale. Dar, în această sîrbătoare a tuturor artelor s-au reliefat și miile de talente din rîndurile amatorilor, adesea contopindu-se pînă la identificare cu temele contemporaneității. Un muzician al epocii noastre trebuie să fie, mai înainte de toate, un educator, un făuritor de frumos, de bine și, nu în ultimul rînd, de adevăr — simbolul nostru călăuzitor. Numai fiind atașat de oamenii timpului nostru socialist și creînd opere inspirate de teme majore — și lăsînd la o parte „reverii deșarte”, pledînd nu pentru meșteșugul îngust, ci pentru veritabila măiestrie, vom deveni muzicieni autentici... pe măsura înălțelor realizări și aspirații ale poporului nostru.

Doru Popovici

Un vis, o chemare

AM aniversat în aceste zile trei ani de cînd revoluția socialistă din România a pășit spre o nouă etapă istorică — edificarea socialismului multilateral dezvoltat; de cînd, la îndemnul tovarășului Nicolae Ceaușescu, Partidul Comunist Român a știut să elaboreze și să dea viață unui program politic, economic și social care își vedește pe deplin adevărul, îndreptățirea, rodnicia.

Telul suprem al Programului este realcătuirea flinței spirituale a omului, potrivit legilor simple și clare ale moralei comuniste, readucerea în întreaga viață socială și în totalitatea relațiilor interumane a celor mai nobile virtuți proprii poporului nostru, aflate acum într-o fericită simbioză cu ideologia viitorului comunist.

Ca artist cetățean trăiesc din plin bucuria împlinirii acestui ideal. Știu că neistovitele energii creatoare ale poporului nostru, setea lui de frumos, de bine și de adevăr vor duce la îndeplinire conceptul generos, care este ideea dezvoltării multilaterale a societății socialiste.

Cuteierînd drumurile patriei pentru îndeplinirea sarcinilor mele obștești și profesionale, pretutîndeni în țară am văzut înfăptuirile minunaților noștri contemporani. De la uimtoarele platforme industriale, emoționante înfăptuiri în care se împletesc eroismul, inteligența și frumusețea, la imensele întinderi de pămînt rodnic gospodărite cu dragoste și hărnicie, de la noile edificii care schimbă peste noapte fața orașelor, la uriașele construcții datătoare de energie și pînă la lăcașurile de cultură, unde se plămădește o nouă și vie spiritualitate — peste tot am descoperit Viața Nouă, Omul Nou.

Cîndva, în urmă cu un secol, un vizionar a scris învăpăiața „Cîntare a României”. Era un vis, o chemare... Astăzi, la chemarea partidului, care ne conduce spre îndeplinirea minunatului vis comunist, răspundem: Prezent. Sînt pe deplin încredințată că potrivit Raportului tovarășului Nicolae Ceaușescu, în spiritul lui creator, în contextul realizărilor generale ale patriei, cultura, pe care cu atîta abnegație o slujim, în cadrul căreia scriem azi noua „Cîntare a României”, primește un imbold în plus dezvoltărilor cerute de societatea cea nouă.

Dina Cocea

Cîntecul oamenilor

OMUL, omul creator de viață nouă, omul bucurie a inimilor, omul bucurie a viitorului, omul care construiește azi oameni, omul bucurie a oamenilor.

Reunind oamenii, reunind comunistii, adunînd la Conferința Națională a Partidului puterea faptelor azi și de mîine, sîntem acolo patria întregă cu inima, cu visurile, cu împlinirile și dorințele de viitor, cu noi și noi dorinți, cu puterea de a crea și a realiza prin forța democrației noastre, prin socialism și comunism, prin gîndirea care ne unește eforturile și împlinirea.

Oamenii, comunistii se fac ecoul a trei ani de muncă ce se împlinesc de la Congresul al XI-lea al P.C.R.

Hozele le-am adunat de trei ori, munca minilor noastre am pus-o în trei hambare, pe fiecare fiind înscris un an de elan creator.

Furnalele, cuptoarele, hidrocentralele și-au revărsat către oameni prinosul lor cald de împliniri în valoare nouă, în calitate nouă, într-o nouă gîndire.

Toate acestea înfrunghiează vigoarea politicii partidului nostru, forța democrației noastre, cuprînd elanul, inițiativa și capacitatea oamenilor de a realiza și de a se realiza. Omul se afirmă cu un efort uriaș pe drumul noii sale angajări morale și cetățenești. Pe această linie arta își are responsabilitatea sa. La Congresul educației politice și al culturii socialiste din 2—4 iunie 1976 tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta: „Creația literar-artistică trebuie să cultive tradițiile de înfăptuire ale oamenilor muncii, ale luptei pentru eliberare socială și națională, pentru o viață mai bună, pentru munca unită pentru făurirea socialismului, pentru înflorirea scumpel noastre patrii — Republica Socialistă România”.

Succeselor remarcabile prin care Partidul a ridicat țara pentru a înfăptui istoricele hotărîri ale Congresului al XI-lea, îndemnurilor secretarului general al partidului, noi, artiștii plastici, ne alăturăm prin frumoasele împliniri ale pictorilor, sculptorilor, graficienilor, decoratorilor, criticilor și scenografulor, prin efort creator. O statornică dăruire umanistă către patrie și popor ne călăuzește în munca noastră. Căutăm culorile și expresia plastică și le alegem privind cerul, pămîntul și oamenii dragi ai țării, noile lor împliniri. Căutăm și formele și descoperim furnalele, șantierele și hidrocentralele; privim cu nesaț chipul oamenilor. Omul este constructorul vieții acesteia noi, omul care construiește oameni, omul care știe să asculte cîntecul oamenilor.

Brăduț Covaliu

Cîntec de taină

Ne-ascultă cîntecul păsărilor și nu pot ca să creadă
că multe măcinate de vînt, cu aripi frînte
zboară și-acum pe cerul din noi ca o tăgadă
a clipei care trece continuînd să cînte.

Ne numără cercurile arborilor și nu pot înțelege
că mulți schimbați în țepă, rupți de vijelie,
ori prefăcuți în scînduri, ignoră orice lege,
continuînd să crească și-n lemnul din sicrie.

Ne măsoară adîncimea riurilor și nu pot să priceapă
că toate-și duc și-și uită numele în mare,
dar recunosc oriunde, oricînd, pe orice apă,
pădurile de-acasă în lemnul din vapoare.

Ne cercetează șesul și nu pot să-și dea seamă
spre care nord, cu lăncii și scuturi aurite
călătoresc prin moarte, sub spice de aramă,
cohortele din neguri de lumi de mult venite.

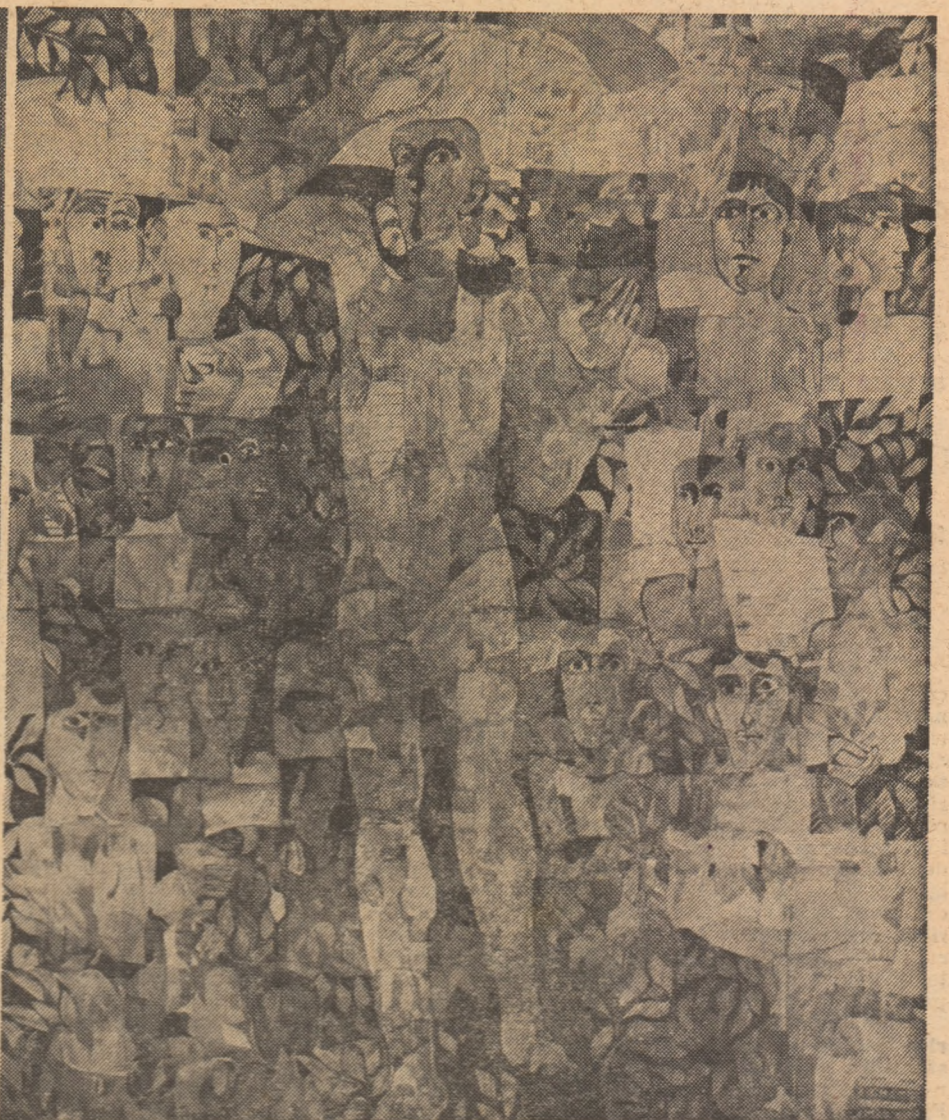
Ne cîntăresc trecutul și nu pot ca să știe,
pe căi de bronz eroii, sub cerurile-albastre,
cită lumină poartă, de li-i atît de vie
trecerea lor spre mîine prin sufletele noastre.

Cunosc tot ce se poate cunoaște despre-o lume,
dar mai rămîne taina de patrie, cea care
din păsări, arbori, șesuri și riuri ne-a dat nume
de neam român; ea, taina, în veci dăinuitoare.

Darie Novăceanu

ION NICODIM : Elogiul omului

VIRGIL ALMAȘANU, GHEORGHE IACOB : Odă patriei
(Tapiserii vernisate marți, 6 decembrie, la Sala Mare a Teatrului Național)

Privind în față viitorul

ÎN CĂ O DATA, noi, oamenii României de astăzi, sintem contemporanii unui eveniment cu profunde implicații în devenirea țării: Conferința Națională a Partidului Comunist Român.

Încă o dată, gândirea de cristal pur ce însoțește teoria și practica Partidului, asemeni unui principiu viu, dinamic, în marș către viitor, se rotunjește într-un gest devenit familiar, făcând parte din însăși existența nouă a României.

Marcind un moment semnificativ din spectaculosul salt spre deplina afirmare a tuturor valențelor și visurilor ce ne aparțin, definindu-ne, Conferința Națională a P.C.R. se instituie ca un reper al istoriei ai cărei martori și făuritori sintem. Ar trebui să ne oprim, nu fără firească mândrie, asupra fiecărui element ce compune mozaicul de probleme, nici una secundară, nici una eludată pentru că dialectica nu ar permite-o, dezbătute cu temeinică și lucidă responsabilitate comunistă în aceste zile ce țin trează atenția națiunii. Ar trebui să citim cu adincă emoție, în spatele cifrelor, al datelor, statisticilor și proiectelor, ritmurile poeziei comuniste ce transformă fiecare gest într-o sărbătoare a conștiinței libere și creatoare.

Și ar mai trebui, privind din perspectiva culturii noastre contemporane, vastă și organică alcătuire de ideal uman și social, de etic, moral și estetic, drumul parcurs până astăzi, să descifrăm în lumina viitorului propus șansa unică oferită creației, sensul și finalitatea acestela. Ar fi acesta un gest firesc, un mod de a privi în față viitorul în mod comunist, adică de a face bilanțul realizărilor, de a ne opri cu lucidă nemulțumire în fața nereușitelor sau neîmplinirilor, de a proiecta un mișcare spiritual de o dimensiune fără precedent, pe măsura solicitărilor civilizației socialiste în ansamblul ei. Atitudine demnă de un artist, de un intelectual contemporan cu cele mai profunde și semnificative mutații operate până acum în existența noastră de națiune liberă, afirmarea propriilor idealuri în consens cu cele ale întregii societăți ar confirma nu numai un atașament organic, total, față de ceea ce reprezintă însăși condiția noastră umană, ci și conștiința propriului destin de creator.

În aceste zile ce marchează cu semnul viitorului încă o etapă din istoria noastră, ne revine în memorie un alt eveniment determinant în devenirea României actuale, reprezentat de Congresul al IX-lea al partidului, căruia spiritul de libertate și responsabilitate deplin democratică îi datorează atita. Din acest punct cu valoare de jalon în dialectica gândirii creatoare a partidului se proiectează principalele direcții ale dezvoltării noastre materiale și spirituale, din acest punct se desprind ideile cu enorme consecințe în planul creației, al artei timpului ce-l trăim. Iată de ce, urmînd desfășurarea logică și legitimă a fenomenului de cultură, așa cum este el postulat de sistemul nostru, de ideologia noastră comunistă, putem descrie, etapă după etapă, realizarea idealului bazat pe dialogul liber, democratic și eficient al tuturor valorilor autentice, în scopul definirii unui nou tip uman, model pentru societatea viitoare, la împlinirea căruia contribuie toate condiționările de natură materială și spirituală.

În acest context, rolul artei, al culturii în general se desprinde ca unul de extremă importanță, iar locul artistului în societatea noastră actuală și în cea viitoare se detașează prin semnificațiile deosebite pe care le îmbracă. Artistul cetățean a încetat de mult să mai constituie un ideal utopic, el a devenit prototipul oricărui creator conștient de locul și misiunea ce i se încredințează prin însăși opțiunea sa de membru al societății, și este cel ce caracterizează prin prezența sa cultura noastră contemporană. Iată de ce creația ultimelor decenii, cea a ultimilor ani cu deosebire, devine simptomatică pentru întreaga concepție filosofică, pentru întreaga ideologie promovată de partid, de pe poziții ferme și generoase, iată de ce, încercînd o sinteză a drumului parcurs până acum și o proiectare în viitor, le putem realiza și din unghiul bogatelor sugestii oferite de fenomenul cultural. Ar fi locul aici să constatăm modul pozitiv în care toate luările teoretice de poziție în problemele artei, ca și concretizările ulterioare prin opere,

au condus la crearea unui climat spiritual de o fertilitate a ideilor și soluțiilor fără precedent, la o diversificare pozitivă a formelor de expresie, tocmai pentru a satisface exigențele nuanțate ale unei societăți tot mai complex structurată, cu tot mai numeroase și justificate necesități spirituale. Am putea astfel stabili enormul câștig pe plan conceptual dar și stilistic adus de ideile și proiectele elaborate în diferite ocazii de către forumul suprem al conștiinței noastre, Partidul, am putea stabili, de la cazul particular dar aparținînd aceluiași context, până la ansamblul creației, evoluția produsă în gândire și expresie prin ralierea la ideologia comunismului și la idealurile societății românești. Dealtfel, prin toate manifestările ce innobilează spațiul spiritual al țării, prin tot ceea ce reprezintă creație autentică, luare conștientă de poziție față de marile și acutele probleme ale contemporaneității, arta noastră, artiștii ca membri utili și responsabili ai societății, dau nu numai măsura talentului cu care sintem înzestrați, ci mai ales dimensiunea timpului unic pe care îl trăim, a libertății și democratismului ce caracterizează esența politicii partidului. Avem suficiente exemple ce ilustrează această ineluctabilă, organică fuziune dintre conștiința politică și cetățenească, și conștiința artistului ca făuritor al bunurilor spirituale prin care ne proiectăm în universalitate, depășind limitele timpului

nostru, avem suficiente dovezi ale inextricabilei solidarități dintre ideologia partidului și idealul artistului, om social. Toate aceste realități, cu implicații ce determină însuși sensul existenței noastre sociale, transpar pregnant din fiecare material elaborat ca o consecință firească a problemelor ridicate de viață, ele se conturează cu forță vizionară și antrenează ascensional toate energiile umane ale societății românești, generînd și o cultură nouă, vie, în continuă devenire, potrivit spiralei dialectice. Din această legitate creatoare, tocmai pentru că anulează stagnarea, dogmatismul și sterilitatea gestului gratuit, fără finalitate ontologică, se alimentează arta noastră actuală în toate straturile ei vii, în ea își găsește forța și sensul efortului, cristalizînd valori spirituale reprezentative și autentice. Iată de ce, dincolo de semnificația amplă, cu rezonanțe în toate domeniile de activitate și în toate conștiințele, Conferința Națională a Partidului capătă un sens al său, particular, de eveniment și imbold, pentru toți artiștii acestui pămînt și ai acestui timp. Iar privirea limpede cu care privim în față viitorul, privirea conștiinței noastre de sine, a conștiinței locului și rolului ce revin României socialiste în planul dinamicii mondiale, este chiar privirea mereu trează, lucidă și prospectivă a ideologiei noastre, a Partidului însuși.

Virgil Mocanu

Arta și uzina

● Vineri, 2 decembrie, la Clubul Uzinelor „Republica” a avut loc vernisajul unei expoziții de pictură dedicată Conferinței Naționale a Partidului. Expun 24 de artiști cunoscuți publicului: Ion Muscelanu, Margareta Sterian, Ion Pacea, Violet Mărgineanu, Spiru Chintilă, Const. Blendea, Benone Șuvăilă, Petre Popovici, Dimitrie Gavrillean, Constantin Dipșe, Carolina Iacob,

Emil Ciocoiu, Corneliu Vasilescu, Elena Uță Chelaru, Gabriel Catrinescu, Ion Sălișteanu, Octav Grigorescu ș.a.

Explicațiile celui care a făcut oficiul de gazdă au fost ascultate cu atenție de asistență — muncitori, tehnicieni, ingineri — și transformate, treptat, în replicile unui dialog direct despre funcția artei.

TEHNICA ȘI PROGRESUL

„A subaprecia rolul științei... înseamnă a te condamna cu bună știință la stagnare și înapoiere, cu repercusiuni serioase asupra dezvoltării societății, pentru o lungă perioadă de timp”.

NICOLAE CEAUȘESCU

(1965)

TARA noastră a pornit la realizarea revoluției științifice și tehnice în condiții vitrege, datorită moștenirii trecutului, care a pus în fața partidului și a țării noastre sarcina, necesitatea soluționării concomitente a două sarcini istorice diferite și anume, sarcina lichidării subdezvoltării, adică sarcina industrializării, înfăptuirea unei reale și profunde reforme agrare, și culturalizarea maselor, sarcină ce îi revenea istoricește și de fapt burgheziei, pe care însă ea a lăsat-o, în cel mai bun caz, la mijlocul drumului, pe de o parte, și sarcina creării unei noi societăți, socialiste pe baza cuceririlor celor mai moderne ale științei și tehnicii contemporane, pe de altă parte.

Îmbinarea acestor două sarcini istorice în condițiile desfășurării revoluției științifice și tehnice pe plan mondial, n-a fost și nu este nici astăzi ușoară. Ele au fost cu atât mai greu de realizat cu cât acestea s-au suprapus parțial cu însuși procesul revoluționar de socializare, de creare și întărire a noilor relații de producție și repartiție, s-a suprapus începutului trecerii țării noastre de la stadiul agrar-industrial la stadiul industrial-agrar pe plan național și crearea sistemului socialist mondial pe plan internațional.

Acest diagnostic și o terapeutică corespunzătoare s-au pus și s-au „prescris” cu toată claritatea începând abia de la mijlocul deceniului trecut, obiectivul strategic fiind trecerea noastră de la subdezvoltare la stadiul de țară dezvoltată, la nivelul țărilor economice avansate din lume. Iar cheia de boltă a acestei strategii a devenit, într-un fel, transpunerea în viață a ideii folosirii „avantajului ultimului socialist”.

Aceasta nu însemna, firește, salturi peste anumite etape istorice, ci reducerea intervalelor de timp necesare pentru parcurgerea acestor etape; nu putea însemna o simplă preluare mecanică a unor concepții, practici, licențe și utilaje din altă parte, ci, pe lângă utilizarea realizărilor și experiențelor străine, folosirea tot mai accentuată și eficiență a propriei noastre capacități și inventivități, a forțelor creatoare proprii pentru propria noastră dezvoltare, pentru contribuția inteligenței românești la soluționarea marilor probleme tehnico-științifice, productive pe plan mondial.

Din gama unor corelații de o extremă complexitate — corelația dintre factorul politic și economic; problemele industrializării, cooperativizării agriculturii și culturalizării; dezvoltarea armonioasă a diferitelor sectoare economice și a sferelor productive și neproductive; menținerea unei corelații juste între cercetarea fundamentală și aplicativă, stabilirea și menținerea unor ritmuri de înaintare și a unui raport just dintre acumulare (dezvoltare) și consum; dezvoltare teritorială echilibrată și rațională a forțelor de producție, evitând o dezechilibrare ecologică și a multor alte corelații — nu trebuia să dispară omul, acest din urmă „factor” fiind, în ultimă instanță și în esență, cel mai important dintre toate cele importante, fără de care totul ar fi fost, pînă la urmă, o simplă „plăsmuire fără putere de viață”. Progres în toate domeniile de activitate, dar acesta nu de dragul unui progres general și abstract, ci de dragul omului, pentru care se face și se va face în continuare totul în România socialistă.

ORICE progres social este necesar să se bazeze pe dezvoltarea forțelor de producție, iar perfecționarea continuă a bazei tehnico-materiale reprezintă o componentă hotărâtoare a politicii sociale a partidului și cere a fi însoțită de per-

fecționarea continuă a întregului sistem al relațiilor social-politice, de perfecționarea continuă a suprastructurii. Progresele înregistrate în toate domeniile vieții sociale au la bază încadrarea consecventă a realizărilor științifice și tehnice în procesul de ansamblu al dezvoltării noastre sociale, împiedicînd orice tendințe de separare sau izolare a progresului tehnico-științific de celelalte domenii ale vieții sociale.

Legătura dintre revoluția științifică-tehnică (R.S.T.) și progresul social este departe de a avea un caracter univoc, rectiliniu. Ea se prezintă ca un raport dialectic de întrepătrundere. Numai în condițiile socialismului revoluția științifică-tehnică se poate desfășura în deplină concordanță cu interesele omului și societății; numai pe baza dezvoltării accelerate a științei și tehnicii poate fi construită noua societate, socialistă. În acest spirit, cel de-al XI-lea Congres al partidului nostru a hotărît punerea actualului plan cincinal sub semnul R.S.T., a trasat orientarea spre dezvoltarea accelerată a științei și tehnicii ca o condiție hotărâtoare a construirii și perfecționării în continuare a bazei tehnico-materiale a socialismului, a creării premiselor fundamentale în vederea trecerii treptate la comunism.

Se poate afirma că rezultatele tehnico-științifice de înalt nivel sînt o necesitate socială fundamentală a întregului nostru mers înainte. Tocmai pornind de la această exigență, partidul nostru face totul pentru a folosi cu înaltă eficiență socială aceste rezultate și pentru a accelera dezvoltarea științei și tehnicii în interesul omului.

Este de remarcat că orice rămînere în urmă a dezvoltării formelor democratice de organizare a societății socialiste pot genera contradicții și conflicte. Recurgerea la metode administrative nu constituie și nu poate constitui, nici pe departe, o soluție pentru înlăturarea contradicțiilor și conflictelor ce apar inerent în cursul dezvoltării sociale. Perfecționarea continuă a unor forme tot mai noi și originale ale democrației, a sistemului politic socialist, în ansamblul său, constituie o necesitate inexorabilă a însuși progresului tehnico-științific, a mersului înainte al societății socialiste.

În sistemul conducerii democratice capătă o extindere tot mai largă noile forme structurale de folosire a cuceririlor științei și tehnicii. Rezultă deci că, sub influența revoluției științifice și tehnice se produc mutații vizibile în mecanismul de funcționare a democrației. Folosirea noilor metode științifice și mijloace tehnice deschide o cale largă pentru cunoașterea aprofundată a legităților care guvernează procesele dirijate și elaborarea unor mijloace științifice eficiente pentru influențarea lor în direcția dorită.

Teza marxistă cu privire la conducerea oamenilor și administrarea lucrurilor înseamnă că omul este și rămîne totdeauna principalul element al sistemului. Deși dirijarea unor elemente materiale ale sistemului social devine mai complexă, totuși rolul oamenilor nu scade, ci crește.

Părerea unora din Occident că omenirea ar fi intrat în etapa unei societăți „supertehnicizate și greșit (prost) tehnicizate”, într-o societate „tehnologică” dar nu și „științifică” — ca urmare a unei evoluții aliene, denaturate și neadecvate a științei față de necesitățile societății contemporane — nu reprezintă decît reflectarea impasului în care au ajuns susținătorii unor concepții pesimiste, influențați de caracterul ambiguu, contradictoriu al dezvoltării științei, de unele dezechilibre care au apărut în diferite domenii, de unele efecte dezu-

7 decembrie 1977, în Sala Mare a Palatului, la deschiderea Conferinței Naționale a Partidului

manizante ale științei asupra dezvoltării sociale, asupra destinului uman. Dezvoltarea științei și tehnicii în conformitate cu anumite interese și folosirea ei, în mod preponderent, în raport cu aceste interese n-au nimic comun cu idealurile milenare umanitare, vin în contradicție flagrantă cu principiile care stau și ar trebui să stea la baza activității umane. Evaluarea sau, mai bine zis, reevaluarea rolului social al științei în societatea industrială, tehnologică — în condițiile unui mediu ambiant inutil suprutehnologizat —, elaborarea unei noi concepții asupra statutului științei și rolului tehnicii în societatea contemporană se impun ca imperative ale zilelor noastre. Noul statut care trebuie să redea științei o etică și tehnicii o moralitate, stabilind, deci, o nouă corelație cu puterea și o nouă unitate (alianță) între știință și natură, bazate nu pe tendința de dezintegrare, ci pe colaborare și respect, determinînd, în același timp, obținerea unei libertăți mai mari în cadrul unui dialog autonom dintre știință și cultură, poate duce la o stăpînire accentuată a unei situații deosebit de complexe. În acest fel societatea va deveni mai științifică și, totodată, mai umană. Este vorba, în fond și în ultimă instanță, de reglarea etică a activității științifice.

AȘA-ZISA civilizație tehnică va putea fi considerată ca avînd un rol pozitiv în istorie numai cu condiția ca aceasta să nu însemne dispariția a ceea ce este uman. Subordonarea omului de către tehnică ar însemna sfîrșitul oricărei civilizații. Doi mari giganți ai gândirii, primul al gândirii social-politice și celălalt al gândirii din domeniul științelor naturii, au făcut referiri de o rară profunzime cu privire la această problemă. Marx a spus: „Victoriile tehnicii par a fi cumpărate cu prețul degradării umane. Se pare că pe măsură ce omenirea supune natura, omul devine sclavul altui om sau al propriei lui jocsicii”. Iar Einstein spunea: „Grija pentru om și pentru destinul lui trebuie să constituie întotdeauna interesul principal al tuturor eforturilor tehnice. Nu uitați asta niciodată în mijlocul diagramelor și ecuațiilor noastre”. Esența corelației om-tehnică constă, în ultimă instanță, nu numai și nu atât în raportul propriu-zis dintre om și tehnică, ci în măsura în care tehnică (perfecționată, automatizată, cibernetizată, bionizată) va contribui la îmbunătățirea, perfecționarea corelațiilor om-om și om-oameni.

Se poate pune întrebarea: oare caracterul progresist al noilor tehnici și tehnologii este determinat doar de

faptul că prin introducerea acestora se reduce forța de muncă în procesul material de producție; precum și dacă aceasta constituie realmente și în mod absolut criteriul de apreciere a măsurii progresului tehnic și tehnologic? În cazul cînd introducerea noii tehnici în procesele de producție, respectiv reducerea forței de muncă, ar duce la intensificarea uzurii nervoase și fiziologice a lucrătorilor care rămîn în producție, atunci se pune, pe drept cuvînt, problema dacă avem sau nu de-a face realmente cu un progres. Autoregenerarea trebuie să constituie o caracteristică și pentru forța fizică și pentru cea nervoasă a omului. Aceasta pune problema unei dezvoltări adecvate a progresului tehnic, a introducerii unei tehnologii cu caracter global.

Apare cît se poate de evident că aprecierea axiologică a relațiilor om-tehnică, precum și om-natură este și va fi posibilă numai prin prisma umanizării relațiilor dintre oameni. Orice perfecționare, oricît de revoluționară, a acestor raporturi (om-tehnică, om-natură), a tehnicii de producție va putea fi considerată ca avînd realmente caracter progresist numai în măsura în care relațiile dintre oameni vor cunoaște o evoluție binefăcătoare, umană în sensul cel mai profund al acestei noțiuni.

Noi nu vrem ca omul, cu tot progresul tehnic, să se simtă tot mai puțin „în pielea lui”, tot mai prost „la el acasă”. Noi nu vrem să procedăm în așa fel încît să dăm suflet mașinii și să-l retragem omului. Noi nu vrem ca progresul tehnic să ducă la un regres în ce privește relațiile dintre oameni, un regres al sentimentelor umane, al omeniei, un regres în relațiile dintre societate și natură.

Sarcina creării bazei tehnico-materiale a societății contemporane — emanație a revoluției științifice-tehnice — nu poate constitui și nu constituie un scop în sine, ci doar un mijloc — firește, de o importanță capitală — pentru făurirea societății socialiste, a societății comuniste în centrul căreia se găsește OMUL. Bunăstarea și fericirea lui este scopul final. Definind coordonatele revoluției științifice-tehnice și ale bazei tehnico-materiale, partidul nostru are în vedere tocmai acest țel, așa cum rezultă cu o pregnantă claritate din prevederile Programului adoptat de Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român și cum rezultă din ceea ce am înfăptuit pînă acum, cinstind, în acest fel, actuala Conferință Națională a partidului nostru.

Valter Roman

Responsabilitate

UNUL dintre fenomenele incontestabile ale culturii zilelor noastre este desigur înflorirea literaturii și a celorlalte arte frumoase. În condiții grafice excepționale și în tiraje mari se succed, an de an, mereu mai multe cărți de proză și de versuri. Nu mai este de actualitate constatarea lui Caragiale că am avea mai puțini amatori de literatură decât poeți, sau aceea a lui Camil Petrescu, mai acum cincizeci de ani, că n-ar putea fi vorba de o criză a literaturii, ci numai de o lipsă a cititorilor. Ba chiar unii dintre poeții de largă audiență se bucură de tiraje de ordinul zecilor de mii de exemplare, iar de curând o singură carte de poezii a depășit suta de mii. În sălile de spectacole, poezia, rostită de profesioniști ai dicțiunii, nu totdeauna în nota cea mai justă, este beneficiara unei atenții deosebite și nu arareori se însoțește cu figuri de dans. Radioteleviziunea acordă și ea spații importante literaturii originale, precum și problemelor de actualitate ale acesteia. „Cântarea României” promovează emulația tuturor generațiilor literare, de la veteranii scrisului interbelic până la noii recruți ai lirei. Nu întâmplător l-am socotit ca recruți pe cei mai tineri dintre poeți, care prin caracterul militant al activității lor, se alătură unei adevărate armate, însuflețită de patriotism și de sacral entuziasm al ucenicilor Polymniei.

Sub asemenea auspicii favorabile, se asigură talentelor autentice un climat al climat de creație decât acela al înaintașilor lor, care aveau de întâmpinat indiferența atât a publicului, cit și a oficialității culturale.

Din toate vremurile, de la începuturile presei noastre literare, scriitorii tuturor provinciilor românești au fost pătrunși de convingeri progresiste, au luptat pentru marile idealuri sociale și naționale, au stat în primele rânduri ale combatanților pentru Unire, Independență și Integritate. În rândurile întinilor formații socialiste au luptat poeți, prozatori și critici, care au răspândit doctrina și au ilustrat-o prin creații generoase, întemeind o presă și o literatură socialistă.

Scriitorii de astăzi luptă așadar pe poziții consolidate prin truda unui șir de generații. Acestea le-au lăsat ca moștenire spirituală arma cea mai de preț, aceea a responsabilității morale. În concepția lor, literatura și arta nu au fost obiecte de lux și de petrecere, ci cuceriri ale libertății spirituale, puse în serviciul progresului social; al emancipării celor exploatați și al păcii.

MARII noștri clasici au fost și ei, pe linii paralele, luptătorii unui crez meliorist, animat de același simț al responsabilității morale. Cu o modestie exemplară, însuși Eminescu se socotea, alături de scriitorii generației sale, un epigon față de înaintașii, mari și mici, însufleții însă de idealuri înalte. Cine l-a cunoscut, i-a admirat nu numai geniul poetic și vastitatea culturii, ci și puterea de muncă și conștiințiozitatea cu care-și îndeplinea sarcinile profesionale. Gherea nu s-a înșelat, considerând acea generație de scriitori, sub unghiul proletariatului intelectual.

Din rîndul tinerilor, un Al. Vlahuță, un Barbu Delavrancea și un Duiliu Zamfirescu, cu toată diversitatea temperamentelor și a pozițiilor ideologice, se dovedeau pătrunși, ca și Eminescu, de acel simț al răspunderii, care trebuie să-l caracterizeze pe scriitorul militant. Oamenii de conștiință, ei au ținut să fie și făuritori de conștiințe. Scrisul lor îmbina gândirea cu acțiunea, sub arcada idealului. Alături de ei, transilvănenii acelorași generații, în frunte cu Ioan Slavici, considerau scrisul lor o formă superioară a propovăduirii, un apostolat laic, în serviciul căruia aduceau o seriozitate, adincită prin suferințe multisekulare.

Scriitorii de astăzi nu mai cunosc, ca înaintemergătorii lor, aceea școală a suferinței, sub stăpînire străină, sau în condiții vitrege de creație și de luptă, ei nu mai trec prin proba de foc a mizeriei, a bolilor incurabile și a indiferenței generale. Incadrați în aceeași mare armată a muncii și a construcției sociale, ei au moștenit de la marii lor înaintași, ca o tradiție mereu vie, concepția militantă a artei, sub semnul răspunderii.

Ce comportă această responsabilitate? O conștiință socială și alta, exponențială. Astfel, scriitorul participă, alături de toată națiunea muncitoare, la o operă colectivă, iar prin talentul său, el exprimă gama întreagă de simțire a tuturor, în care se recunoaște fiecare dintre semenii săi.

Simțul răspunderii constituie de fapt etica specifică omului de litere, care creează frumosul prin cunoașterea adincită a vieții și a oamenilor, și prin intuiția tuturor aspirațiilor epocii, și care, totodată, năzuiește să întrevadă jaloanele viitorului.

Arta nu este „joc secund”, ea e „a doua vedere”, a viitorului pe care-l creează, alături de furnalele uzinelor și de laboratoarele savanților, conștiința responsabilă a scriitorilor de azi.

Șerban Cioculescu

Stampă

Alunec cu gîndul, cu visul prin munții Bucovinei
Încă mai sînt cerb sălbatec, puternic și nebun
Pe tine te duc cu mine, mireasmă a glicinei
Cînd iarăși sînt cerb sălbatec, puternic și nebun
Și-alunec cu gîndul, cu visul prin munții Bucovinei.

Pe tine te duc iubito în vastele mele spații
În codrii uriași de fag și de gorun
Sub roua eternă a marilor constelații
Iar numele-ți de aur în cornul lunii-l sun
Cînd lunec cu gîndul, cu visul prin munții Bucovinei.

Geo Bogza

Versiune definitivă, în vederea tipării în volum, a unui poem publicat în 1968, în „Contemporanul”

ION SALIȘTEANU: Portret (Din expoziția de artă plastică deschisă la clubul Uzinei „Republica” în cinstea Conferinței Naționale a Partidului)

PREZENT și PERSPECTIVĂ

(Urmare din pagina 1)

opțiunile de viitor ale propășirii țării în anii, în cincinalele ce vin.

Ca să înțelegem mai rodnic punctele de foc ale viitorului plan cincinal, tovarășul Nicolae Ceaușescu a analizat, cu rigoare, ce și cum s-a realizat în acești doi ani ai cincinalului actual. Sînt ani de vădită lucrare a propășirii noastre pe calea civilizației și culturii, avînd ca temelie succesele în industrie și în agricultură, în producția materială, și — nu mai puțin, ci temeinic propulsate — succesele înscrise în domeniile organizării infrastructurale a producției, a vieții de stat, a învățămîntului, a impulsivității științei și culturii, găsirea pîrghiilor celor mai eficiente — la actualul stadiu al revoluției noastre: cel al perfecționării democratizării socialiste, prin participarea pe cît tot mai larg deschise a maselor populare la conducerea treburilor obștești, la procesul decizional concret cetățenesc. Trecerea în revistă a succesivelor congrese: al Consiliilor populare, al Culturii și educației socialiste, al Agriculturii, al Consiliilor oamenilor muncii, a ritmului de impact legislativ cu frecvențele sesiunii ale Marii Adunări Naționale sînt tot atîtea etape și, deci, tot atîtea intrupări ale perfecționării economico-sociale, ale îmbogățirii activității civice a întregului popor.

DA, este tot mai evident: trăim — și tot mai intens — procesul aprofundării revoluționare a construcției socialiste în multiplele ei aspecte funcționale, de la implicarea, la cei mai înalți parametri, în producția materială ca și, la cele mai ridicate nivele de exigență, în creația spirituală: prin trasarea celor mai îndrăznețe linii de perspectivă ale conștientizării maselor largi, prin perfecționarea continuă a potențialului ideologic al partidului conducător și organizator, prin euceririle continue ale experienței înaintate, prin înscrierea României pe liniile de convergență cele mai active ale progresului. Ca atare a și afirmat secretarul general al Partidului că, urmări a dezvoltării armonioase a industriei și agriculturii — cele două sectoare de bază ale economiei noastre naționale — se va asigura creșterea mai

accentuată a venitului național, acesta ajungînd în 1985 la 2.400—2.500 dolari pe locuitor. Cu alte cuvinte, viitorul cincinal va marca un nou salt calitativ pe toate planurile vieții economice și sociale. România va depăși starea de țară în curs de dezvoltare, în accepțiunea contemporană a acestei noțiuni, trecînd în stadiul de țară cu o dezvoltare medie. Vor avea loc, deci, mutații importante în structura socială a țării, în relațiile de producție și sociale, se va accentua procesul de apropiere între munca fizică și cea intelectuală, între condițiile de muncă și viață de la sat și cele de la oraș. Societatea noastră socialistă se va ridica pe o treaptă superioară de civilizație, va crește simțitor nivelul de trai material și spiritual al poporului, va înflori multilateral personalitatea umană.

Iată, așadar, — și studierea atentă a Raportului publicat integral în presa de ieri ne-o demonstrează — dialectica Prezent—Viitor cu atît mai evidentă și mai pregnantă, marcînd tocmal traiectoria legităților dezvoltării noastre cînd — datorită conducerii și organizării de către partidul clasei noastre muncitoare, și unității, astfel, a întregului popor, cu uriașa lui capacitate de progres — România pășește cu sporit elan înainte, în deplina certitudine a înfloririi ei pe calea către comunism. Întru aceeași dialectică se explică și afirmarea țării noastre ca unul din cei mai activi factori pe tot mai multe meridiane — de unde necontenitul adaos de stimă și de receptivitate a inițiativelor, necontenitul spor de prestigiu al președintelui României în forurile cele mai înalte ale vieții internaționale, în frunte cu Organizația Națiunilor Unite.

De aici, vibrația, atît de intens semnificativă, umplîndu-ne sufletul de o atît de legitimă și caldă mîndrie. Mîndrie de a ne număra printre membrii, printre părtașii la asemenea supreme examene de luminoasă conștiință civică și patriotică, de a ne împărtăși astfel din mintea și inima celui mai iubit fiu al poporului căruia îi aparținem.

Cu tot ce poate fi mai nobil în devotamentul tuturor fiilor acestui pămînt pentru demna și dreapta lui strălucire sub sfîntul lui nume: România.

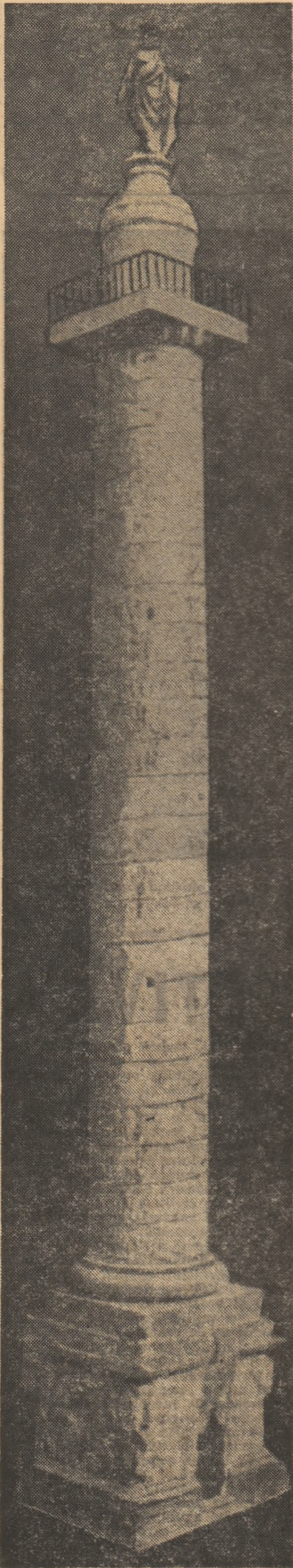
George Ivașcu

SPIRU CHINTILA: Peisaj (Din expoziția de artă plastică deschisă la clubul Uzinei „Republica” în cinstea Conferinței Naționale a Partidului)

CEL MAI FRUMOS CUVÎNT

COLUMNĂ

NU ȘTIU să mai existe o altă limbă din a cărei puzderie de vorbe să se poată alege mai lămurit un cuvânt anume, către care să fie vreun popor mai recunoscător decât sintem noi față de cuvântul român, cel mai frumos dintre toate cuvintele limbii românești. Căci cuvântul român, în mod special, și limba noastră românească, în general, constituie, mai mult decât orice alte dovezi, certificatul nostru de naștere și de nobilă stirpe, sint dovada cea mai sigură de neîntreruptă viațuire pe aceste locuri cărora le-am dat pentru totdeauna numele nostru: ROMÂNIA.

Sau, cum spune Cantemir, cuvântul român ne este „numele de moșie”, iar împreună cu „limba părintască [...] nebiruit martur iaste”. Iar Miron Costin: „vechiul nume stă întemeiat și înrădăcinat: rumân. Cum vedem că măcară că ne răspundem acum moldoveani, iară nu întrebăm -știi moldovenește? - ci -știi românește? -, adevă rîmlenește. [...] Stă dară numele cel vechiu ca un temelac neclătit, deși adaog ori vreamile îndelungate, ori streinii adaog și alte numere, iară cela vechiu din rădăcimă nu să mută”. (s.n.).

Căci pentru nici un alt popor romanic conștiința ascendenței latine, a romanității, nu a însemnat, la fel de mult ca pentru noi, reazemul constant și de nebiruit al unei lupte milenare pentru păstrarea ființei etnice. Miracolul românesc, al rezistenței și permanenței pe aceste locuri, care secole de-a rândul au fost dintre cele mai puțin propice dăinuirii unui popor și a unei civilizații, locuri de răscruce a drumurilor prin care s-au scurs spre Roma noroade al căror nume și număr istoria nu a reușit să le mai țină minte pe toate, acest miracol se poate explica, în primul rând, prin voința strămoșilor noștri de a-și păstra etnicitatea proprie, atât în esența ei biologică și spirituală, cât și în semnele ei, dintre care limba, transmisă din tată în fiu, a fost cu cea mai mare grijă păstrată, căci limba ce-o vorbim este bogăția noastră de neprețuit.

Cînd s-au găsit aventurierii care să pună la îndoială drepturile noastre asupra acestui pămînt, ca un stîlp de hotar a stat dovada lingvistică, de neclintit, a latinității noastre, dovadă de vechime și continuitate. Latinitatea noastră, proiectată în această regiune a Europei, a constituit, mai ales în ultimii două sute de ani, îndreptățirea cea mai temeinică la o existență politică de sine stătătoare.

Trecem peste bogata și variata argumentație științifică a problemei spre a ne opri mai pe îndelete asupra unui singur aspect, în care din nou lumina se face prin cuvînt, prin dovada lingvistică, pentru care ni se va îngădui, credem, această preferință aparte, sentimental justificată. Cu atât mai mult cu cât astfel putem corectă interpretarea chiar a unui text, aparent explicit, dar care se vădește a fi insuficient la un examen critic.

Cu prea mare ușurință s-a acceptat ca atodoveditoare mărturia lui Eutropius („După moartea lui Traian a fost făcut împărat Aelius Hadrianus... El a rechemat armatele din Asiria... A încercat să facă același lucru și în Dacia, dar l-au oprit de la aceasta prietenii săi, ca nu cumva să fie dați pe mina barbarilor o mulțime de cetățeni romani; deoarece Traian, după cucerirea Daciei, adusesese o mulțime foarte mare de oameni din toate colțurile lumii romane (ex toto orbe Romano) pentru popularea orașelor și cultivarea ogoarelor”), din această mărturie unii greșit deducînd că limba latină s-a vorbit și s-a păstrat în Dacia pentru că era singura limbă în care se puteau înțelege oameni de rase și limbi diferite, adunați de prin toate provinciile imperiului, latina din Dacia fiind, deci, un fel de limbă francă, a tuturor și a nimănuia.

Cu alte cuvînte, ne întrebăm în ce măsură erau latini coloniștii, cives Romani cu toții, veniți în Dacia? Care era limba lor maternă?

Din răspunsurile felurite date pînă acum, din nou, cuvîntul păstrat din tată în fiu este cel mai sigur document.

E vorba, anume, de păstrarea în limba noastră a unor elemente latinești, a căror existență și persistență în limba coloniștilor romani nu poate fi înțeleasă decât dacă vom accepta că pentru aceștia limba latină era limba lor maternă.

Avem în vedere în primul rînd numărul mare de forme flexionare neregulate conservate în limba noastră, în general mai bine și într-un număr mai mare decât în alte limbi romanice. Forme substantivale ca om-oameni, cap-capete, cele cu pluralul în -uri, pronumele (aproape toate cu o flexiune aberantă), la fel cele mai frecvent folosite verbe (inclusiv păstrarea conjugărilor a II-a și a III-a) dovedesc că latina vorbită de coloniștii veniți în Dacia era, pentru cel mai mulți dintre ei, limbă maternă. Căci de-ar fi fost altminteri, și anume așa cum deduc unii din mențiunea lui Eutropius, latina vorbită în Dacia ar fi pierdut tocmai aceste paradigme neregulate, greoaie pentru orice străin, dar ușor de minuit pentru cel care le-a deprins de copil. Soarta acestor cuvînte a fost decisă de numărul covârșitor mai mare al celor ce vor fi avut latina ca limbă maternă.

Așa se explică și păstrarea în limba noastră a unor cuvînte foarte rar folosite chiar și în limba latină, și la a căror cunoaștere cu siguranță că n-ar fi ajuns cei care, avînd altă limbă maternă, ar fi folosit latina numai ca limbă a relațiilor din afara familiei. Cu atît mai mult cu cît, se știe, influența școlii și a administrației romane în Dacia a fost cu mult mai slabă decât în celelalte provincii unde s-a mai păstrat pînă azi limba latină.

Și dacă un Sextil Pușcariu, făcînd etimologia cuvintelor de origine latină, era îndreptățit să apeleze uneori și la alte idiomuri italice vorbite la Roma (osca și umbrîna), atunci vom avea o altă dovadă că acei cives Romani aduși de Traian și care au continuat mereu să colonizeze mînoasele pămînturi din Dacia Felix alcătuiau încă de pe atunci o colectivitate etnic unitară, numai așa reușind să se impună colectivității autohtone a geto-dacilor, și ei deopotrivă demni de cinstirea noastră plină de recunoștință, cu care să fuzioneze pînă la urmă, dînd naștere unei sinteze etnice originale, bine conturată în individualitatea ei: **poporul român.**

PRIN ce a exercitat Roma antică o putere de atracție așa de mare, pînă azi neegalată și neatînsă?

„Marea putere a Romei — va lămurii Vasile Părvan în închinarea ce-o face împăratului Traian la împlinirea a 18 veacuri de la moarte — ni se arată în aceea că infățîșa pentru sine ca și pentru toate popoarele pămîntului [...] un nou fel de religione.

Pentru întîia oară și — pînă azi — pentru cea din urmă, în istoria omenirii se creă acel mare concept al Statului-Zeu, cu teribila voință a unei divinități abstracte, Roma, căreia împăratul însuși nu-i era decât un acolyt divin și de la care procedea toată maestatea, toată puterea, toată gloria, — acca religie politică, în care fiecă credincios admis la misterii era un membru cetățean cu depline drepturi, egale chiar celor ale împăratului-zeu, asemenea căruia era în dreptul său de a deveni oricînd prin singură devotarea lui întreagă cultului Zinei-Mame. Iar ea însăși, divinitatea eternă, Roma, nu-și lua de pristav al ordinilor ei imutabile pe muritorul făcut o clipă precot suprem al cultului ei, ci pe întregul popor al credincioșilor ei, în abstractia ei supraumană: Senatul și Poporul roman.

A fi roman însemna a fi un om de specie unică [...] a fi însuși participant la puterea și la gloria Romei“.

Latinitatea noastră, conștiința apartenenței la o lume în care cultul virtuților

cetățenești a fost adevărata religie, se vădește pentru noi azi, mai presus de toate, în permanența și neclintirea cu care secole de-a rîndul am continuat să împlinim la porțile Europei rolul istoric pe care Traian împăratul îl hărăzise încă primilor soldați pe care aici l-a lăsat la vatră nouă, improprietărindu-i pe chiar pămîntul cucerit, după traicnicul obicei roman: ubi-cumque vicit Romanus, habitat — oriunde romanul învinge, își face casă. Și anume rolul de veghetor al civilizației europene, pe care l-a jucat în diverse chipuri și epoci, nu de puține ori cu arma în mînă dînd jertfă de sine pentru liniștea și belșugul altora, dar și pentru noi dobîndind ciștigul cel mai de preț: **păstrarea ființei noastre naționale.** Din noianul de mărturii și însemnări, multe, privind acest sens al istoriei noastre, al existenței ca popor european, să dăm mai întîi glas unui poet, Aleardo Aleardi, romantic italian, unul dintre numeroșii „filo-rumeni” italieni ai secolului trecut, și în a cărui poezie „I sette soldati” citim următoarele:

„...Ma chi sei tu, gli chiesi,
Che cos'è onesto lagrimando parli?“
Ei mi rispose: „Picciolata storia,
O, Poeta, è la mia. Io son Rumeno
De la tua stirpe. De la latina gente
Messa a vegliar con l'aquile sull'Istro
Il torbido Oriente,
Per mille e sette cento anni obblata,
Trassero gli avi miei...”

Și fără din închinarea lui Vasile Părvan către împăratul Traian: „Cînd Roma ne-a lăsat singuri în cetatea lui Deccebal etern-veghețorul, valul năvălirii barbare ne-a acoperit cu totul. Cum se prind de pămînt, proptindu-se în multele lor rădăcini, copaci inecați de apele furioase, ce vor să-i smulgă cu dinsele, așa ne-am prins noi cu toată țaria sufletului nostru de străvechia noastră țarină daco-romană, proptindu-ne în zidul munților noștri, ca să nu fim smulși și tiriți de puhoi.”

Întreaga noastră putere ne-am cheltuit-o de atunci, împărate, ca să stăruim pe pămîntul unde ne-ai pus de strajă. Alții, la adăpostul nostru, au ridicat iară orașe strălucite, palate de marmoră și temple pînă la cer. Alții, la adăpostul nostru, au onorat iară pe Apollo și pe cele nouă Pieride. Și poezii lor au cîntat iară, și sculptorii lor au săpat iară, și arhitecții lor au clădit iară. Și pe cînd noi nici satele noastre nu ni le puteam face pentru un veac de om, ci aceeași generație trăia în locuințe de mai multe ori arse și din nou clădite de veclnicii martiri ai credinței întru Dacia și Roma, ei, cei care înflorea la adăpostul nostru, se mîndreau de opera păcii, care era darul nostru, și se uitau cu dispreț la sărăcia și lipsa noastră.

Am trăit, împărate, de cînd ne-a lăsat Roma și pînă în ziua de astăzi, ca Daci, în sate, iar nu ca Romani, în orașe. Rezistînd în Dacia, împotriva tuturor veneticiilor, reîntinzîndu-ne peste tot țînutul dacic, dăînduînd în simplitatea, vitejia și neînfricarea țărănilor daci, — de abia azi, după optsprezece veacuri, ne putem iară gîndi că suntem și Romani“.

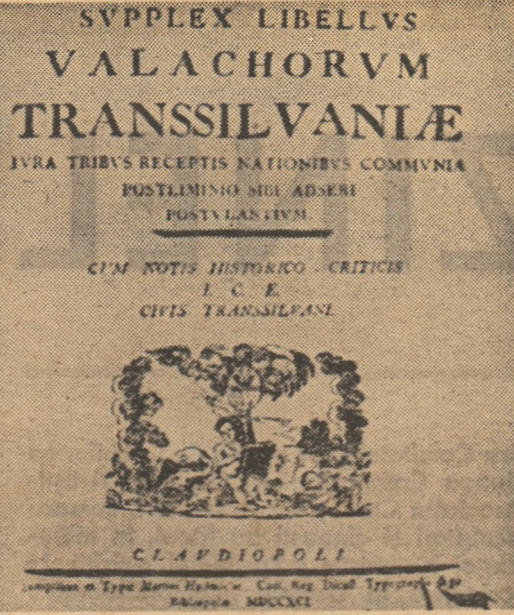
CACI într-adevăr azi mai mult ca oricînd latinitatea noastră, spiritul constructiv și impecabil ordonator al Romei străbune, cultul virtuților civice, al iubirii patriei mai presus de orice, găsește prielnice condiții spre a-și împlini din nou geniul. Și azi mai mult ca oricînd sintem datori față de moștenirea latinității, demni să ne arătăm de gloria celor care, negreșit, vor fi avut un gînd, confuz, dar neclintit, pentru strălucirea de care azi, noi, urmașii lor, ne apropiem. Pe acest drum sintem datori să nu întîrziem nici o clipă, ca într-un marș disciplinat și impetuos al legiunilor traiane.

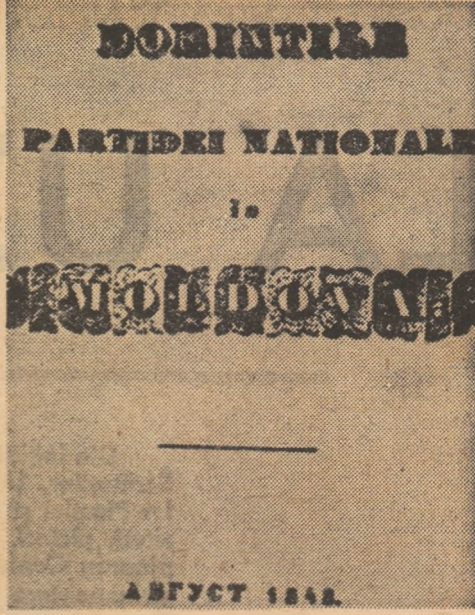
Emblema de neuitat a Romei, LUPA CAPITOLINA, pe o stelă funerară din Dacia

Ioan Inocențiu Micu Clain

Supplex libellus valachorum Transsilvaniae (Cluj, 1791)

Dorințele partidei naționale în Moldova (august 1848)

Cînd cei care ne-au hultt numele și istoria au înțeles că din toată osteneala lor nu s-au ales cu nimica, s-au găsit totuși printre ei și scamatori mai dibaci și mai inverșunați care în locul celui dat de minciună să inventeze alt truc, afirmînd că latinitatea noastră, cită o fi ea, nu are valoare de vreme ce noi, românii, n-am știut de ea, n-am fi avut conștiința acestei latinități veacuri de-a rîndul — susțin aceștia, cițiva cărturari, un Grigore Ureche și Miron Costin, descoperind-o tîrziu, pretențiile noastre de popor romanic fiind astfel o mistificare, o scornire cu care învățații neamului nostru au împuiat mințile celor simpli, ale poporului, amăgindu-l să creadă în deșertăciunea unei iluzorii latinități, imposibil de reinviat.

Cea mai sumară cercetare a faptelor nu ar fi îngăduit nicicum asemenea aserțiunii!

Primele atestări scrise privind conștiința latinității noastre se fac la începutul secolului al XIII-lea, în cadrul corespondenței dintre papa Inocențiu al III-lea și Ioniță cel Frumos, ce domnea pe atunci asupra imperiului Vlaho-bulgar. „Am auzit și noi — îl scrie papa Inocențiu al III-lea — că din nobila viță a Romei își trag originea strămoșii tăi și că de la ei ai moștenit noblețea singelui”. Iar Ioniță, răspunzînd la 27 noiembrie 1202, va insistă și el asupra „amintirii singelui și a patriei noastre din care coborim”. Ce-a fost înaintea acestor mărturii? Și ce le-a mai urmat, într-un interval de timp cam sărac în mărturii scrise de proveniență românească? Din absența acestora nu se poate deduce însă lipsa la români a conștiinței latinității. Căci, ca ultim temel al îndreptățirii noastre, e dovada lingvistică, pe care ne-o aduce în primul rînd însuși cuvîntul român, păstrat numai în această parte a imperiului roman, la nord și la sud de Dunăre. Celelalte populații românice și-au pierdut acest nume. Poate pentru că nu aveau atîta nevoie de el cum am avut noi spre a nu ne confunda cu puhoiul de năvălitori, spre a ne păstra identitatea cu noi înșine, din conștiința unei etnii distincte. „...în secolul al III-lea — vor scrie autorii vestitului Libellus Valachorum din 1791 — au început neamuri în care să-și încerce norocul războiului, în această roditoare provincie a imperiului, și au reușit în diferite regiuni ale ei, să-și stabilească pentru o vreme, așezări puternice; însă niciodată nu au putut să ducă pînă acolo lucrurile, încît să facă să dispară, desăvirșit, din Dacia, numele de roman”. Așa se face că în textele corelene, tipărite la începuturile culturii românești scrise, diaconul brașovean nici nu va face deosebire între român și roman, și va traduce slavonul rimleanin (romani) prin rumâni. La fel va proceda, în secolul următor, și călugărul oltean Mihail Moxa. Și nu din neștiință, ci din conștiința că, în fond, român și roman totuna sînt, fără să mai mărturisească lucrul acesta în chip explicit, cum o va face, primul, Grigore Ureche. Vom conchide, așadar, împreună cu Miron Costin, că „mare dovadă neamurilor, din ce rădăcină și izvor sîntu, numile care au”.

În fine, cuvîntul valah, prin care popoarele învecinate îi numesc pe români, cuvînt care la început a denumit orice populație de limbă romanică, a ajuns să-și restringă sensul pentru a denumi populația romanică din sudul și nordul Dunării. Atît maghiarii și slavii, veniți prin locurile noastre, au aflat ce sîntem de la noi, de la populația romanică pe care au găsit-o aici.

T OATE acestea sînt dovezi în primul rînd ale caracterului popular pe care, în cele mai turburi secole ale istoriei noastre, l-a avut conștiința etnicității proprii, de neconfundat, latine.

În sprijinul tradiției populare a latinității vin și o serie de însemnări ale unor străini călători prin locurile noastre și care, consemnînd o serie de știri privind originea noastră romană, indică de obicei ca sursă a acestor informații opinia generală a celor întîlniți pe aici. Iată cîteva exemple revelatorii pentru cele de mai sus:

Arhiepiscopul Ioan de Sultanyeh, pe la 1400: „Ei înșiși au o limbă aparte, aproape ca latina, și, după cum se spune, sînt coboritori din romani, căci odată cînd un împărat roman a cucerit acele ținuturi [...] un număr de romani, considerînd-o o bună patrie, după ce și-au luat soții au rămas acolo. De aceea ei înșiși se laudă a fi romani și lucrul e evident în limba lor, căci vorbesc ca romanii”.

Flavio Biondo, erudit renumit, pe la 1450: „Și aici în ținutul Dunării se află de asemeni Daci Ripenses, adică Valahi, care se mindresc cu originea lor romană, pe care o dovedește și limba lor. Odiñoară, pe cînd aceștia vizitau în fiecare an Roma și bisericile apostolilor și pe creștinii catolici, ne-am bucurat să-i auzim vorbind astfel încît discuția avea parfumul unei latinități rustice, încorectă gramatical”.

Antonio Bonfini, ilustru umanist italian, sfîrșitul secolului XV: „deși înăbușiți între barbari, totuși li se mai simte limba latină. Și ca să n-o abandoneze cu totul, se încercenează astfel, încît par că se luptă cu atît pentru supraviețuire, cît mai ales pentru a-și apăra puritatea limbii. (s.n). Cine oare, după repetatele năvăliri ale sarmaților și goților, după incursiunile germanilor și ale longobarzilor [...] n-ar admira vestigiile limbii latine păstrate pînă astăzi la daci și geți?”

Pietro Rausano, umanist italian, sfîrșitul secolului XV: „Valahii se consideră urmași ai romanilor. Ei dovedesc aceasta prin faptul că în limba lor se află foarte multe afinități cu limba romanilor, din timpul cînd fuseseră stabiliți în Dacia colonii de romani”.

Din diploma de înobilare a lui Nicolaus Olahus, scrisă de Paul de Varda și semnată de Ferdinand I, la 1548: „Printre aceste popoare valahii, conaționali tăi, nu sînt deloc ultimii. Se știe despre ei că își trag originea din însăși stăpîna lumii, cetatea Roma, și că au fost colonizați în cea mai bogată parte a vechii Dacii. [...] pentru a împiedica incursiunile dușmanilor de la hotare asupra provinciilor romane. Motiv pentru care își zic în limba lor romani”.

Giovani Battista Montalbani, la 1625: „Valahii și moldovenii se consideră a-și trage obirșia din romanii care, în timpul cînd imperiul cădea sub loviturile năvălitorilor barbari, s-au retras în acele provincii inconjurate de o cunună exterioară de munți, crînguri și riuri. Lucru pentru care aduc ca indiciu și dovadă limba lor proprie, puțin depărtată de latină și deloc deosebită de italiană”.

A FIRMAREA de către români a latinității lor a întîrziat să se facă în chipul cel mai explicit. În condițiile în care amenințarea existenței noastre politice venea nu numai din partea turcilor, ci și din partea unor state creștine,

catolice însă, rezistența la catolicism, la papistăsie, a însemnat o afirmare a idealului de independență. Iar această rezistență la catolicism va trece sub tăcere latinitatea noastră, în scrierile altminteri atît de puține ale vremii de pînă la Gr. Ureche cu a sa faimoasă precizare: „de la Rim ne tragem”. Precum s-a văzut însă, conștiința latinității nu se pierde tocmai acolo unde ne-am fi așteptat mai puțin: în rîndul maselor neștiutoare de carte. Tradiția orală s-a dovedit și de această dată mai puternică și decît litera săpată în piatră. Așa cum, în definitiv, însăși limba ce este dacă nu tot o tradiție orală?, dovada cea mai puternică a identității noastre istorice de-a lungul celor aproape două milenii ce s-au scurs de la războaiele dacice ale lui Traian.

O participare tot mai frecventă și mai competentă a românilor în discuțiile privind latinitatea lor începe mai tîrziu și este legată de cîteva fapte și evenimente care au reclamat intervenția celor mai luminate condeie românești. Mai întîi apariția în istoriografia polonă a unei teorii cu totul noi privind originea românilor. Martin Bielski, în a doua jumătate a secolului XVI, pornind de la exilul lui Ovidiu în părțile noastre, va născoci cunoscuta sa „basnă” despre colonizarea Daciei cu romani exilați la marginea imperiului. Teoria aceasta, din diverse motive, a prins la o serie de istorici ai epocii imediat următoare, mai ales în Polonia, de cele mai multe ori cu intenții vădit dușmănoase la adresa românilor, îndeosebi a moldovenilor, poate și pentru că mai era încă vie amintirea corecției dureroase aplicate de Ștefan I Albert, la Codrii Cosminului.

Împotriva acestor „basne” vor scrie cronicarii noștri, în chip deosebit Miron Costin angajîndu-se într-o serie de lucrări polemice de o desăvirșită ținută morală: „De aceste basne să dea seama ei și de această ocară. Nici ieste șșgă a scrie ocară veacnică unui neam, că scrisoarea leste un lucru vecinica. Cîndu ocărăsc într-o zi pe cineva, leste greu a răbda; dară în veaci? Eu voi da seama de ale mele, cite scriu”.

În fine, aceluiași detractori, stolnicul Cantacuzino îi se adresa spunînd aceste cuvinte, pînă azi adevărate: „Lăsăm, dară, fleștecăriia a zice cum va vrea și a ride cum va pofti, de vreme ce nici le este sfială, nici rușine de rușinile lor, nici nu gîndesc că toate lumeștile supuse sînt mutărilor...”

Curînd discuțiile în jurul latinității noastre capătă un caracter tot mai subliniat politic, dovada latinității începînd să fie invocată tot mai mult în sprijinul unor revendicări naționale. Este acesta și semnul înăspririi vremurilor și al schimbării lor calitative: sînt vremuri cînd mai mult decît existența politică, va fi amenințată cea națională. Mai întîi în Ardeal unde starea românilor tîndea să ducă la dispariția lor prin deznaționalizare, mai apoi și în Principate, unde fanarioții pe de o parte, și pe de alta politica imperiului țarist, pun însăși existența noastră națională în cumpănă.

În aceste condiții conștiința românească își găsește refugiul și temelul rezistenței sale firești în latinitate, în conștiința distincției sale etnice, ridicînd-o deasupra oricăror amăgeli de natură religioasă, pînă atunci atît de importante.

Sînt vremuri în care istoria noastră se face mai puțin pe cîmpul de luptă, în acte de superbă bravură, de care nu ne lipsiseră veacurile anterioare. Istoria noastră va însemna în aceste vremuri o continuă

creștere a conștiinței de sine, românești, a poporului român. Sînt vremuri în care marile fapte le vor săvirși cărturaril neamului.

Fără să-l uităm pe Horia și Tudor, martiri sublimi, ori pe Brincoveanu sau pe Grigore Ghica, cel ucis de răpitorii Bucovinei, fără mai ales să-i uităm pe cel care cu sabia smerenței lor au apărat țara, drept care ei se și numesc țărănil, și care în vremurile de grea cumpănă nu fugeau din calea oștirilor străine, ci rămîneau pe locul trudei lor spre a lupta, nu totdeauna cu arma, ci mai ales cu prezența lor, firavă, dar îndărătnică, spre a se ști că țara nu e pustie, ci își are locuitorii statornici, care pot fi cel mult înfrinți ori chiar nimiciți, dar niciodată clintii de pe acest pămînt. Nu-i uităm pe nici unul, dar nu uităm nici că țara aceasta, în ființa ei neatîrnată și întregită, este și rezultatul dăruirii de sine a învățaților români, care niciodată n-au ajuns să se constituie într-o pătură socială distinctă, căci permanente au fost legăturile lor, în primul rînd cu marii anonimi făuritori ai istoriei, inspiratori ai gîndurilor și cuvintelor prin care intelectuali români au fost întotdeauna în slujba sinceră și cinstită a patriei lor.

În perioada amintită, și care ar ține pînă în preajma primului război mondial, istoria României este marcată în primul rînd de viața și opera unor cărturari patrioți, de formație umanistă, ale căror idei se încheagă într-o ideologie a izbirii de țară, „românismul” pașoptiștilor, net deosebit de ceea ce putea fi aiurea naționalismul șovin, gîndire nouă la care România modernă se face tot mai mult închinătoare, cu mari cărturari ca Miron Costin și Inocențiu Micu, Șincai și Maior, Gheorghe Lazăr și Ienăchiță Văcărescu, Barițiu și Avram Iancu, Goleștii și Brătienii, Kogălniceanu, Bălcescu și Heliade, Eminescu și încă atîția alți patrioți luminați.

Faptele sînt mai bine cunoscute. La sursa lor stă activitatea lui Inocențiu Micu, făuritorul unui întreg sistem de argumente privind drepturile românilor ardeleni. Printre aceste argumente cel mai cu greutate, capabil să deștepte și cele mai adormite conștiințe, a fost cel al latinității. Toată cultura românească în Ardeal, Banat și Bucovina va gravita în jurul acestei idei.

Influența Școlii Ardelene va fi deosebit de puternică și în Principate. Trăind și ele sub amenințarea unor pueri străine ostile, latinitatea este îmbrățișată ca argument politic, contribuind la Unirea de la 1859 și Independența de la 1877. acte istorice de maximă importanță. Toate trei, Unirea, Independența și întregirea României în hotarele ei cele adevărate au fost săvirșite prin acțiunea hotărîtă a maselor populare, prin jertfa lor de sînge.

Căci pilda și jertfa scumpă a înaintașilor nu se uită și nimeni nu ne-o poate lua. Cu ea în suflet creștem în credința noastră nepieritoare, credința în România de totdeauna, iar această credință s-a sprijinit la toți marii noștri cărturari și oameni politici, la întregul popor românesc, pe conștiința unui amplu trecut istoric. Argument strălucit al istoriei de mîine, al istoriei la a cărei săvirșire angajarea românească se face cu o conștiință de sine mereu sporită, culminînd în vremurile noastre, de edificare conștientă și liberă a unei noi societăți, de afirmare plenară a umanismului nostru socialist.

Ion Coja

LA UZINELE „SEMĂNĂTORII”

Din inițiativa Comitetelor de partid de la Uniunea Scriitorilor, Uniunea Compozitorilor, Uniunea Artiștilor Plastici și Asociația Cineaștilor — scriitori, compozitori, pictori, sculptori și cineaști au făcut, în întimpirarea Conferinței Naționale a Partidului, o vizită de documentare colectivă la Uzinele „Semănătoarea”. Publicăm în aceste pagini câteva impresii.

Privind macheta unei uzine

CIND din perete a coborât pe orizontală Macheta dezvăluindu-ne un oraș modern secționat în cadrilatele cartierelor de străzi drepte, alei mărginite de plopi piramidali și peluze de trandafiri, marcindu-și centrul geometric nu cu o turlă de clopotniță, ci cu turnul centrali sale energetice, eu continuam, prin mecanismul nu știu cărei bizare asociații de idei, să particip la reverberațiile în conștiința mea ale unei dezbateri despre artă care a avut loc chiar în ziua precedentă la Casa scriitorilor. Discutind despre complexitatea raporturilor dintre artă și ideologie, un coleg, stimat și pertinent critic literar, a emis ideea „accentului estetic” ca un component ineluctabil (dar de cite ori neglijat pe seama scoaterii în prim plan a unor episoade, teme sau subiecte fără pondere estetică) în judecata de valoare.

Priveam Macheta uzinei întinse pe 26 de hectare, bătute pas cu pas, cu cartierele sale purtând nume neobișnuite (Tratament termic, Strungărie, Montaj etc.), cu dotările sale sociale, de la cantină-restaurant la cabinete tehnice, de științe sociale sau medicale, de la școlile sale pregătind cite 1000 de elevi în specialitățile necesare uzinei — la excelența brigadă artistică de agitație (premiul II la Festivalul „Cântarea României”) sau echipele sportive — și căutam să mă orientez în hățișul ideilor care mă impresurau revendicându-și, fiecare pe rând, dreptul la prioritate, în conglomeratul de fapte notate în bloc-notesul meu, strigându-și vehement dreptul la existență, dreptul de a fi comunicate și altora. Priveam Macheta și mă gindeam la discuția pe care am avut-o cu o zi înainte în casa noastră, a scriitorilor, și mă întrebam dacă nu există cumva și aici un „accent” care să despartă dintr-odată apele de uscat și de cer, cele esențiale de cele lipsite de importanță, și să caracterizeze obiectiv, definitoriu și fără echivoc ansamblul de impresii care mă sollicita.

Priveam Macheta și căutam, deci, o idee unificatoare, revelatoare ca o certitudine. În fața ochilor minții treceau iar, ca într-un film cu rotație inversă, aleile curate, cu peluzele de trandafiri săpați al acestui apus de toamnă, cu cite-o tăbliță purtând numele responsabilului „cu menținerea ordinii și curățeniei” (o filă din bătaia pentru o nouă mentalitate); îmi reinvia în fața ochilor, în mișcări și culori, cite-un „cartier” al Machetei și stăteam iar uimit în fața jocului fascinant al automatelor de la uriașele cuburi argintii ale cuptoarelor de tratament termic (un bloc înroșit apare dintr-o gură neagră, o mină mecanică se întinde și-l împinge spre un ascensor care-l urcă spre cuptorul următor etc.); și lată-mă la prelucrări mecanice, privind cu interes cele cinci mașini noi lucrând cu cite trei cuțite (au fost construite la noi! autoutilarea noastră! — îmi șoptește cu mindrie o voce) și înlocuind 15 strunguri clasice, dar și mentalitatea plafoanelor rigide peste care nu te mai poți ridica; urmăresc iar la montajul general cum

se asamblează, de la primul tact al benzii de montaj, de la șasiu, subansamblu cu subansamblu, până ce iese din „tunel” strălucitoare, roșie, încă o combină din cele 20 cite se produc, aici, zilnic.

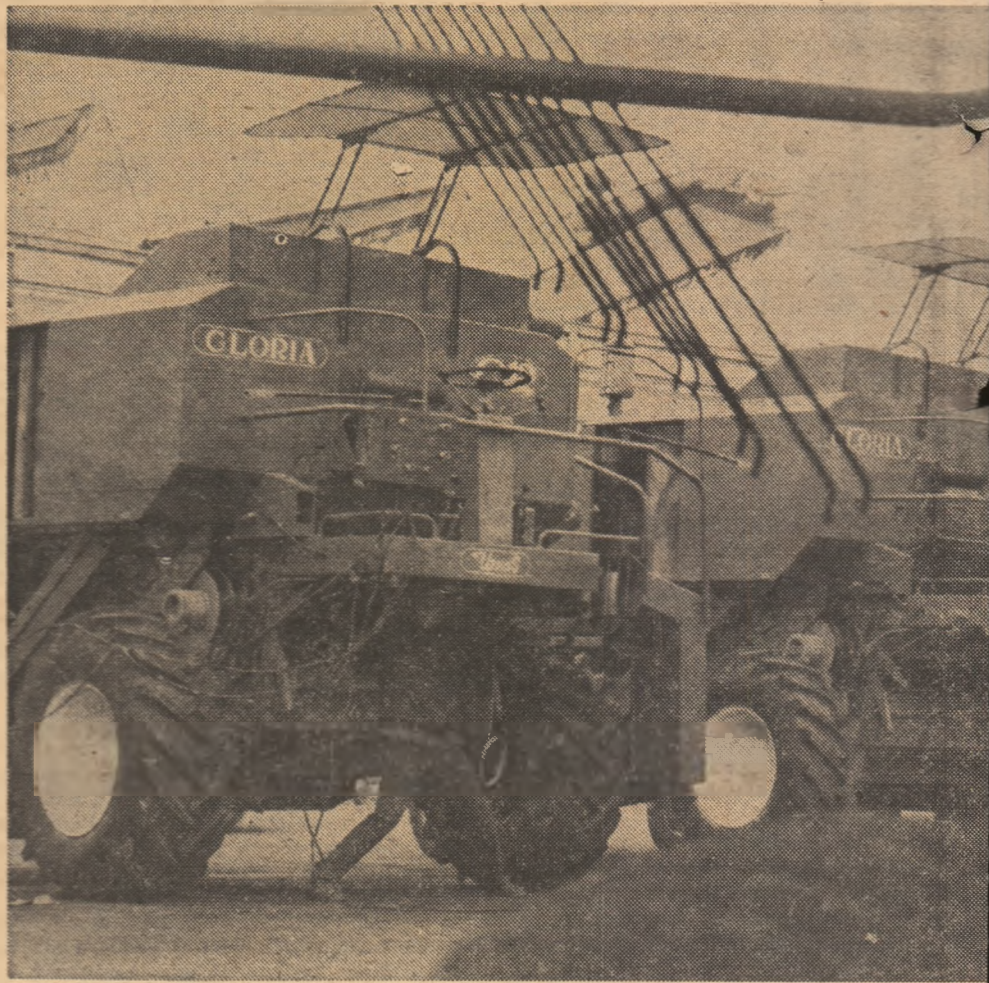
Priveam Macheta și-mi reveneau în fața ochilor minții întunecoasele ateliere înecate în fum de păcură, apoi întiile hale noi, de după naționalizare, producându-se-n ele semănătoare, discutoare, greble pentru tracțiune animală, ca să se treacă, treptat, la mașini agricole cu tracțiune mecanică... Priveam Macheta și-mi răsunau în urechi fragmente de dialog: „am terminat prototipul unei combine pentru soluri grele”; „am trecut la tipul de combină pentru recoltat pe pante și se trece la combina de recoltat pe 6 și 8 rânduri”; „agregatizăm întreținerea (iată o nouă expresie) adică adaptăm mașinile clasice la specificul nostru”; sau „modernizăm mașinile și agregatele în funcție de cerințele agriculturii”...

Priveam Macheta și-mi vedeam pașii printre oamenii în halate albastre și mașini roșii, printr-o uzină în care nimic nu mai corespunde cu ce era, adică cu vechile ei reprezentări (chiar și numele întreprinderii a ajuns anacronic, căci ea nu mai produce de mult „semănători”), pașii printr-un spațiu aflat sub semnul furtunos al innoirilor, unde însăși frica de stagnare, frica de a nu ține pasul cu cuceririle tehnicii mondiale a devenit un factor de progres, unde o reorganizare permanentă, pe mai solide principii științifice, asigură dinamica înaintării în viitor („prelucrarea mecanică — continuă să-mi revină în memorie frânturi de fraze — e doar parțial modernizată, continuăm; tot presajul îl executăm acum într-o singură hală, pe flux”; „hala de montaj general e învechită, în decembrie mărim banda, apoi începem sistematizarea generală”. „Veniți peste șase luni, nu ne mai recunoașteți”).

De mult „Semănătoarea” nu mai fabrică semănători. De pe porțile ei les an de an mașini din ce în ce mai inteligente și mai îndemnatice. Combinele ei autopropulsate, roșii, strălucitoare, purtând emblema S încununată de un segment de roată dințată și un spic de grâu, întovărășite de dispozitive specializate pentru diferite soluri și recolte pot fi întâlnite azi nu numai pe cimpurile de cultură ale țării, ci și în Italia sau Irlanda, în Franța, Grecia sau Spania.

De mult „Semănătoarea” nu mai fabrică semănători. Dar aceasta este doar una din inadvertențele generate de permanența și febrila stare de efervescentă, de autodepășire și dinamism refractare oricăror stări de stagnare. Iată ce caracterizează oamenii acestei uzine. Dorința de a-și ridica mașinile la nivelul de concepție și tehnicitate al produselor de vîrf pe plan mondial este poate „accentul” unificator de fapte și idei pe care-l căutam, în urma unei dezbateri estetice privind Macheta, ca un oraș, a uzinelor „Semănătoarea”.

Toma George Maiorescu

„GLO

I.

ÎN călătoriile mele a fost și această vizită la „Semănătoarea”, cînd m-am oprit o clipă cu coatele rezemate de o balustradă privind, ascultînd, amintindu-mi și închipuindu-mi. Eram acasă la Gloria și mi-am amintit mai întii de o seceră și un ciocan imprimat simbolic pe un steag — emblema înfrățirii celor ce muncesc de la orașe și sate, — drapelul Partidului Comunist Român.

Dar eu văzusem cîndva ciocanul cu ochii mei, la fierarul din sat, iar seceră și mai de demult, și nu vorbesc de cea cu care tăiasem eu însumi grîul, copil fiind, ci de o descoperire arheologică, o seceră care făcuse multă vîlvă pe atunci, dată la iveală în urma unor săpături — o bucată de fier indoit de pe la începutul erei noastre. Ea ar fi fost, după mine, prima seceră a tatălui meu cu care străbunii tăiaseră grîul, de la o vară la alta, vreme de mii de ani. Secera aceasta o văzusem la muzeul din Tg. Jiu, dar mai apoi am văzut-o și în Ardeal, la Muzeul etnografic al Transilvaniei, și la Vaslui, în Podișul Moldovei, și la Constanța, într-un muzeu de pe malurile Pontului Euxin.

Stăteam acum cu coatele rezemate pe o balustradă din casa Gloriei ascultînd, amintindu-mi și închipuindu-mi.

II.

„Semănătoarea” fusese printre primele uzine pe care le văzusem odinioară. Eram încă foarte tînăr, abia mă nășteam ca reporter, și prima imagine pe care o păstrez e a unei cărți puse pe un strung și cartea tremura, iar cel care lucra la mașina aceea o păstra acolo ca pe o piesă de schimb. Era o carte tehnică, băiatul nu voia să se despartă de ea, și eu aveam pe atunci senzația că nu-și prea făcea datoria fiindcă din cînd în cînd, strungul mergea, își mai arunca ochii și pe cartea aceea cu schițe de școală.

Și abia mult mai tîrziu mi-am dat seama că venise timpul cînd meseria nu se mai „fura”, ci se învăța. Cu tot ce puteai. Cu ochii, cu inteligența, cu pasiunea, cu urechile larg deschise la ceea ce spunea meșterul, dar și cu ochii larg deschși la ceea ce se zicea în cartea aceea de învățare a tehnicii.

Am văzut apoi ceva care m-a impresionat atît de mult încît mi-a rămas și azi chipul omului cu un mare respect pentru carte. Intrau pe atunci în hale un fel de biblioteci volante — niște cărucioare cu cărți de toate felurile, de la Sadoveanu la Zaharia Stancu și Marin Preda, și abonații, înainte de a le imprumuta pentru una, două sau trei săptămîni, se duceau la chiuveța halei, se spălau, se ștergeau cu un prosop și așteptau o clipă la coadă pînă le obțineau. Dar, cu toate pregătirile, cărțile, copertele lor erau mereu negre, fiindcă, orice s-ar spune, cărțile de uzină nu pot fi nicidec cărți de farmacie. Și, atunci, cărțile acelea mi-au apărut ca niște porumbei ce ieșeau dintr-un coș cu fum și care munceau într-o uzină a primăverilor cîmpurilor noastre de la Dunăre și Carpați.

III.

Mai apoi am avut ambiția să stau o zi întreagă lingă un muncitor. Mi-am zis, să văd ce face. Ritmul cadent al ciocanelor pneumatice, hurutul macaralelor trecînd în zbor planat pe deasupra capului, tremurul flăcărilor incandescente, vuietul, scinteile — toată acea enormă trepidație nu-mi distrăgea atenția de la prietenul meu. Fiindcă, mărturisesc, deși, pe atunci, nu-i cunoșteam nici măcar numele, mi-l socoteam, pe acel tînăr muncitor, prieten. Intrasem în hală stăpînit de o oarecare neliniște. Mașinile acelea uriașe, ivite parcă pe neașteptate, mereu în stare de încordare, mi se păreau cumva pornite să mă strivească. Să dovedească lumii, cu întreaga ei civilizație, că între acea bucată de fier indoit (secera de altădată) și mine s-a ridicat o flăcără atît de răscuțită și atît de sfredelitoare în lumea tehnicii, încît eu trebuia să văd neapărat fulgerul din care, precum odinioară, în mitologie, se năștea Gloria noastră. Dacă n-aș fi înțeles nici măcar atît — îmi spuneam — aș fi fost într-adevăr strivit. Și m-am gîndit atunci cit de lung a fost drumul pe care oamenii l-au făcut de la străvechea unealtă, cit de uriașă a fost străduința lor să ajungă la Gloria noastră de azi. Și mă mai gîndeam la faptul că în șirul invențiilor generatoare de omenirii trebuie să așezăm neapărat, pe o același care a pus în pămînt un săd...

MIHAIL SADOVEANU,

doctor honoris causa al Universității din Iași

NUMEROȘI contemporani ai noștri, nu toți prea în vîrstă, au trăit, cum se spune de obicei, epoca de sălbăticie a legionarismului, la cîteva ani înainte de luarea puterii așa-zise legale. Ei n-au uitat persecuțiile sub toate formele, la care au fost supuși oamenii cu convingeri democratice, indiferent de categoriile sociale. Cînd era vorba de muncitori, aveau... grija de ei organele de reprimare, în frunte cu Siguranța. Cînd despre intelectuali, această sinistru instituție se bucura de concursul, adesea „benevol”, al huliganilor politici, cuștiți și mai cu seamă legionari. Cu cît un intelectual ocupa, prin valoarea sa autentică, un loc mai important în viața socială, cu atît era mai puternică ura fasciștilor și, deci, cu atît mai infame atacurile lor contra lui. Este, acesta, în primul rînd, cazul lui Mihail Sadoveanu, cel mai național, prin opera sa, alături de Eminescu, dintre scriitorii noștri. Furia huliganilor legionari împotriva lui a mers așa de departe, încît i s-au ars operele în piețele publice. Această ispravă ignobilă căpăta, de obicei, aspect de spectacol, cu privitori, căci se găsesc de aceștia și printre oamenii simpli, și mai ales, cu „actori”, indivizi certați nu numai cu omenia, ci și cu învățătura, care debitau, strigînd și urlînd, întocmai ca prietenii și dascălii lor hitleriști, tot felul de ineptii la adresa marelui nostru scriitor. Despre aceste manifestări rușinoase știu acum, din citite și din auzite, pînă și elevii din clasele mai mari. Puțină lume știe însă cum s-a putut ajunge atît de departe. În calitatea mea de contemporan, în deplină maturitate, cu evenimentele, încerc să dau o explicație, care sper să fie, cel puțin în linii mari, conformă cu realitatea.

Pe Mihail Sadoveanu nu-l puteau agree cuștiții și legionarii, înainte de toate, din cauza democratismului său. Am în vedere latura socială a acestei concepții și mult mai puțin pe cea politică. Aceasta din urmă este, mai ales era pe vremuri, destul de labilă, chiar la oamenii de bună credință, care treceau, adesea, din motive de pură conștiință, dintr-un partid în altul, dacă se convingeau că s-au înșelat în ce privește opțiunea lor, cum se spune astăzi, inițial. Democratismul politic se manifestă, la fel cu orice idee politică propriu-zisă, practică, în sensul că presupune o concepție, înscrisă într-un program, care trebuie realizat, începînd chiar înainte de a pune mina pe putere. Pe un om cinstit orice abatere, indiferent de natura sau de cauza ei, de la program îl nemulțumește și-l poate determina să plece din organizația politică în discuție, eventual să adere la alta, care i se pare mai acceptabilă. Democratismul social, cum îl numesc eu, constă, în esență, în modul de comportare a omului față de semenii săi, mod care să probeze cel puțin înțelegere pentru nevoile lor materiale și spirituale și, în măsura posibilului, să lupte pentru satisfacerea lor. Mai scurt, așa spune că democratismul social este sinonim, în linii mari, cu omenia, sub toate formele atît de variate ale manifestării ei.

Opera literară a lui Mihail Sadoveanu poate fi considerată drept un model de profundă înțelegere umană pentru toți semenii, indiferent de naționalitate și religie. Cu rezerva foarte importantă, și anume omenia însăși a celor în cauză. Marele nostru scriitor, pe cît este de înțelegător față de aceștia din urmă — țărani, muncitori, salariați modeste, intelectuali nerealizați etc. — pe atît de aspru se arată față de exploatarea de toate speciile, față de șarlatani și de oamenii

necinstiți în general. Huliganii politici nu puteau aprecia cum se cuvine o asemenea atitudine, fie din incapacitate oarecum organică, fie din interese josnice de partid. Cum putea să le placă lor o povestire — dau un singur exemplu — ca *Istia Saia*?

AMAI intervenit încă ceva, de astă dată mai concret, dacă pot spune așa. În 1936, Mihail Sadoveanu a fost numit director al Societății anonime „Adevărul”, care publica, în continuare, zărele democratice „Adevărul” și „Dimineața”, aflate, o bună bucată de vreme, sub conducerea lui Constantin Mille, vrednicul continuator al fondatorului primului dintre ele, Alexandru Bel-diman, și întemeietor al celui de-al doilea. Un număr de redactori ai amindurora erau evrei: Constantin Graur, care, cred, le-a și condus un timp. Brănișteanu, Fagure etc. Așadar, pentru huliganii noștri, Mihail Sadoveanu a devenit, prin acceptarea postului de director al Societății amintite, un „dușman al neamului”, un „vîndut străinilor”, un „trădător de Patrie” etc. Trebuie să adaug, regretînd sincer, dar nedorind să trec peste realitatea istorică, așa cum am cunoscut-o direct, că la crearea acestei amăsurări de nesupunat în jurul marelui nostru scriitor au ajutat, chiar în scris, unii confrăți ai săi, din motive de tot soiul, care nu interesează în sine și, de altfel,

n-ar putea fi descoperite totdeauna. Tîm să pomenesc un singur caz, din păcate pe acela al unui mare scriitor, care, cu prilejul morții lui Alexandru Sahia, redactor la „Adevărul”, a afirmat, sub semănătură, că acest ziarist democrat de mare talie s-a prăpădit din cauza mizeriei: era plătit prost pentru munca sa istovitoare, și aceasta, pentru că... Mihail Sadoveanu să poată primi, de la aceeași Societate, un salariu princiar în calitatea sa de director al ei!

În apărarea scriitorului nostru, de fapt, în apărarea culturii adevărate și a omeniei, intervențiile n-au fost pe măsura așteptărilor. Teama de represalii din partea huliganilor? Greu de spus. În orice caz, această apărare a existat, și ea trebuie înregistrată. Cu atît mai impresionantă a fost intervenția oficială a unei instituții de înaltă cultură, care a fost Universitatea din Iași, cunoscută atunci prin atitudinea ei democratică, fermă, nedezmințită, manifestată mai cu seamă în preajma biruinței politice totale a lui Hitler, cînd, la noi, din inițiativa Partidului Comunist Român, au început să ia ființă organisme de luptă împotriva fascismului, sub toate formele ei. (În Comitetul național antifascist, creat în 1933, erau patru profesori universitari ieșeni, din păcate, singurii reprezentanți ai instituțiilor de învățămînt superior ale țării.) În momentul cînd campania sălbatică întreprinsă împotriva lui Mihail Sadoveanu se desfășura, nestingherită, în nici un fel din partea organelor de reprimare, care sînt sigure că pe ici, pe colo mai degrabă dădeau... o mină de ajutor agitatorilor, Universitatea din Iași, condusă atunci de Traian Bratu, unul dintre cei trei mari rectori ai ei (după Titu Maiorescu și Constantin Stere), a intervenit, prin Facultatea de Litere, în apărarea culturii, decernînd „trădătorului de neam” titlul de doctor honoris causa, cea mai înaltă distincție universitară. Întîmplător mă găseam eu în fruntea acestei Facultăți ca decan ales (cu începere din ianuarie 1938 pînă în iunie 1939). Era cel mai frumos și mai energic protest împotriva sălbătăciei.

ACEASTĂ acțiune curajoasă a rămas, și atunci și chiar mai tîrziu, oarecum secretă, în sensul că n-au cunoscut-o decît inițiatorii ei și un număr redus de oameni, apropiați politic și spiritual de aceștia. Nu-i greu de înțeles de ce s-a... lucrat așa spune „clandestin” sau în „ilegalitate”. Cea mai ușoară indiscreție putea s-o frîneze. Să nu uităm că în epoca respectivă țara trăia sub dictatura regală, chiar dacă printre membrii guvernului se aflau cîteva intelectuali autentici, unii chiar destul de democrați în fond. Atmosfera generală nu era însă favorabilă unor asemenea manifestări.

Solemnitatea decernării acestui titlu a fost organizată cu cea mai severă discreție. Era, dacă tîm minte bine, prin noiembrie 1938 (luna de naștere a scriitorului), seara tîrziu, pe întinerire mare. Pentru a evita orice fel de imixtiune din afară, fie și bine intenționată, ședința Senatului universitar, unit cu consiliul profesoral al Facultății de Litere (cel ce au votat pen-

tru, marea majoritate), la care s-a adăugat un număr limitat de invitați, a avut loc într-o casă anexă a Universității, situată la doi pași de localul acesteia. Întocmai ca la întrunirile politice ilegale, controlul persoanelor care veneau, pe baza invitației speciale, la ședință s-a făcut cu cea mai strictă vigilență. Solemnitatea propriu-zisă a corespuns în mod desăvîrșit stării de spirit a participanților activi la această manifestare de înaltă spiritualitate. A fost sobră, discretă și totuși (sau poate, de aceea) profund emoționantă. N-a tulburat-o nimeni și nimic în măreția ei modestă, dar autentică. Nici după terminarea ei nu s-a întîmplat ceva care să știrbească în vreun fel oarecare frumusețea acestei acțiuni, unul din titlurile de glorie ale Universității ieșene.

Ce s-a petrecut după aceea interesează mai puțin. De altfel nici nu prea știu, intrucît n-am urmărit ecourile evenimentului, care cred că nu avea cum să fie cunoscut unui public mai larg. Fapt este că din om în om, cum se spune, el a căpătat o destul de largă circulație, și nu numai în Iași și nici numai în centrele universitare ale țării. Posed fotocopiile de pe cîteva acte oficiale, care merită a fi aduse la cunoștința celor interesați de istoria Universității lui Cuza și Kogălniceanu. În ședința de la 6 octombrie 1936 a Senatului universitar „se hotărâște deschiderea solemnă a cursurilor în ziua de luni 2 noiembrie 1936. Senatul se asociază la propunerile consiliului profesoral al Facultății de Litere și Filozofie de a conferi diploma (sic!) de „Doctor honoris causa” d-lui prof. N. Iorga și d-lui Mihail Sadoveanu”.

În ședința de la 18 septembrie 1937, a aceluiași organ „se hotărâște deschiderea solemnă a anului academic 1937/1938 în ziua de 1 noiembrie 1937. Se vor imina diplomele de „doctor honoris causa” d-lor Henri Capitant (Paris), Nicolae Iorga (București) și Mihail Sadoveanu”. În ședința de la 18 octombrie 1937: „Din cauza morții de curînd întîmplate a profesorului Henri Capitant de la Universitatea din Paris, Senatul, în semn de doliu, renunță la înminarea, în ședința festivă de la 1 noiembrie 1937, a diplomei de „doctor honoris causa” domnilor profesor Nicolae Iorga (Litere — București), Mihail Sadoveanu (literat) și defunctului profesor Henri Capitant (Drept — Paris)”. Posed și fotocopia diplomei lui Mihail Sadoveanu, un text destul de amplu, scris latinește și semnat de Dr. I. Tănăsescu, ca rector, și de mine ca decan. Poartă data 1937 (fără lună și zi), cînd decan al Facultății de Litere era O. Tărașcu. Această inadvertență se explică, bănuiesc, prin faptul că Traian Bratu, rectorul titular, se afla în concediu, ca convalescent, în urma încercării legionarilor de a-l asasină (1 martie 1937). Se pare, dar nu știu nimic măcar aproximativ precis, că originalul diplomei n-a ajuns în mîinile titularului și, poate, nici în ale soției sale.

Închei aici această pagină de istorie politică și culturală într-un fel de „vremuri de bejenie”, ca să folosesc titlul unui volum bine cunoscut al lui Mihail Sadoveanu.

Iorgu Iordan

LIMBA NOASTRĂ

Limba cotidiană și rostire literară

■ ÎN ULTIMII ANI, editura timișoreană „Facla” a publicat cîteva studii de limbă și stil, care se adresează unui public relativ larg și pe care specialiștii înșiși le consultă, uneori, cu destul profit. Cea mai recentă dintre lucrările la care ne referim poartă un titlu identic cu al articolului de față și aparține conferențiarului universitar Victor Iancu (de la „Institutul pedagogic” din Baia-Mare). În lumea lingviștilor, autorul s-a făcut cunoscut prin cercetările sale în domeniul dialectologiei și, într-o oarecare măsură, chiar al istoriei limbii române. Din cîteva contribuții anterioare (care au trecut, în general, cam neobservate), am rămas cu impresia că Victor Iancu are ceva de spus și într-un domeniu atît de interesant și de important cum este cel al cultivării limbii naționale. Impresia noastră s-a transformat în certitudine după ce am cunoscut și am parcurs (cu interes) lucrarea de care ne ocupăm aici, împărțită în următoarele șase capitole: Cuvinte de azi. Și totuși etimologia este interesantă. Cuvinte dialectale — cuvinte românești. Morfologie și ortografie. Sintaxa și cer drepturile ei și Elică și limbaj. În afară de capitolele citate, cartea mai cuprinde un foarte scurt cuvînt înainte, o Introducere în care se pledează pentru „cultivarea limbii naționale”, un indice de cuvinte și o bibliografie, pe care am fi dorit-o mult mai bogată. Absența, din această bibliografie, a unor articole, studii și chiar cărți (care n-au fost, probabil, folosite) explică, măcar în parte, atît discutarea unor probleme care au mai fost abordate,

cît și „semnalarea” cîtorva greșeli care ne sînt de multă vreme cunoscute. Ne referim în special la paragrafele în care se vorbește despre: complet, petrolifer și petrolifer, ortografie și etimologie, aceea și aceea, clasa întâi, atare, inota, crea și alte cîteva, despre care oricine va mai scrie va fi obligat să repete lucruri mai mult sau mai puțin cunoscute. În unele cazuri autorul semnalează, desigur, și abateri nediscutate anterior, vine cu noi atestări, propune alte explicații decît cele cunoscute pînă acum sau face pur și simplu observații interesante, pe care măcar specialiștii n-ar trebui să le ignoreze. În general vorbind, critica sa este cînd îngăduitoare (ca atunci cînd se referă, spre exemplu, la cuvintele dialectale), cînd severă și necruțătoare, ca în capitolul „Elică și limbaj” sau în paragrafele consacrate elipsei lingvistice. Cît privește ideea că regionalismele nu trebuie dezavuate, intrucît pot constitui „o sursă stilistică valoroasă pentru scriitori”, aceasta poate fi acceptată cu unele rezerve, însă este în cel mai fericit caz o exagerare să afirmăm (ca la p. 83) că din graiurile populare „și-au tras puterea toate marile izbînzii ale progresului lingvistic modern”. Din păcate, în lucrare mai există și alte exagerări, inexactități sau concluzii în care nu ne putem uni cu prea temerarul nostru coleg băimărean, chiar dacă își exprimă convingerile cu o franchețe laudabilă și puțin obișnuită: „Ideea unei politice graduale (diferențiate) nu poate fi, după opinia mea, acceptată” (p. 134); „Pentru mine

nu există cuvinte mai urite în limba română decît is, își, își, ii, il” (p. 57). Referindu-se exclusiv la forma verbală is, autorul le explică cititorilor săi că ea „s-a născut prin prozăpirea lui i, care cică-l sprijină pe s, neputîndos în atîtea contexte”. Despre același s (denumit „cuvînt-consoană”), ni se spune că el „are toate cărțile în regulă”, ceea ce ar vrea să însemne că este rezultatul unei evoluții fonetice normale a formelor latinești sum și sunt. Din alte părți, aflăm că „familiar îl sufocă pe familiar”, că „unele urme ale înțelesului străvechi mai sălășluiesc în vintrea lumii” (adică a cuv. lume!) sau că adj. ordinar a devenit la noi aproape de nerecunoscut, dar nu atît pentru că l-am schimbat puțin forma (în raport cu fr. ordinaire și lat. ordinarius), cît mai ales pentru că „am omblat și la conținut”. Citeodată, între autor și cititor se poartă un adevărat dialog, care decurge cam în felul acesta: „În fond, de unde vine inota? Dictionarele zic: „lat, pop. innotare”. Deci cu doi n. Unde a dispărut un n? Păi, a dispărut... prin acțiunea legilor fonetice”; „Ce te faci cu inălța? Simplu!”. Și dialogul continuă (ca la p. 102-103), pînă cînd cititorul neavizat trebuie să se lămurească.

Fiind vorba de stil (deci de ceva care este prin definiție personal), nu-i vom face autorului un prea mare reproș, cu atît mai mult cu cît există, desigur, și cititori cărora le place un astfel de limbaj cam... cotidian. În ceea ce ne privește, mărturisim însă (și tot cu franchețe) că nu sîntem partizanul unei astfel de exprimări, poate și pentru că ne urmăresc cuvintele lui Georges Buffon, care, în al său celebru *Discours sur le style*, ne avertizează în termeni dintre cei mai categorici: „Cine scrie așa cum vorbește scrie prost, chiar dacă vorbește foarte bine”.

Theodor Hristea

VOLUMELE 4 și 5 din **Operele** lui G. Ibrăileanu („ediție critică” de Rodica Rotaru și Al. Piru) cuprind articole din periodice, nestrînse laolaltă de autor, deși, de spun editorii, avuseseră această intenție. Majoritatea provin de la „miscelanele” „Vieții românești”, unde au fost semnate P. Nicanor et. Comp. Un grup special îl formează acelea despre edițiile poeziilor lui Eminescu. În sfârșit, la **Addenda** sînt retipărite cîteva, puține, articole din „Munca”, „Critica socială”, „Evenimentul literar” și „Lumea nouă”, altele, numeroase, fiind comunicate doar cu titlul în **Note**. Utile, aceste note de la finele fiecărui volum nu sînt totuși suficiente pentru o ediție critică, din păcate, nici completă, cum se poate constata, și nici perfect riguroasă, căci articole „din periodice” găsim și în primele trei volume. Oare cine și cînd se va încumeta să repună în circulație întreaga operă (și aceea de tinerețe) a lui G. Ibrăileanu?

Voind a le intitula **Campanii** (sau **Opinii literare**), la stringerea eventuală în volum, G. Ibrăileanu a publicat cea mai mare parte a articolelor sale în „Viața românească”, între 1906 și 1928. Despre ce nu scrie? Totul îl preocupă: chestiuni de literatură, de estetică, de sociologie, de morală, de psihologie și de politică. Articolele sînt un repertoriu polemic al vieții sociale și culturale din epocă. Nu e locul, aici, să le înfățișăm pe toate, multe fiind și foarte cunoscute. M-am oprit la aspectul polemic, din rațiuni de spațiu, și totodată pentru că este și cel mai instructiv pentru spiritul publicisticii lui G. Ibrăileanu. În numele „Vieții românești”, de obicei, el polemizează cu alte publicații, prinzînd orice prilej de a-și reafirma ideile, provocînd, retorînd, intrînd, fără să ezite, în lungi dispute de amănunt. O parte din subiectele controverselor nu se par, desigur, perimate astăzi; destule însă își mențin interesul. Adversarii criticului sînt personalități renumite, de la T. Maiorescu la E. Lovinescu. Polemistul „Vieții românești” nu face, de regulă, economie de cuvinte. Articolele sînt abundente, minuțioase și chiar oficioase, căci G. Ibrăileanu este un excesiv, însoțind toate mărunțiturile de mari gesturi. E grav și pătimaș, luînd ușor o mină tragică. Îi lipsește seninătatea, ceea ce-l pune uneori în situații de inferioritate, fiindcă se lasă lesne descompert. Spre deosebire de om, despre care știm cît era de delicat, în polemică se dovedește în stare de leșiri violente și necumpătate, cu o nuanță de trivialitate pe alocuri absolut surprinzătoare. Stilul oral, pasional și neglijent e, în parte, de vină pentru această impresie, deși continuă să aibă farmec tocmai ca expresie a unei anumite sincerități. G. Ibrăileanu poate fi convingător chiar cînd greșește, căci i se simte buna credință; și e vorba mai puțin, la el, ca la Maiorescu, de o artă a persuasiunii ori de un calcul al efectelor, decît de o căldură umană care radiază din fiecare frază. Polemistul n-are finețea criticului și foarte rar un articol face dovadă de abilitate, în sens artistic.

PINTRE puținele exemple de acest gen, iată o scurtă (scurtimea însăși nu e obișnuită) însemnare împotriva autorului cărții **Naționalism și democrație** (pe care de curînd cineva încerca să-l „reabiliteze”, ocolindu-i însă cu grijă ideologia), a cărei lapidaritate dă tărie argumentului polemic: „D. Aurel C. Popovici a tipărit o carte în care insultă „democrația” mondială în cele 14 idiome ale habsburgicele sale monarhii. În aceeași carte, d. Aurel Popovici dovedește că „democrația” nu există. Autorul uită însă că, fără existența acestor „democrații” care nu există, d-sa n-ar ține un condei liber în mînă, ci, iobag ardelean, ar duce nemeșului respectiv găini ouă, pene de gîscă și celelalte plocioane, pentru a căror listă cf. **Istoria românilor** de A. D. Xenopol”. Sau, iată, un mic răspuns pentru corespondenții „Vieții românești” nemulțumiți, se pare, de un articol anterior ce învinuia noua modă vestimentară de imoralitate. G. Ibrăileanu se apără, cu haz, pretinzînd că a susținut, din contra, că „moda actuală e și morală și moralizatoare”. De ce? Pentru că „Scoate zi cu zi din domeniul imoralului regiuni tot mai întinse ale geografiei feminine”. Romanele îi oferă argu-

mente nostime. Maupassant relatează cazul unui tînăr timid care, văzînd gleznele unei văduve (pe care o curta plin de circumspecție) în clipa în care aceasta sare peste un pîriu (era să exagerez, zicînd peste pirleaz), „se hotărăște în sfîrșit să-i ceară mina”; iar Anatole France descrie felul în care o eroină a sa, voind „un supliment de dovadă pentru ceea ce i se dovedise desul de bine” de către tubitul ei, își aranjează indiscret jartiera. Ce timpuri! exclamă autorul **Adelei**: „Ceea ce impresiona atît de tare pe eroii mai sus analizați, astăzi este, ca să zicem așa, de domeniu public și nu mai impresionează pe nimene... Și aici se pune parantetic o mică problemă: ce-ar imagina astăzi Anatole France pentru eroina lui?” Și prototipul lui Emil Codrescu, deloc **up to date** în materie de moravuri și mode literare, adaugă malițios: „Și cum ni se afirmă că la noi moda aceasta salutară e mai radicală decît în Occident (ca și literatura cu rochie scurtă), e cazul să constatăm cu bucurie și cu mindrie că, în sfîrșit, ne-am învrednicit și noi să aducem o contribuție mai apreciabilă la civilizația omenirii... Știm bine că astăzi domină snobismul imoralismului și că interesul nostru pentru morală trădează o învechită concepție poporanistă. Dar n-o să ne ascundem noi ideile de frica spiritelor «emancipate»”.

ACEST polemist vesel și aproape frivol constituie, spuneam, o excepție. Cînd problemele sînt serioase este și el serios; sau, mai aproape de adevăr, este atît de serios încît puține probleme nu i se par serioase. Răfuielile cu N. Iorga și E. Lovinescu au mereu ceva patetic. Însă voi exemplifica prin cele trei scrisori deschise adresate în 1909—1910 lui Gherea, ca mai puțin citate, document psihologic foarte interesant pentru modul polemic al lui G. Ibrăileanu. Iritat de campania lui C. Mille din „Adevărul” contra membrilor P.S.D.M.R. care trecuseră cu zece ani mai devreme la liberali, G. Ibrăileanu îl ia pe Gherea drept arbitru. Din capul locului este izbitor tonul care este acela al unui om jignit profund: „Fost-am, sîntem noi **trădători, transfuși și lași**? Părăsit-am noi, individual, un partid? Am dezertat, pentru foloase personale, de la un partid?” E gata a-și asuma partea de vină, dacă există: „Iubite domnule Gherea, cum știi, eu fac parte dintre foștii socialiști. Deși fostul socialism s-a isprăvit cînd aveam 26 de ani, nu voi face ca d. Cuza, nu voi spune că eram minor și că nu mă solidarizez cu acea mișcare. Oricît de puțin am însemnat în acea mișcare, am fost și eu printre soldații d-tale. Și dacă a fost **trădare, renețare și lașitate**, apoi atunci trebuie să-mi iau și eu partea mea”. Aici e vorba mai puțin de principii — pe care Ibrăileanu și le-a apărut în mai multe rînduri, chiar împotriva lui Gherea — și mai mult de dorința de a-și proba onestitatea mobilurilor. Aceasta fiind în afară de discuție, Ibrăileanu greșește în aprecierea consecințelor. Imploră pe Gherea să dea mai multă atenție suferinței umane implicate: „Iartă-mi, iubite maestre, incoerența care trebuie să fie în această scrisoare. Am scris-o dintr-un condei la un ceas înaintat din

noapte, sub impresia lucrurilor care au fost și a tragediilor prin care trecem în acest greu moment al istoriei noastre”. Îl bănuim o clipă că vrea să smulgă simpatia corespondentului („Te obosesc, scumpe maestre, dar te rog să mă ierți: e vorba de cîntecul meu, și eu n-am altă avere decît asta...”), pe care însă reușește probabil s-o piardă (dovadă răspunsul) prin aluziile la redactorii „Adevărului” pe care le strecoară imediat, după ce s-a plîns că n-are altă avere: „...nici consiliul de administrație, nici petrol, nici gazete de tiraj, nici societăți de asigurare”. C. Mille ajunseseră la „Adevărul” atras de unele avantaje materiale, dar însinuarea era în parte nedreaptă. Impulsivitatea se vedește în a doua scrisoare (după ce Gherea, foarte rece, răspunde fără a mulțumi pe Ibrăileanu), unde acest fel oarecum aluziv de a se exprima devine deodată acuzație fățișă și, literar, de o remarcabilă vigoare caustică, la adresa „socialiștilor renegați” prin colaborare cu marea finanță capitalistă:

„D-ta ești mai dibaci în a găsi formule. Caută-le d-ta un nume, căci merită, specia e foarte interesantă, romanțierul nostru, cînd va veni odată, va trebui să-i zugrăvească. Acela care va fi Balzacul nostru nu va putea să nu încorporeze, în autohtonă noastră **Comedie umană**, și specia aceasta de trimfători, de oameni ai banului, curioasă și, în felul ei, unică specie — acești Crevel, acești Nucingen, acești Gobseck care, acumînd «plusvaloare», creează viitorul capitalism român, în numele ideilor pentru care a stat un Blanqui 40 de ani în închisoare și pentru care a murit Sofia Perovskaia în ștreang!... și pentru care, și aici în țară, o știi, iubite d-le Gherea, au suferit mulți, ca, de pildă, acel «vîndut» Ioină Nădejde, decît care, spune, d-le Ghe-

rea, dacă cunoști vreun alt om mai cinstit, și care și-a risipit o întreagă viață pentru o utopie, pentru ca apoi marea finanță «socialistă» să-l injure atît de trivial, iar ultranaționalistii de la „Adevărul”, devenind șovini, să-l facă «jidan», numindu-l Ioină!...”

Temperamentul lui G. Ibrăileanu se vede bine în aceste scrisori — unde dreptatea nu e de partea lui, decît în măsura în care el însuși procedase cum procedase din convingere și nu din interes material, — în tot acel amestec de bună credință și de injustiție vehementă. Există o oarecare doză de năivitate utopică în polemicile lui G. Ibrăileanu, mai puțin eficace din această cauză decît, bunăoară, ale lui Lovinescu: într-o polemică nu contează numai decît adevărul fiecărui detaliu, dar strategia de ansamblu, căci, în afara protagoniștilor, puțini urmăresc pînă la capăt argumentele. Și e nevoie de un singe rece pe care G. Ibrăileanu nu-l avea. E curios, de aceea, ce convingător e, punct cu punct, un articol ori altul al lui și ce ușor a putut fi răstălmăcit sau răsturnat de adversari, care au părut triumfători și cînd nu erau. Cînd E. Lovinescu a replicat, după al doilea articol consacrat editiei sale din Eminescu, în chiar titlul răspunsului: „d. E. Lovinescu e vesel pentru că d. Ibrăileanu e **tragic**”, el a ocolit chestiunile de fond (unde nu se putea justifica), dar a nimerit punctul cel mai vulnerabil al prea pătimașului său proponent. G. Ibrăileanu putea fi în polemică redutabil, nescăpîndu-i nici cea mai mică eroare a celui alt, dar se dezinteresă cu desăvîrșire de impresia artistică pe care o producea; uitînd că tocmai această impresie decide în cele din urmă.

Nicolae Manolescu

„Familia”. Corespondențe de la Plevna

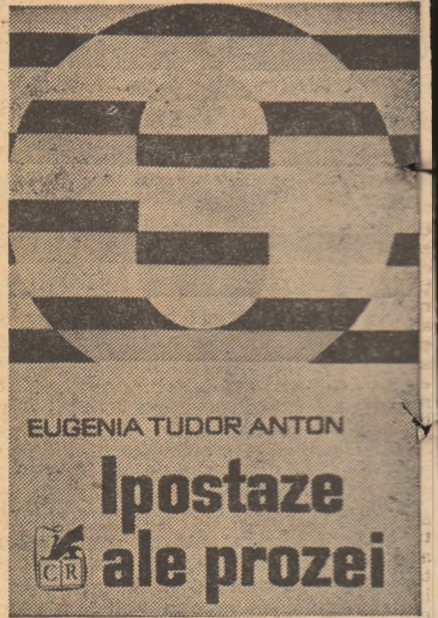
■ **UN PALPITANT** monitor al ideii naționale, „un certificat pururi reinnoit al unității”, scria Octavian Goga, în volumul **Precursori**, despre revista „Familia” (scoasă la Budapesta pînă în 1880 și apoi la Oradea), devenită în perioada războiului de independență o cronică vic a evenimentelor și o punte de comunicare și solidarizare a tuturor românilor. Deschizînd rubrici noi ca **Oglinda lumii** sau **Cronica războiului**, publicînd corespondențele ziarelor românești și străine, ori scrisorile martorilor oculari, listele de donații, documentele congreselor, conferințelor de pace ori convențiilor semnate în acest interval, redactorii „Familiei” vor înregistra, doar aparent „ca simpli cronicari”, „întimplările cele mai importante” ale războiului. Selectarea și publicarea acestor texte, alese de Stelian Vasilescu din cele 1550 de note, articole, poezii, ilustrații legate de războiul ruso-româno-turc și analiza acestora de-a lungul notelor și comentariilor științifice de o mare bogăție și complexitate alcătuiesc un corpus de documente extrem de util pentru istoria și istoriografia

acelei etape. Volumul reliefează o nouă dimensiune a evenimentelor, o radiografie fără lacune a sentimentelor naționale, dincolo de cronologia eroică, și de nouătatea informației. „Familia” acestor ani ilustrează solidaritatea populației românești din Transilvania, Crișana, Banat, Maramureș, cu lupta românilor de dincolo de Carpați, impunîndu-se ca un document de necontestat al unității culturale-politice a poporului nostru. „Familia” e în epocă oglinda acestui adevăr de necontrazis pe care nici o falsificare sau omisiune deliberată nu-l pot umbră. Ea transcrie criza din Orient, exclamînd: „În Orient a erupt războiul!” Observă liminar „că chestiunea Orientului are să se dezlege prin conlucrarea elementului român”. În „șirele” ei (rîndurile) „Familia” prezintă în spiritul adevărului istoric convenția româno-rusă, trecerea trupelor rusești prin țară, momentul în care „Poarta aruncă mînușa războiului” și felul în care românii răspund, poziția femeilor române, a studenților români din străinătate, a unor personalități politice ale epocii, a medicilor, ofițerilor și ostașilor, des-

fășurarea bătăliilor, sprijinul românilor din tinuturile stăpînite de habsburgi, tratativele etc. Textele alcătuiesc o epopee în nuce. Reunite în paginile unui volum, toate aceste mărturii evidențiază nu numai cronica evenimentelor, ci și o stare de spirit a presei române din acea vreme. Observăm cum o revistă poate adăuga un cîmp de luptă nou în cucerirea Independenței, punînd în slujba unirii românilor o strategie și o tactică neprețuite, ce dislocă granițele impuse sentimentelor naționale. „Familia” acelor ani ne apare astfel nu numai ca o cronică a războiului, ci și ca o **tribună** a lui, ca un spațiu de desfășurare a ofensivei și defensivei pentru Independența națională cu ajutorul cuvîntului tipărit. Volumul **Familia. Corespondențe de la Plevna**, adăugă trofeelor de luptă și documentelor istorice acest trofeu al cuvîntelor militînd pentru Independență.

Doina Uricariu

„Ipostaze ale prozei“

OEROARE curentă e de a pune semnul egalității între critici și cărțile lor. Echivalarea pare firească: autorii bunelor cărți de critică nu sînt oare chiar criticii buni? Și totuși ea se dovedește a nu fi intru-totul exactă. O bună carte de critică poate apărea peste noapte. Nu însă, odată cu ea, și criticul, care are nevoie de o mai lungă desfășurare pentru a se impune. Condiția acestuia este rareori meteorică. El își dă măsura treptat, în timp, verificîndu-se prin fiecare din manifestările sale. Opțiunile lui (care pot fi oricît de originale) trebuie, cel puțin în mare, să se armonizeze, și a constata coordonarea lor obligatorie (sau fatala lor lipsă de coordonare) este o problemă de perspectivă și de durată. Nu mă grăbesc de aceea să mă entuziasmez citînd un articol subtil despre un scriitor de valoare. Aștept să văd dacă nu cumva autorul articolului, răsfațîndu-ne în continuare cu subtilitatea lui, va scrie, ca și cum nu s-ar întîmpla nimic, și apologia unui fals scriitor de valoare sau pur și simplu (există cazuri!) a unui fals scriitor. După cum nu mă grăbesc să mă scandalizez asistînd la un spectaculos gest de contestare a unui autor de prestigiu (dacă prestigiul este real, nu va avea de suferit). Aștept doar să văd dacă chiar la următorul pas „curiosul” critic nu va arăta cumva o suspectă bunăvoință imposturii. Mi-au căzut cîndva ochii asupra unei somptuoase fraze critice (de fapt o perioadă), de o precizie a termenilor și de o complexitate de învidiat, scripind prin nenumărate nuante. O adevărată frază proustiană. Care nu se referea însă, după cum, impresionat de atîta încordare a spiritului, ai fi fost poate ispitit să crezi, la Proust, ci la un obscur prozator contemporan. Autorul unei asemenea fraze-lasou, minuită însă pentru a prinde doar nimicul, dacă s-ar apleca asupra unui obiect bine stabilit în planul valorii, ar putea scrie eventual o bună carte de critică sau mai ales de istorie literară.

Ar putea însă deveni în aceste condiții, de enormă dilatare a „interpretării” în detrimentul celui mai elementar gest de situație, și un adevărat critic al actualității (căci despre acesta e vorba, după cum probabil s-a înțeles, în rîndurile de față)? Succesiunea atitudinilor, pentru a lua un alt exemplu, nu ne poate fi indiferentă atunci cînd e vorba de a judeca un critic. Cîtă încredere poate inspira de pildă cineva care mai ieri sufla dramatic în cornul luptei im-

*) Eugenia Tudor Anton, *Ipostaze ale prozei*, Ed. Cartea Românească, 1977.

potriiva mediocrității pentru ca azi s-o sprijine în agresiunile ei? Aceste aspecte ale criticii, ca și multe altele, ce nu pot fi apreciate corect decît în timp, nu se reflectă întotdeauna în cărțile criticilor, care îi „avantajează” astfel pe unii, punîndu-i într-o nu prea adevărată lumină. Se poate de aceea uneori întîmpla ca un critic să nu merite nota pe care, pe drept sau nu, cartea sa o primește. Ca orice altă carte bună, o bună carte de critică nu își lansează decît autorul lansarea și impunerea unui critic depind de întreaga sa activitate, din care, evident, cărțile nu sînt excluse, dar din care nu poate fi omisă nici aceea de zi cu zi, mai modestă, desigur, dar cea mai în măsură să confirme sau nu o presupusă vocație. Spunem aceste lucruri pentru că am observat nu o dată cum critici cu o activitate relativ scurtă și nu intru totul concludentă, autori ai unor cărți mai mult sau mai puțin bune, sînt proclamați în mare grabă maestrilor noștri, ai celorlalți (evident, cu excepția celor care li proclama). Nu avem nimic împotriva maestrilor, fie ei și tineri, și sîntem dispuși să învățăm de la oricine. Un condei sprinten, ceva cultură și o anumită subtilitate (aceasta pare a fi în momentul de față însușirea care ne lipsește cel mai puțin) nu sînt de ajuns însă pentru a forma un critic. Îi mai sînt absolut necesare acestuia capacitatea de a inspira încredere, seriozitatea, obiectivitatea și desigur nu în ultimul rînd — cum într-un chip destul de ciudat își închipuie unii — probitatea. Modul de apreciere al unui critic diferă (sau ar trebui să difere) de acela al unui balerin. Grația pieruțelor nu poate constitui un criteriu suprem decît numai pentru acesta din urmă.

CRITICA este deci un domeniu al promovărilor lente (zece ani nu constituie un interval prea mare pentru a-ți face o primă impresie; certitudinea are nevoie de mai mulți). Dacă ea își are totuși, ca orice domeniu, vedetele sale de ultimă oră, în principal se sprijină pe „cadrele” sale bine verificate. Eugenia Tudor Anton aparține acestora din urmă. De peste 20 de ani, cred, redactor și critic al revistei „Viața Românească”. Eugenia Tudor Anton aduce în activitatea ei literară un aer de siguranță și stabilitate datorat probabil în parte și acestei fericite circumstanțe exterioare. Revista înseamnă pentru un critic însăși posibilitatea sa de exprimare, și nu e de mirare că avînd asigurată această posibilitate vocea lui devine mai stăpîină pe sine, cum e firesc să fie. Revista a mai

imprimat activității Eugeniei Tudor Anton ritmul ei mai larg, moldovenesc am spune, ritm ce convine modului de lucru serios, și solid al scriitoarei. Ceea ce mi s-a părut că trebuie în primul rînd apreciat la Eugenia Tudor Anton este exactitatea de ansamblu a judecăților de valoare. Citîndu-i noua carte de critică*), o carte ce reflectă fidel în acest caz o activitate, m-am găsit de mult mai puține ori în situația de a mă disocia decît mă aflu de obicei atunci cînd parcurg alte volume asemănătoare, chiar dacă ele aparțin unor critici considerați, aprioric, mai apropiați. Remarcabil este apoi faptul că autoarea știe să împrumute demersurilor sale, cum rareori se întîmplă, tonul just. Evitînd deopotrivă entuziasmul, privirea desus și gestul de a bate pe umăr, ca și sfiala plină de ocolisuri sau diplomația echivocului, amicală fără concesiile și drastică fără răutate, Eugenia Tudor Anton scrie decis, intrînd repede în subiect și mergînd drept spre ceea ce are de spus, fără complexe și fără fașoane, zicînd lucrurilor pe nume, cîteodată cu o simpatie naivitate a indignării (o scenă de sabat din proza unui scriitor contemporan l se pare — și o spune — „greșoasă”). Caracterul direct al exprimării, atitudinea clară nu presupun însă în cazul ei vreo simplificare. Analiza e complexă, argumentată, vizînd, în principiu, toate laturile operelor discutate. Reducția judecății în epitețe finale categorice, bătătoare la ochi, „scandaloase” îi displace autoarei (căreia îi displace probabil și emfaza acordării acestor accolade critice). Semnificativ în acest sens e încheierea surprinzător de sobră a recenziei despre una din cărțile lui Marin Preda, declarată — s-ar putea mira unii — doar „bună”. Valoarea volumului analizat nu este însă prin aceasta cituși de puțin știrbită; atîta că în loc să fie proclamată prin cuvinte mari, ea relese limpede, întreagă, din textul comentariului critic. Cred că așa e mai bine. Niciodată scrise în alb-negru, articolele și studiile Eugeniei Tudor Anton nu sînt, în același timp, niciodată confuze. Complexității analizei, care încearcă să apese pe toate clapele operelor, nu îi corespunde vreo ambiguitate de situație și apreciere a cărților și autorilor.

Reținută, fără acel caracter răspicat care emană dintr-o siguranță de sine exagerată, judecata de valoare este la Eugenia Tudor Anton clară și, după cum am mai spus, de cele mai multe ori exactă. Atrage de asemeni atenția, în cartea de care ne ocupăm, evantaiul larg al abordărilor critice. De la Hortensia Papadat-Bengescu (căreia îi con-

sacră pagini substanțiale) și M. Blecher, pînă la consemnarea unor debuturi (care alcătuiesc o secțiune a cărții), trecînd prin literatura lui Geo Bogza, Marin Preda, Al. Ivasiuc, D.R. Popescu și a altora, Eugenia Tudor Anton scrie — și credem că bine face — despre cărți de valoare foarte diferită și despre scriitori aparținînd unor genuri și formule artistice de mare diversitate. Asemenea medicului, criticul e dator să „consulte” pe toată lumea. „Diagnosticul” lui va fi însă, firește, deosebit de la un caz la altul. Sollicitudinea manifestată față de cărți și față de scriitori nu presupune din partea Eugeniei Tudor Anton nici o concesie în planul valorii. Autorii care se așteaptă la „bunăvoință” și în acest plan vor fi dezamăgiți. Eugenia Tudor Anton nu se arată deloc intimidată de proza dificilă a lui Nicolae Damian și nu manifestă condescendență ocupîndu-se de așa-numitele cărți pentru copii și tineret, precum *Cireșarii* de C. Chiriță sau romanele științifico-fantastice ale lui Vladimir Colin. După ce scrie pagini pătrunzătoare despre Marin Preda sau Paul Georgescu (prozatorul) autoarea se apleacă răbdătoare asupra unui volum de parodii semnat de Remus Luca, pentru a vedea ce și cît izbuteste scriitorul în acest nou gen etc. În clipa de față, cînd destul criticii se mărginesc să scrie despre elita scriitoricească (inclusiv despre cea a momentului) sau în virtutea unor afinități mai mult sau mai puțin declarate, deschiderea fără prejudecăți (dar și fără duioșii și menajamente compensatoare) spre ansamblul producției literare contemporane, pe care Eugenia Tudor Anton o practică atît cît îi este posibil în contextul criticii actuale, mi se pare exemplară. Diversitatea acestor „ipostaze ale prozei” constituie unul din principalele merite ale cărții Eugeniei Tudor Anton.

Valeriu Cristea

Sub semnul autenticității

NOUL roman publicat de Ioana Orlea*) merită mai multă atenție decît i s-a acordat. Scris într-un stil direct, alert, cu omisiuni care dau impresia nerăbdării de a folosi un material epic inepuizabil și întretin, totodată, un fel de regim de urgență specific bărbătesc, aproape cazon, romanul se derulează rapid, fără nici un moment de stagnare, înfățișîndu-ne evoluția cîtorva personaje definite pregnant.

Protagonista cărții ei, implicit „concurrenta” pe care „pariază” autoarea, este Daria Adomnicăi, o femeie voluntară, încă tină, dar familiarizată ca o veterană cu viața de pe șantierele de construcții și adeptă a unui rousseauism sui-generis. Ea se simte în oraș ca în natură, considerînd locuința un fel de adăpost făcut din crengi, sînd sub duș ca sub o ploaie binefăcătoare și, în general, disprețuînd conveniențele (inclusiv „rafinamentul” spălării pe mîini înaintea mesei sau al amenajării unui interior agreabil). Iubitul Dariaei, Anghel, lucrează într-un laborator de cercetări în domeniul medicinei și, din punct de vedere tipologic, se situează

*) Ioana Orlea, *Cerc de dragoste*, Ed. Cartea Românească, 1977

exact la polul opus, fiind prezentat — cu maliția necesară — ca un ins tipic, fad, lipsit de curajul actelor gratuite (de exemplu, nu gustă gestul „romantic” al partenerei sale de plimbare cu automobilul de a se arunca noaptea într-un lac și a înota sub clar de lună).

Un alt grup de personaje distinct este cel constituit în jurul Marilenei, o pictoriță surprinsă într-un moment de renaștere spirituală după lunga hibernare care îi este impusă în „obsedantului deceniu”. În atelierul său — pe jumătate domestic, pe jumătate boem — se perindă tot felul de vizitatori, cel mai bizar fiind „baladistul” Zen (numele are semnificația lui!), care nu se desparte niciodată de chitară și care, non-conformist și mai „trăznit” chiar decît Daria, nu se sfiește să facă o mare pasiune pentru Marilena, cu toată exorbitanta diferență de vîrstă dintre ei.

Ce se întîmplă cu aceste personaje, obișnuite să se viziteze, să se țină reciproc la curent cu tot ceea ce gîndesc sau întreprind? La un moment dat, în viața lor pătrunde o „martoră”, Silvia Stănuț, care le pretinde tocmai să nu se informeze unul pe celălalt despre schimbarea produsă. În momentul acesta, prietenii de altădată se izolează, încep să ducă o existență secretă și își

dezvăluie, totodată, anumite trăsături pînă atunci nebănuite. Silvia Stănuț are o misiune de loc ocultă — este trimisa unui institut de sociologie și trebuie să facă tot felul de teste —, însă în simbolistica romanului joacă un rol straniu, asemănător cu cel al „secundanților” din *Castelul* lui Kafka: prin ea, autoarea figurează lipsa de intimitate, caracteristică vieții moderne.

POVESTIT, romanul își pierde mult din farmec, deoarece valoarea sa constă nu atît în „idee” cît în știința (arta?) de a descrie calm, exact, obiectiv situații care iau, treptat, o turnură absurdă sau fantastică și care, pe un alt prozator, l-ar fi contaminat de neliniște. Cu mijloacele filmului neorealism italian, autoarea realizează secvențe desprinse parcă dintr-o creație a lui Bergman. O asemenea secvență, independentă, este aceea a formării tradiționalei „cozi”, încă din timpul nopții, în fața unei curățătorii chimice. Oamenii care se adună acolo își uită cu vremea „trecutul”, absorbiți tot mai mult de visul — colectiv, ca un mit! — de a-și da lenjeria la „Nufărul”, iar responsabilul care, într-un tîrziu, își face apariția, pare un zeu ursuz și impenetrabil. Din-

colo de satira gen Bulgakov, se întrevăde aici tocmai capacitatea de a dezvălui, „cu metodă”, un fenomen firesc, de a ajunge, pe o cale strict logică, la nonsens.

O altă secvență, mai puțin umoristică, aproape halucinantă o reprezintă expediția organizată în cartier de prietenii Marilenei în căutarea iepurelui rătăcit al acesteia. Locuri care ne sînt atît de familiare încît nici nu le mai observăm — parcuri, subsoluri, magazii etc. — se transformă sub ochii noștri într-un labirint terifiant.

Romanul Ioanei Orlea nu este scris de o mîină de profesionist — există destule stîngăcii, ca încercarea de a o acredita pe Daria drept model de existență sau ca regizarea prea evidentă a situației-limită trăită de personaje pe lacul înghețat —, însă poate tocmai de aceea are o surprinzătoare autenticitate.

Alex. Ștefănescu

Cartea și modernizarea vieții culturale

SCHEMATIZÂND datele, se poate afirma că în epoca Lumii noi, cartea și-a început expansiunea în viața societăților europene, pentru că în epoca Romantismului și-a precizat obiectivele — de a cuprinde în sfera reviziei scrise pe toți membrii societății și de a-și asuma cele mai importante răspunderi din cadrul comunicării. Spre sfârșitul secolului trecut, cuvântul tipărit și-a atins o parte din țelurile ofensivei sale: a pătruns în sate, sprijinit fiind de extinderea rețelei școlare, și a subordonat sectorul comunicării orale, acolo unde, timp de secole, ideile s-au transmis de la gură la gură. Cartea a adus cu sine sistematizarea expunerii, raționalitatea, progresul cunoașterii, după cum a dus și la simplificarea limbajului sau a propus simplificarea naturii umane. Din momentul Renașterii, cînd „revoluția” tiparului a constituit un factor de seamă în mutația intelectuală din acea vreme, și pînă în secolul XIX, cînd scrisul a cunoscut o expansiune maximă, contribuind la a doua mare mutație din civilizația europeană, cartea a cunoscut un destin impresionant. Aspectele cele mai rodnice ale acestui destin le constatăm noi, în anii socializmului, cînd cartea are prețul piinii. Nu mai puțin sesizăm faptul că este indicat, pentru ca inteligența umană să nu-și piardă o serie de atribute importante, ca scrisul să nu înăbușe limbajul figurativ și comunicarea orală, mai neprevăzută, mai friabilă, dar incontestabil mai spontană și mai subtilă.

Nu putem pretinde că scrisul își îndeplinește integral funcția în zilele noastre; o dovadă mi se pare că ne-o furnizează faptul că mulți concetățeni preferă să intre pe omul de la ghișeu, în loc să citească anunțul care le stă în față. Dar putem să îi reevaluăm ambițiile, deșarte mai atunci cînd și le-a definit în raport cu oralitatea, în special cu elocvența, pe care a respins-o ca o formă rudimentară, asemenea parvenitului care-l repede pe „țaran”. Într-o formulă ideală, scrisul va fi chemat să sistematizeze, să dea claritate și să înceteze meditația, lăsînd oralității funcția comunicării directe, care apropie oamenii și dă vitalitate discursului, mental și verbal. Dar pentru a ști cum putem să profităm de limbajurile ce ne stau la dispoziție, e bine să revenim la momentul în care scrisul a pătruns masiv în viața cotidiană, în momentul „mutației romantice”, atunci cînd desprinderea de trecut a pus net problema „modernizării”: a schimbării raporturilor dintre oameni, dintre societăți, dintre popoare. Este „mutația” care a apărut ca urmare a unor „deplasări” — dintre care importantă este cea din secolul XVII, cînd omul inaugurează un nou dialog cu natura și cu el însuși —, dar care a fost decisă de intervenția unor factori noi: schimbarea condițiilor de existență, modificarea cadrului instituțional, apariția unor noi idealuri și „concepte-cheie”, dintre care conceptul de „națiune” a avut un rol considerabil în Centrul și Sud-Estul european.

Este ceea ce ne indică Transilvania, această parte din ființa noastră pe care Carpații au ocrotit-o de nezarurile ce au

bintuit în Sud, lăsînd-o deschisă spre alte izbeliști. Dar aici cartea a pătruns mai masiv, după Renaștere, s-a strîns în bibliotecă, a alimentat gîndirea unei elite sau a unui grup restrîns de cărturari, pentru ca, din secolul XVIII, să pornească ghidată de lumini spre cei mulți; în secolul următor, cuvîntul tipărit a mobilizat cugetele prin intermediul presei.

ESTE ceea ce înțelegem din lectura paralelă a cărții lui Jakó Zsigmond, *Philobibliou transilvan* (Kriterion, 1977, în frumoasa traducere a Liviei Bacăru) și a cărții lui George Em. Marica, *Studii de istoria și sociologia culturii române ardelene din secolul al XIX-lea* (Dacia, 1977). Z. Jakó ne prezintă câteva mari focare de cultură în care s-au strîns ediții neprețuite realizate în marile tipografii europene, bibliotecile deschise publicului în perioada „mutației” de care vorbim; el evocă legăturile lui Constantin Brâncoveanu și ale Stolnicului Cantacuzino cu medicul Kölséri Samuel, furnizor de cărți într-un moment în care principiile cărturar își aducea direct cărți de la Veneția sau Paris. Extrem de grăitor este studiul dens și captivant despre biblioteca lui Timotei Cipariu, care cumulează părți din bibliotecile mai vechi pentru ca să destineze acest fond publicului larg; un punct final spre care s-a îndreptat și destinul cărții maghiare din provincia incununată de munți. Prin moștenire, donații sau schimb, cărțile străine de-a lungul secolului XVII—XVIII s-au adăugat unor fonduri noi, strînse ca urmare a animării comerțului cu cartea, intervenind direct în procesul „modernizării”: mai ales în anul revoluției și mișcării intelectuale de după 1848.

Asumîndu-și îndatoririle cele mai nobile, de a ridica la o viață mai demnă și mai luminată pe cei asupriți de veacuri, cartea și periodicul au pătruns în orașe și sate, în viața de zi cu zi. A fost firesc, în acest proces, ca să se afle alături cărturarilor români și cei maghiari, și George Em. Marica pune în lumină, vorbind despre relațiile cu intelectualii maghiari ale lui Barițiu, ideile pătrunzătoare ale acestuia, care vedea în despotism un dușman comun. Bun cunosător al presei ardelene și al anului revoluționar 1848, George Em. Marica ne vorbește cu competență despre mișcarea de idei din Transilvania, oprindu-se la discursul și scrierile lui Barițiu, la o discuție despre rolul inteligenței și rostul culturii, începută de Cipariu și continuată de N. Rucăreanu, pe care l-am întîlnit atunci cînd am refăcut traseul operelor lui Rousseau în cultura noastră, cărturar cu convingeri republicane. În mișcarea de idei, conceptul de „națiune” joacă un rol de prim ordin și pe acesta îl conturează autorul atunci cînd se ocupă de „revoluția de la 1848 și unitatea românească”, ca și de „sociologia națiunii la români din Transilvania în secolul trecut”, în cadrul cărui studiu, autorul pune în lumină o serie de contribuții datorate lui Alexandru Mocioni și Aurel C. Popovici. Studiul despre „problema costumului național românesc” se înscrie direct în problematica schițată la începutul rin-

durilor de față, deoarece preocuparea intelectualilor transilvăneni de a marca și prin costum specificul național dezvăluie tocmai această înglobare a mărturiilor de tot genul într-un concept atotcuprinzător de „cultură” capabil să definească o colectivitate și un întreg popor.

CULTURA nu înseamnă simpla prezentă a cărților sau prestanța unor edificii care le adăpostesc; ea se cristalizează acolo unde gîndul se întîlnește cu decizia, experiența acumulată — cu voința de a acționa. În acest sens, orice studiu despre cultura din țara noastră trebuie să ia în considerare, alături de scriitorii, publicul. Cine a citit și ce a înțeles sint întrebări fundamentale în istoria culturii. George Em. Marica le întîmpină, le abordează direct și ne pune la dispoziție un studiu extrem de instructiv, izestrat cu tabele, am crede piesa de rezistență a acestui volum: **Contribuții la problema abonaților periodicelor românești pînă la primul război mondial.**

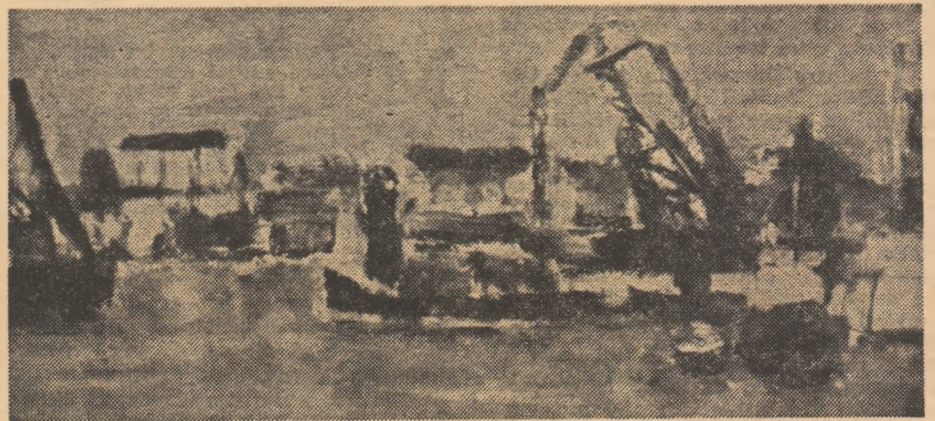
După ce studiul de acest gen a fost abordat de câteva contribuții parțiale sau de câteva jaloane teoretice, Cătălina Velculescu și Victor George Velculescu au trecut la treabă; ei au cules datele de pe listele de prenumerații anexate la 26 cărți apărute în perioada 1815—1853 și au introdus în ordinător pe cei 6.938 de prenumerați care au cumpărat 12.203 volume. Am aflat, astfel, ce grupuri de oameni citeau mai mult și ce preferințe aveau ei: literatura, de exemplu, e mai cerută după 1829 și mai ales în Moldova. Inzestrat cu tabele statistice, studiul soților Velculescu au apărut în „Revue des études sud-est européennes”, 1974, și „Synthesis”, 1975, periodice care rămîn necunoscute cititorilor din țara noastră, căci nu apar în chioșcuri sau librării, printr-un mister de nedezlegat.

George Em. Marica a făcut un pas mai departe intrucît s-a ocupat de presă, mai ales de „Gazeta Transilvaniei” și „Foaie pentru minte”, pornind de la câteva liste de abonați, publicate la intervale sufi-

cient de dese pentru a îngădui o anchetă grăitoare. Deși periodicele transilvănene au pătruns în Principate mai ales prin „Vama cuieului” datorită restricțiilor impuse de autoritățile imperiale, un sprijin material considerabil le-a venit din această parte a țării, unde, constată autorul, nu a existat o presă progresistă înainte de 1848. Treptat, numărul abonaților în mediul rural crește și, în 1865, cei de la țară reprezintă 54% față de cei din mediul urban, după cum se deplasează și masa cititorilor dinspre Brașov spre Abrud și Zlatna, spre ținuturile mai evaluate social, economic și cultural. Semnificativă este și difuzarea periodicelor în rîndul clericilor și negustorilor, apoi în rîndul proprietarilor de mine și al funcționarilor. Cerute de ofițeri trimiși în garnizoane mai îndepărtate, gazetele lui Barițiu ajung la Verona, Viena și la studenții din Franța. Nu este deloc neglijabil interesul manifestat de femei. Autorul compară aceste date cu cele oferite de listele de abonați la alte periodice, ca „Biblioteca românească” a lui Carcalechi, „Albina românească”, „Magazinul istoric pentru Dacia” — periodicul cu cel mai mare succes, tras în 1.500 de exemplare —, „Familia” și alte reviste cu un rol însemnat; un loc special este acordat periodicului „Foaia poporului” care, la cumpăna secolului XIX—XX, „a fost cea mai răspîndită revistă de masă la românii ardeleni” (avînd și 364 abonați în Statele Unite!).

Pentru a cunoaște istoria ideilor și modul în care ideile au pătruns în mase, dînd noi forme civilizației unui popor, studiile de genul celor cuprinse în volumul lui George Em. Marica sînt fundamentale. Ele ne dau justa măsură a impresionantului efort intelectual făcut de cărturarii români din secolul trecut, a audienței de care s-a bucurat scrisul lor în toate părțile române, a noului sens dobîndit de „cultură” într-o perioadă de mari prefaceri pe plan internațional.

Alexandru Dușu

ION PACEA: Port (Din expoziția de artă plastică deschisă la Clubul Uzinei „Republica” în cinstea Conferinței Naționale a Partidului)

Prima
verba

Poeți bănățeni

UN liric interesant și personal, pe deplin format, este Sabin Opreanu (*Sunetul zăpezii*, Ed. Facla). Înțelegînd exact sensul transfigurării poetice și, drept urmare, închipuînd poezia ca pe o întemeiere de univers estetic semnificative prin mijlocirea transfigurării celei mai profunde realități existențiale, tinărul poet imaginează un astfel de univers prin ridicarea într-un plan multiplu simbolic a unor elemente caracteristice mediului natural din imediata vecinătate a sensibilității sale. Două moduri ale naturii interesează obsesiv gestul poetic, ca două leit-motivuri inevitabile, imanente înseși structurilor lăuntrice a celui care le evocă. De o parte Rîul, ca proiecție în vizual a schimbării perpetue dar și a năzuinței spre profunzimea adîncurilor, de cealaltă Muntele, ca simbol de perpendicularitate, de permanență imuabilă a ceea ce este definitoriu dar și ca tensiune spre profunzimea celestă. Printr-un subtil efect de distanțare ambele aceste dimensiuni ale universului liric se arată într-o relativă autonomie de pastel, ca și cum poetul ar fi un simplu privitor, desigur, sensibil, dar nu mai mult decît atît, al unui peisaj, poate fascinant, însă cu o existență autarhică. În realitate, fără a contesta independența peisajului, și Rîul și Muntele sînt funcțiuni ale subiectivității lirice. Primul sugerează condiția afectivă la nivelul latențelor: „De-a lungul Rîului dulci mirese / venite dinspre visarea peșterilor de munte / extract instelat al lerburilor gîndite de soare / lemnul alunului peste poezie / dintre speranța unei miini eliberate de noapte / și dimineața Rîului scrupulos veșnicia — / / cu ochiul todeauna / o floare / sufletul meu călătorește într-un fluture / lovindu-l cu această răcoră / apă umbroasă extatică boare de pădure”. Celălalt include tentația necunos-

cutului lăuntric și propune un urcuș inițial: „Iată Muntele pe care-l voi urca desculț / nici o încălțare nu rezistă / acestui urcuș pe înălțimile sufletului...”. Tenta expresionistă e destul de vizibilă, după cum și tușa calofilă a poemelor, indicînd un recul manierist. Cu toate acestea, un sentiment de mare puritate degajă versurile, expresivitatea lor fiind, în genere, una purificatoare ca, de pildă, în acest poem-confesiune: „Sunt fiul Rîului intrupat din această lumină cu simburii / mă cunosc peștii de munte și racii alpini / cu Muntele silabiseam primele îndemnuri ale privighetorii / pădurea îmi lumina capul cu visele tuturor păsărilor cîntătoare / de pietre îmi sprijin vederea ca Rîul să existe / / sunt fiul Rîului de cînd există soare / de cînd de stele s-a lovit un trandafir curat / binecuvînt aceste plante și iluzia din singele meu / alimentată mereu de zăpadă cu lună și arbori cerești...”. Naturalismul lui Sabin Opreanu e un mod al singurătății iar discursivitatea incantatorie sau, uneori, extatică a poemelor lui este forma de abandonare, nu lipsită de voluptate, în sine însuși.

SENTIMENTALE compoziții intimiste găsim în *Albăstrele ploii albe verii* (Ed. Facla) de Valentin Tudor. Poetul e o structură solară în care trecerea timpului a instaurat treptat și discret o rețea de nostalgii blinde cu un obiect unic: puritatea, dar într-o mulțime de variante tematice. Puritatea erotică, puritatea naturii, puritatea gîndirii și a vieții afective, toate acestea solicită aptitudinea nostalgică a poetului, punîndu-l în ușor conflict cu fundamentul solar reductibil prin interogația romanticoasă: „Simți cum se zvîntă pămîntul de rouă? / Vezi cum pierd melcii cărarea cînd plouă? / Prin crîng frămîntarea, neliniștea trece.

/ Pătrunde spre mine cu umbra ta rece. / La fel cu pămîntul de rouă mă zvînt. / Las caii să pască prin ierburi, în vînt. / Mi-s ochii cu scorburi adînci de tăceri / Și-aș vrea să revii ca în visul de ieri, / Si-atunci cînd nimic nu mai simt că mă doare. / Renasc dintr-o frunză apusă spre soare”. Erosul și natura sînt temele preferate, eul liric făcînd figură de adolescent tîrziu și melancolic în prima și de contemplator înțelept în a doua. Nu o dată aceste două teme coincid într-unul și același text, fie una ca decorație al celeilalte, fie prin substituția de funcțiuni. Coincidența apare chiar programatic într-o compoziție după un model eminescian binecunoscut, față de care se păstrează mereu o distanță parodică: „Erai marea, eram pescărușul / Pluind deasupra-ți beat de cer, / Erai visarea, eram acțiunea, / Eram elementele. / Ai rămas marea, / Am rămas pescărușul / Răsfrînt în oglinzile tale, / Sus, pe catarg / Străbătînd necuprinsele-ți ape. / Spre larg”. Expresia directă, simplă, muzicală favorizează nucleul nostalgic al sensibilității poetului, descriîndu-l cu fidelitate, masca de adolescent sau aceea de contemplator naturist avînd un rol de sugestie. Sub un regim liric calm, recunoscut ca atare și numit în același termeni ce evocă erosul și natura („Eu sînt un ulm cu frunza în vînt împrăștiată / În anotimpuri albe pierdute pe pămînt, / Străbate-ncet prin mine chemarea-ntrizată / Și mă despică-n floare topindu-mă-n cuvînt”). Valentin Tudor ar trebui, poate, spre a-și evidenția personalitatea poetică, să încerce o restructurare a expresiei în sensul unor acumulări de nuanțe care să conducă la saltul tensiunii lirice a poemelor.

Laurențiu Ulici

Calendar

- 1.XII.1911 — s-a născut Ieronim Șerbu (m. 1972)
- 1.XII.1918 — s-a născut Ludmila Ghîtescu
- 1.XII.1932 — s-a născut Ion Șeitan
- 1.XII.1934 — s-a născut Florența Albu
- 1.XII.1934 — s-a născut Platon Pardău
- 2.XII.1890 — s-a născut Molter Károly
- 2.XII.1912 — s-a născut Gheorghe Chivu
- 2.XII.1942 — a murit Artur Enășescu (n. 1889)
- 2.XII.1935 — s-a născut Nicolae Labiș (m. 1956)
- 3.XII.1929 — s-a născut Dumitru Alexandru
- 3.XII.1948 — s-a născut Mara Nicoară
- 3.XII.1976 — a murit Constantin Goran (n. 1902)
- 4.XII.1883 — s-a născut N. Car-tojan (m. 1944)
- 4.XII.1883 — s-a născut Tompa László (m. 1964)
- 4.XII.1895 — s-a născut Octav Dessila (m. 1976)
- 4.XII.1898 — s-a născut Mihail Axente (m. 1969)
- 4.XII.1913 — s-a născut Vlădu Barna
- 4.XII.1921 — s-a născut Alex. I. Amzulescu
- 5.XII.1859 — s-a născut N. Petrașcu (m. 1944)
- 5.XII.1882 — s-a născut Natalia Negru (m. 1962)
- 5.XII.1907 — s-a născut Lotte Berg (Lucia Bacinschi)
- 5.XII.1938 — s-a născut Paul Drumaru
- 5.XII.1974 — a murit Zaharia Stancu (n. 1902)
- 5.XII.1975 — a murit Dinu Pillat (n. 1921)
- 6.XII.1897 — s-a născut Oskar Walter Cisek (m. 1966)
- 6.XII.1910 — s-a născut Octavian Neamtu (m. 1976)
- 6.XII.1937 — s-a născut Mihail Drăgan
- 6.XII.1937 — s-a născut Nicolae Păduraru

PIESE ROMÂNEȘTI

Turda „Cotele apelor Dunării”

AURELIU MANEA a realizat la Turda, în stagiunea 1971—1972, trei spectacole de referință: **Roata în patru colțuri**, **Gaițele și Mașina de scris**; trei spectacole de referință pentru cariera sa, pentru regia tină în general. Și iată că acum, în același teatru, stagiunea 1977—1978 începe, și nu accidental, cu un spectacol regizat de Aureliu Manea: **Cotele apelor Dunării**. Piesa e prezentată în premieră pe țară; e, după **Acești ingeri triști**, a doua piesă din dramaturgia contemporană românească pusă în scenă de Manea; și e o lucrare interesantă ca premisă anecdotică. Fiindcă nu se poate zice că faptele de la care pleacă autorul, Valentin Munteanu, nu sînt în sine dramatice. Din contră, ele sînt pline de substanță. Inginerul Promet e surprins de o surprare în galeria unei mine. Aceasta însă nu într-o zi de lucru obișnuită, ci duminică, atunci cînd, normal, mina trebuia să fie închisă. Prezența sa aici e oarecum clandestină. El coboară în subteran în timpul lui liber, cu speranța că va descoperi mult visatul filon de aur și va împiedica închiderea minei din cauza neproductivității. Tot ce se întimplă deci în piesă e legat de operația de salvare a unui tovarăș de muncă.

Ca valoare literară, din păcate, **Cotele apelor Dunării** depășește doar pe alocuri un reportaj radiofonic. Sensurile și fiorul dramatic se află în faptele relate. Impresia e, de multe ori, că se trece pe lângă un mare subiect, că o idee de zile mari nu e adîncită, că autorul nu transfigurează. Artificiul se simte indeosebi la nivel de limbaj. Personajele apar convenționale, schematice, nu prin ceea ce gîndesc și săvîrșesc (subliniez: actele și gîndurile lor tulbură și emoționează), nu prin atitudine, ci prin cuvintele deseori exterioare, cu un aer festiv, pe care le rostesc. În partea întâi, acțiunea se prezintă prea fragmentată, unele situații par expediate, comentariul în versuri, plasat între ele, nereușind totdeauna să le particularizeze. Moartea Directorului, din final, e într-o anume măsură complementară, dacă nu cumva și incredibilă, încît riscă să eșueze într-o lovitură de teatru forțată, de substrat melodramatic.

Iată de ce consider mai mult decît merituoasă poziția de pe care Aureliu Manea abordează piesa lui Valentin Munteanu. Făcînd dintr-un personaj episodice (sensibil, cu ceva ireal în mișcare și privire, simțit de Stela Furcovic), Sabina, un simbol grav, o metaforă a speranței, regizorul „umple” spațiul dintre secvențe și vizual, contrapune un subtext alegoric, fondul muzical susținut cu har, nuanțat, de folkistul Mircea Bocoș. Uneori, Aureliu Manea inventează, în special între episoadele textului, în prelungirea acestora, prin replică urmărind doar enunțarea vorbită a unor întîmplări. Altele, în partea a doua, mai ales, unde și materia dramatică e mai densă, echivalențele simbolice sînt descoperite în chiar miezul întîmplărilor.

Deși regia nu a urmărit, se pare, performanțe în ceea ce privește interpretarea, stilul de joc e unitar, fără inadecvări. Stelian Stancu conturează în Director un personaj cu greutate, mișcat din interior; Traian Costea în Promet e un personaj-voce, fără excese verbale, însă, grav și lucid dimensionat; Nicolae Manolache e, în Eugen, „negativul” ușor ilar, de o ironie subtil disimulată; Nicolae Făgădaru dă un relief convingător Bătrînului, în linia apăsată hasurate. Un efort menționabil depun și Eugenia Chioreanu-Jiga, George Bossun și Pulu Neagu. În sfîrșit, o prezență activă pe scenă, deopotrivă funcțională și metaforică, e decorul semnat de Clara Racz Manea. Cu mijloace puține, dar rafinat stilizate, acesta se implică în însăși concepția regizorală, făcînd dovada unei vocații certe.

Ion Cocora

Monica Mihăescu (Maria Sinești) și Gheorghe Stana (Gelu Ruscanu) în Jocul ielelor, pe scena Naționalului timișorean (regia — Ioan Ieremia)

Iași și Timișoara „Jocul ielelor”

MONTAREA unei lucrări de Camil Petrescu scită oricînd interesul. Cu atît mai mult cu cît prilejul îngăduie o privire în paralel. La Timișoara, reprezentarea este concepută de Ioan Ieremia, regizor în plină afirmare, confirmînd talentul și seriozitatea ce l-au impus. Pe scena Naționalului ieșean, montarea poartă semnătura tinărului Tudor Florian.

„DRAMĂ a absolutului”, „lucru contradictoriu”, cum însuși autorul consideră, **Jocul ielelor** conține un evantai de virtualități scenice, dictate de densitatea problematicii și, firește, de cele cîteva pirghii fundamentale ale conflictului.

Astfel, fără a sacrifica vreuna din ideile de bază ale textului — dimpotrivă, căutîndu-le resorturile într-o consecvență și primordială incidentă cu actualitatea — Ioan Ieremia își concepe spectacolul sub genericul: **Destinul e politică**. De aici, severa înlănțuire a ipostazelor dramatice, toate orientate spre configurarea profilurilor morale ale **oamenilor în politică**.

Discernămintul filosofic și practicist se asociază cu aluviunea politică, de regulă conjuncturistă, contribuînd fiecare în parte, și toate la un loc, la „ghilotinarea” ziaristului necompatibil. Reprezentarea compune mai ales portretul moral al personajului central, pentru care politica devine destinul însuși. Înainte de a realiza aceasta, lui Gelu Ruscanu i se înfățișează compromisuri, amenințate, altfel, să rămînă în umbra propriei conștiințe, debusolată sub imperiul unei utopii.

Scenariul elimină tot ce contravine demersului inchișitorial. Sensul evoluției e centripet. Eroul principal nu adumbește siluetele celorlalți. Sentimentalitatea, afecțiunea facilă e străină cunoașterii de sine. Cerebralitatea, luciditatea, coerența impun densitate. Tocmai de aceea, credem, autorul mizanscenei a introdus — sugesție brechtiană, în prelungirea ambiantei exterioare, vodvilistice a piesei — un număr oarecare de cabaret, care să invioreze spectacolul. Păcat doar că producerea artiștilor de music-hall e lipsită de inventivitate. Aceasta, fie și admițînd că platitudinea lor a fost intenționată.

De reținut, de asemenea, că relațiile principale (Gelu-Praida, Gelu-Maria, Maria-Sinești) se întemeiază pe reliefa **umanității personajelor**.

Tudor Florian caută (în spectacolul ieșean) resorturile umanitare ale conflictului interior, în magnetismul căruia se zbate Gelu Ruscanu. Scenariul luminează episodul de la pușcărie, emoționant, de altfel, unde **umanitatea** cauzel imediate mișcă sufletul spectatorului, tulburîndu-l chiar și pe inflexibilul director al „Dreptății sociale”. Se dă amploare sinuciderii în masă a familiei de la mansarda clădirii ce adăpostește redacția. Aceste continențe cu realități mîzere și inumane con-

trapunctează, impulsionează și irigă straturile rarefiate ale dezbaterii, așezînd spectacolul într-o relație directă și concretă cu lumea asupriților. Finalul tocmai aceasta își propune să acuze — divorțul dintre idealul abstract (ce duce la însingurare, la ruperea de cauza concretă) și servirea intereselor imediate care, prin tragismul situațiilor, reclamă soluții urgente. Mi se pare însă că astfel drama **absolută** a intelectualului Gelu Ruscanu e sacrificată pe terenul mărunț practicist și sentimentalizat al acțiunilor curente. Personajul pierde din nimbul său statuar, simbolic și din profunzime. Regretul provine și din sacrificarea unor relații esențiale între personajele purtătoare de idei, menite de autor să îmbogățească drama, nu s-o bagatelizeze.

LA TIMIȘOARA, tipografia e plantată în scenă. (Autoarea decorului — Emilia Jivanov). Rotativa ocupă spațiul din centru, înrîmînd drama eroului, metaforă ce nu caracterul industrial al epocii noastre îl subliniază, cum crede de cuvîntă regizorul, cît relația directă dintre **fapte și vorbe**, dintre cuvîntul scris și cuvîntul

trăit. Dialogurile principale se desfășoară în fața imenselor spalturi ca sub o coaloană a adevărului ce nu trebuie să admită compromisul. Moartea sinucigașă a lui Ruscanu (reușit moment cinematografic, încetînit, construit asincronic, cu aminarea pocnetului de pistol) e preluată de trepidația mecanică, asurzitoare a valurilor.

Tendința **centrifugă**, extensibilitatea dramei, a cerut la Iași un cadru amplu, ca un uriaș schelet metalic. Maniera constructivistă impune, în scenografia Doinel Spișeru, prin intenția de a racorda drama la mediul ei citadin și cultural (din cînd în cînd răzbat în scenă ecouri de la spectacolul cu „Văduva veselă”). Decorul nu se arată, în felul acesta, străin de dilatarea ambientală a dramei.

MAI OMOGENĂ, înțelegînd mai bine intențiile conceptuale ale spectacolului, ni s-a părut interpretarea timișoreană. Doi actori tineri, Monica Mihăescu (Maria Sinești) — de o petulanță, vigoare, capacitate de angajament, inteligență și spontaneitate remarcabile — și Gheorghe Stana (Gelu Ruscanu) — cu o frazare precisă, cu o bună mască de introvertit, stînjit, totuși, în mișcările sale — au ridicat spectacolul în sfera unui interes emoțional și ideatic de netăgăduită autenticitate. Ceea ce a reușit Ioan Ieremia — dincolo de modernitatea și actualitatea propunerii sale spectaculare — ține de buna măsură a dispozitivelor relaționale. Un Praida (Eugen Moțățeanu) atent, uman, cald, înțelegător sau sever cu „rătăciră” lui Ruscanu. Un Penculescu jucat (de Danieț Petrescu) cu mobilitate, umor, inteligență, farmec și subtilitate a accentelor. Cam grosier, și pozînd prea mult, Miron Șuvăgău (Șerban Saru-Sinești).

La Iași nu ne-au convins interpretările rolurilor principale. Sergiu Tudose (Gelu) e grăbit și exterior. Praida e absent, vulnerabil, perorativ — așa cum îl propune Florin Mircea. Un personaj interesant face aici Pulu Vasiliu (Kiriac), punînd bine accentul pe aerul prăpăstios, cazon și dogmatic al reprezentantului Internaționaliei. Concepută altfel decît la Timișoara — de o discursivitate psihologizantă —, drama soților Sinești sugerează, în interpretarea Violetei Popescu și a experimentatului Teofil Vălcu, rutina, plictisul modern, desigur în absența afecțiunii sincere.

Ion Lazăr

Radio Televiziune

Sub semnul unor sărbătorești evenimente

■ Sub semnul Conferinței Naționale a Partidului, **Revista literar-artistică TV** a inițiat o binevenită dezbateră pe marginea problemelor dramaturgiei contemporane, dezbateră ce trebuie — cu necesitate — a fi continuată în cadrul aceleiași emisiuni sau a unei emisiuni „de profil”, pe care micul ecran intrizie încă a o inaugura. În continuare, televiziunea a făcut o incitantă vizită la Teatrul Național din București, în foaierele căruia și-au dat întîlnire mulți dintre cei mai cunoscuți artiști plastici, creatori ai unor valoroase tapiserii și statui, artiști ce au reușit să transforme interiorul teatrului într-un adevărat muzeu. O inițiativă cu puternice ecouri în inima tuturor a prins, deci, viață și trecerea timpului îi va certifica, fără îndoială, profunzimea ei semnificație. La

radio, **Revista literară** a difuzat, pe lângă lecturi de versuri sau comentarii critice, o sugestivă mărturisire literară a lui Dinu Săraru, care-și recunoaște ca leit-motiv ideal al propriei biografii, ca și al biografiei operelor sale, prototipul activistului de partid, personaj central în romanele scrise pînă acum: **Niște țărani și Clipa**.

■ La rubrica **Viața în lumina normelor eticii și echității socialiste**, televiziunea a transmis nu demult un remarcabil documentar (de Ștefan Dimitriu) intitulat **Echipa de aur**. Este „istoria” palpantă a unei importante invenții românești dar, mai ales, este emoționanta „istorie” a unor oameni, **echipa de aur** de la Trustul de construcții și instalații petroliere Ploiești, pentru care zilele și nopțile ultimilor ani au

însemnat muncă încordată, astfel încît visul comun să devină realitate. „Am avut șansa să-mi pot alcătui o echipă de aur”, mărturisește, acum, cînd inovația este verificată de practică și brevetată în cîteva țări ale lumii, inginerul Gh. Teodorescu. O echipă formată din oameni competenți, cu înaltă conștiință profesională, pasionați și inventivi, coautori deci ai noului motor. Motorul? — suride unul dintre ei. Îl știm pe dinafară și fără lumină, mai ales că toate piesele sînt făcute tot de noi. Adică, sub conducerea lui Gh. Teodorescu, de inginerul Aurel Popa („un om întreg, un om cu care poți discuta și cu care te poți contrazice”), Drăgușin Florea („orice lucrare, declară el reporterului, caut să o trec prin mîntea, prin inima mea. Eu mai am un obicei, că aduc la cunoștință tot ce observ, nu pot să las lucrurile la întimplare”), Nicolae Cretîșteanu (un om dirz, iubitor de ordine și coerență), Tudor Dumitru („curajosul” echipei: în fața lucrurilor, spune el doar puțin emoționat de microfonul oferit de reporter, am curaj și chiar dacă se greșește o lau de la capăt, nu abandonez niciodată”), Neagu Robert („ne completăm unul pe altii, mărturiseste el, și formăm un „angrenaj” complet. Și piesele de la motor pînă se rodează... Așa a fost și cu colectivul nostru. Acum știm cu toții cum e firea fiecăruia, ne înțelegem

„Iarba verde de acasă“

Iarba verde de acasă, un film scris de Sorin Titel și regizat de Stere Gulea (în imagine, actorii Diana Lupescu și Florin Zamfirescu)

UN film serios și delicat scris de Sorin Titel și regizat de Stere Gulea. O poveste care începe prin a ne mira. Iată un tânăr absolvent al universității fost student eminent, care refuză să devină asistent pe lângă un profesor de vază. De ce? Foarte curios. Mai întâi pentru că această numire se datora „pilei“ pe care o pusese fiica profesorului pe lângă taică-său. Desigur, el o iubea pe acea fată, dar nu admitea să facă astfel carieră. La această hotărâre, care ar putea părea destul de extravagantă, el mai adăuga una la fel. Renunță la orice carieră universitară și devine simplu învățător în satul lui. Desigur, cu toții avem nostalgia locurilor unde ne-am născut și am copilărit. Dar de dragul lor să renunți la orice ambiție profesională, asta pare cam mult.

De altfel, tot timpul, adică în toată prima jumătate a poveștii, purtarea lui ne nedumerește. Apoi, încet-încet, pricepam. Nu numai acel profesor îngimfat și cinic de la începutul poveștii, ci superficialitatea, ariivismul, lichelismul, minciuna și neseriozitatea îi provocaseră un suprem dezgust. Chestiunea cu intervenția făcută de iubita lui fusese doar pretextul final. Motivele erau mai vechi și mult mai multe. Motivul cel mare era că simțea o imensă poftă să facă un lucru serios, ceva adevărat, ceva util. Iar catedra de clase primare la țară nu era, pentru eroul filmului, un post obscur, ci o treabă pasionantă, minunată, fecundă, vastă, întinsă pe sute de vieți de copii, de elevi, care vor păstra până la moarte în mintea lor recunoștință pentru acela care le dăduse așa de des suprema voluptate de a pricepe, de a se simți deștepti. Asemenea dascăli devin, sint mai vedete decât toate stelele Hollywood-ului. Minus deșertăciunea orgoliului. Și plus căldura grațitudinii. În satul acela, directorul școlii (pateticul, sobrul actor Mihai Pălădescu) era tocmai un asemenea apostol plin de dulceață și eleganță morală. Tânărul nostru, pentru că știa că asemenea nobile exemplare de umanitate există, își dă seama că meseriile nu sînt egale, ci tocmai acele considerate modeste și obscure, tocmai ele sînt uneori mai glorioase. Acum înțelegem și noi. La el fusese nu renunțarea, ci ambiția de o mai înaltă calitate.

Înțelegem și răceala lui față de acea foarte universitară domnișoară. Înțelegem asta. În mod cinematografic, din trei obiecte. Fata venise în sat cu mașina ei personală. În fiecare mină avea un cadou, ca musafirlor care vrea să fie ama-

bil: un tranzistor ultim model și un termos. Fata venise „în vizită“. Nu că o iubită adevărată și disperată, rupind cu viața ei de acasă, părăsind totul ca să unească aventura ei cu aventura lui; ca să comunice în aceeași pasionantă decizie, așa cum cere adevărata dragoste. Ea — cum am mai spus, venise în vizită, vizită de recunoaștere, anchetă în calitate de persoană refuzată, doritoare să se auto-convingă că tot mai are influență asupra lui. Venise acolo nu din dragoste, ci ca să teargă vaxanta impresie că fusese dată la o parte. Cînd îl întreabă: „Nu mă mai iubești?“, el nu răspunde nici da nici nu. Replica lui e mult mai gravă. Îi spune „Iar le amesteci“. Asta îl nemulțumea: confuzia pe care o făcea între iubire și cochetărie; confuzia, pe care ațitia oameni o fac neconștient, între sentimente și interese, între lucrurile neserioase și cele cu adevărat grave. El nu venise la țară mințit numai de dorul satului natal, ci din nevoia de a se muta într-un mediu mai puțin poluat de forfoteală, gălăgie, repezeală și singurătate; o singurătate în mai mulți. E mult mai mult și mult mai grav decât un simplu „dor de acasă“. Mai ales că și acolo, în sat, avea să găsească intrigi, înșelătorie. Multe întâmplări îl intrigă, îl nemulțumesc. Multe, dar nu ca la oraș. Ca dovadă că simpla lui intervenție, cu câteva fraze, la ședința unde se unelțise torpilarea celui admirabil director al școlii pentru ca în locul lui să fie pus un tânăr „cu pile“ (Ion Caramitru) — așadar simplă intervenție a lui, cel mai tânăr din profesori, — zădărnicișe o nedreptate. Rămăsese singur, pe stradă, cu bătrînul profesor, acesta îi spune o vorbă mare. O vorbă care mi-a adus aminte de o definiție pe care o dădeam eu patriotismului. Este — ziceam eu — sentimentul de mîndrie că un lucru foarte frumos s-a putut întimpla în țara ta. Replica rostită de actorul Mihai Pălădescu e totodată mai largă și mai circumscrisă. „Trista întimplare (spunea el) a fost și o mare bucurie, aceea de a vedea că lucruri frumoase, generoase, cum

a fost fapta ta, s-au putut petrece aici“. Da. Aci, adică în satul ăsta; în țara asta; în lumea noastră. Refugiul în puritatea satului, a școlii, a minunatei lumi a copiilor — a fost primul pas al eroului nostru: el trebuia să înceapă cu un început, și va continua cu acea virtute ilustrată de Don Quijote: imunitatea la descurajare. De-a lungul acestei drame interioare a tânărului nostru (admirabil zugrăvit de Florin Zamfirescu) apar felurite personaje, unele de o mindră înțelepciune, unele canale iscusite, altele secături inconsistente, alții mișei din inerție, alții simpli oameni de treabă, omenire amestecată, dar supusă în general atmosferei curate, fîrști a satului românesc.

ACTORI de prima mîna lucrează la această gravă și delicată poveste: Octavian Cotescu, Vasile Nițulescu, Ion Caramitru, Paul Lavric, Ernest Maftei, Dorel Vișan, Rodica Mandache, Diana Lupescu, Dana Dogaru. Iar personajul feminin principal este o elevă de liceu (din clasa ultimă): Mariana Cabanov. Este și ea profesoară acolo. În sat. Pe ea o va iubi revoltatul nostru erou. O va iubi din prima clipă. O va recunoaște imediat. Fără vorbe. Nu știu dacă ea spune mai mult de șase fraze. Dar surisul ei spune tot. Trebuie de asemenea să menționez frumusețea imaginii, datorată lui Valentin Ducaru. Cît despre muzică (Radu Șerban) ea este mai degrabă o muzică... muzicală decît una funcțională! Știi ce e muzica „funcțională“: o „savantă“ alianță de hîrjit de fierăstrău, muget de vacă, scrîșnit de frîne, chițit de ușă neunsă, ciocnire de trenuri, dărîmarea de case, și cîine flămînd urlînd la lună... Am auzit pe cineva spunînd că numeroși copii joacă nenatural. Nu-i așa. Copiii, aici, sau făcuseră o prostie, sau încercau să fie obraznici. În ambele cazuri, fisticăle, stingăcie în limbaj. Naturalețe de gradul doi.

D. I. Suchianu

Romulus Rusan

FLASH-BACK

Sub streășina lumii

● În ciclul „Peter O'Toole“ care rulează la Cinematecă am revăzut debutul comedianului englez într-un rol obscur din filmul *Umbre albe*. Un film care putea să existe sau să nu existe din punctul său de vedere, care n-a fost marcat de jocul sau și care nu i-a solicitat în nici un fel personalitatea. Dar un film care a fost debutul pe peliculă al interpretului de teatru de la Old Vic și care îl va însoți ca atare de-a lungul întregii cariere — reper de jos al oricărui progres ulterior.

Umbre albe (1959, regia Nicholas Ray și Baccio Bondini) ne-a apărut azi, în 1977, ca și ieri, în anul premierel: o comedie umanistă, mergînd pînă la limita gravității, dar fără a o atinge vreodată. Viața eschimoșilor, acești „sălbatici inocenți“, văzuți la ei acasă, într-o țară mărginită mai puțin de granițe și mai mult de albul orbitor al zăpezii, este un subiect patetic și incitant, cel puțin prin faptul că la începuturile filmului oferă materia unei capodopere, — *Nanuk al lui Flaherty*. În aceste nemărginiri, unde omul este sub imediata apăsare a cerului, se produc experiențe existențiale de concentrație aproape teoretică. Izolată de civilizație, ființa umană acționează în cea mai pură ipostază a sa. Legile societății nu o ating, ea își are legile sale proprii, distilate din contactul dintotdeauna cu natura. Abstracțiunile nu influențează gîndirea, individul judecă totul prin prisma acelei echități concrete de care se servește însăși firea.

Candizi și inocenți, rugîndu-se vîntului și zăpezii, temîndu-se doar de duhurile răzbnării, manifestîndu-și cinstea prin ris și omenia prin dărnicie totală, eschimoșii al căror protagonist este Anthony Quinn dau o replică bizară a abilor, reprezentări de personajul lui Peter O'Toole. Legile celor două lumi se ciocnesc nepotrivit între ele. Firescul uneia pare barbar celeilalte, după cum obiceiul înrădăcinat se transformă, văzut dinafară, în ciudățenie. Filmul nu clasifică, nu-și arată preferințele, nu condamnă și nu apără; eschimosul și albul sînt doar cifre neutre, pe care istoria le trece prin ordinatorii ei exacte, dar insensibile. Și, pentru că tragismul acestei incomunicabilități ar fi prea mare, realizatorii au ales calea comediei. O comedie de moravuri, dar nu de moravuri ușoare, ci de moravuri cosmice, pentru că întîlnirea lor se produce sub streășina întregii lumi.

Un Antonioni

(plăcută) a avut consistența scepticismului inițial: filmul rezistă (dacă nu se îngăduie să ne exprimăm despre o operă de artă ca despre un boxer), ba chiar este cît se poate de interesant. Ochiul mefient încă din start descoperă că, da, povestea e cam subțire și convențională, de serie;

că, da, bune părți din film sînt lucrate în — să-i zicem — dulce stil clasic, noțiune care azi, asociată cu numele lui Antonioni, pare o blasfemie.

Dar descoperă în același timp, neașteptat aici, ireal parcă, montaj în cadru, divinul montaj în

cadru, piinea albă și frumoașă din care au mincat atîtea condeie ce au scris despre *Aventura* și tot ce i-a urmat.

Descoperă încă de acum, din acest *Doamna fără camelii*, sunetul straniu născut din întîlnirea lui Antonioni cu un personaj feminin, descoperă încă de acum ceea ce abia începînd cu *Aventura* se va vedea în tot misterul său, anume că acest bărbat știe totul și ceva în plus despre psihologia feminină (poate fiindcă — zice el — a copilărit într-un mediu de femei).

Mai descoperă apoi, tot aici, acea alchimie prin care simpla plimbare a unei femei pe o stradă (gloria de mai tîrziu a *Noptii*) sau o banală stradă pustie (triumful viitoare *Eclipse*) devin. filmate de Antonioni, expresia cinematografică a unei stări interioare.

Și — ciudat lucru — mai descoperă un Antonioni sarcastic, amuzîndu-se nebun (prima și ultima oară) pe seama cinematografului, a tot ceea ce se poate întimpla cuiva care face un film. Episod misterios din viața unui om pentru care, totuși, filmul este realitatea cea mai substanțială. Restul e ficțiune.

Aurel Bădescu

SECVENȚA

● Cineaștii bulgari, cehoslovaci, cubanezi, din Republica Democrată Germană, mongoli, polonezi, sovietici și unguri sînt, în această săptămînă, oaspeții realizatorilor români de film; întîlniri bucurătoare, protecții și cordiale discuții profesionale, concepute ca elemente incitante ale unui fructuos schimb de opinii, tînd să dobîndească prețioasele caracteristici ale unei adevărate consfătuiri de lucru a slujitorilor marelui ecran.

O problemă concretă, interesantă și dificilă a artei industriei, „debutul și succesul debutanților“, se află în centrul dezbaterilor. Valoroasa experiență a diferitelor școli naționale, examenul aplicat al operelor tinerilor — tot mai prezente, în ultima vreme, pe afișele de film, dar și în marile palmaresuri internaționale — favorizează apariția soluțiilor practice și dinamizează, desigur, expunerile teoretice. De-a lungul zilelor de discuții se conturează idei, se creionează traiectorii ale colaborărilor cinematografice, se definește, încă o dată, filmul ca modernă posibilitate de comunicare artistică, precum și ca eficient mesager spiritual al epocii contemporane.

În colocoșele de ieri a fost prezentat calendarul viitoarelor manifestări naționale și internaționale ale uniunilor de cineaști din țările participante la consfătuire; o suită de inițiative ce se doresc implicate în peisajul cultural al fiecărei țări, marchează plurivalența perspectivei lor și aspirațiilor creatorilor de film, apropierea diversificată a cineaștilor de spectatori lor, modalitățile de dezvoltare originală a fiecărei cinematografii naționale.

L. C.

fără vorbe multe). Și iată, după ani de calcule, încercări, nereușite și speranțe, într-o zi de mai, pe la orele 14,30, motorul conceput după o idee nouă, revoluționară, a pornit. În ochii celor de față străluciau lacrimi. Dar fețele le erau înflorite de zîmbet. Echipa de aur invinsese și cuvintele pline de tilc ale unuia dintre componenții ei își dovediseră deplina lor valabilitate: dacă porți capul pe umeri, e bine să-l folosești la ceva. Între documentarele pe aceeași temă, *Echipa de aur* s-a distins prin sinceritatea, prospețimea tonului. Cuvintele au sunat firesc, aparatul de filmat a fost preocupat să traseze convingătoare portrete. Am avut, astfel, bucuria de a putea cunoaște pe cîțiva dintre cei mai reprezentativi contemporani, „eroi“ ai timpului nostru.

■ Ultima Fonotecă de aur (de Julius Tundrea) s-a situat din nou printre emisiunile literare de excepție. Prefațată de poetul Al. Philippide, ea a difuzat unele înregistrări de excepțional interes: Lucian Blaga, George Bacovia, Octavian Goga, Ion Minulescu, Otilia Cazimir citînd din propria lor operă, iar glasurile acestor mari poeți au transformat audiența, după remarcă lui Cicerone Theodorescu, „într-o împrejurare solemnă și fericită“. Prin sumarele sale săptămînale, Fonot-

teca de aur aduce servicii de prim ordin culturii noastre și, oincind, ea ar putea deveni punctul de plecare pentru acel Muzeu al cuvîntului, pe care România — asemenea altor țări — îl poate organiza, muzeu care să poată dispune de posibilitatea editării de publicații și mape discografice la îndemîna publicului de toate vîrstele.

■ În ciclul *Ecouri la Festivalul național „Cin-tarea României“*, teatrul radiofonic a difuzat moștăzul *Independenți și demni și suverani* de Virgil Cosma și Iuliu Bojan, în interpretarea unui colectiv de artiști amatori de la Trustul de construcții Oradea, montaj valorificînd un crez major al spiritualității românești, astăzi de luminoasă actualitate.

■ Un eveniment al programului literar t.v. a fost *Inima noastră le-a născut*, versuri de Nichita Stănescu în interpretarea actriței Olga Bucătaru, exemplară vizualizare a unui dens univers poetic, spectacol cizelat cu finețe, prelîngînd înfînt rotitoare metafore, ieșindu-le în întîmpinare, luminîndu-le. Regizoarea Letiția Popa a reușit cu acest prilej încă o creație de care poate fi mîndră și pentru care merită recunoștință și felicitări.

Ioana Mălin

„O șoaptă care cheamă vîntul“

ÎN introducerea la „Antologia negro-africană” — panoramă critică a prozei, poeziei și dramaturgiei negre din secolul XX — colecția „Marabout Universitè” — 1967, Lilyan Kestelot circumscrie noțiunea de literatură negro-africană celei de literatură neagră, pentru a sublinia cu tărie izvoarele dintotdeauna ale acestei literaturi — orale sau scrise —, forța și vitalitatea unificatoare ale artei negre. „Noi considerăm, asadar literatura negro-africană ca manifestare și parte integrantă a civilizației africane. Și chiar cînd ea se produce într-un mediu cultural diferit: anglo-saxon în Statele Unite, iberic în Cuba și Brazilia etc., ea merită încă a fi atașată culturii africane, intrucît acest métissage păstrează trăsăturile Africii originare”. Aerul literaturii negro-africane acoperă, deci, nu numai Africa de la sud de Sahara (fiindcă cea de nord aparține cultural vorbind, lumii arabe), ci toate colțurile pămîntului unde se găsesc comunități ale negrilor, ca urmare al bunului plac al istoriei care a smuls pămîntului african peste o sută de milioane de oameni, transportîndu-i peste ocean ca sclavi pe întinsele plantații ale albilor. Așa se face că, din sudul Statelor Unite, din Insulele Antile, din Cuba și Haiti, din Guyana și Brazilia țîșnesc azi tumultuoase vocile negre care inapoiază Africii datorita lor de cultură: cîntece, dansuri, măști, poeme, piese de teatru, romane etc. În orice țară și grai ar înflori, aceste opere marcate de genul bătrînului continent demonstrează profunzimea rădăcinilor ancestrale ca și vigoarea noilor culturi. Langston Hughes și Nicolas Guillen, Jean-Francois Brierre și Jacques Roumain, Aimé Césaire și Léon Gontran Damas, Guy Tiollent și Paul Nizer, iată personalități de primă mărime ale literaturii negre mondiale, care, prin origine, tradiție culturală și spiritul operei lor, se reclamă și sînt, totodată, voci ale neuitatei lor mame, Africa, așa cum sună în versurile lui Cuntee Cullen din poemul „Mostenire”: „Africa, ce-l oare, pentru mine? / Pentru mine, pe care trei secole mă separă / De locurile adorate de strămoși, / Dumbrăvi cu ierburi nalte, păduri de scorțișoară, / O, Africă a sufletului meu”.

Dacă nostalgia, durerea și revolta dau tonul poemelor celor surghiuți, chinuți și ucși în cîmpiile de cafea, bumbac și trestie de zahăr, acolo, în lumea nouă, cu atât mai dramatice, răscolitoare și de neoprit vor fi cîntecele celor rămași lîngă răsufierea întinsului continent negru, sub împilarea și cnutul de foc și sînge al colonialiștilor europeni. O șoaptă care cheamă vîntul — antologie de lirică negro-africană, apărută la Editura Univers într-o deosebită prezentare grafică, constituie pentru cititorul român un amplu și edificator document artistic — de ce nu și social-istoric? — privind viața de rob a negrilor africani, privațiunile de tot felul la care au fost supuși, ignoranța în care au fost ținuți secole de-a rîndul, mizeria care i-a decimat, și mai presus visul de libertate și lupta împotriva cătușelor albe. Și totuși! Chiar și în această stare de inapoiere, de cruntă asuprire și exploatare, popoarele africane și-au creat o cultură, o cultură a durerii și disperării, a dirzeniei și speranței, a urii și a dragostei, o cultură a singelui și sufletului african. Parcurgînd paginile acestei remarcabile antologii poetice îți dai seama de formidabila unitate de simțire și expresie a creației popoarelor negre, ca urmare a acelorași condiții de viață întunecată, de luptă îndirjită pentru libertate și independență.

Literatura africană, poezia, în speță cea scrisă, este de dată relativ recentă (cea

negro-americană începînd în primii ani ai secolului nostru și afirmîndu-se ca o adevărată renaștere a culturii negre între 1918 și 1928), începuturile sale fiind legate de apariția în 1932, la Paris, a revistei „Légitime défense”. Valoarea acestei poezii, care are adînci rădăcini în cultura orală africană, inspirîndu-se din inestimabila comoară a miturilor populare care vehiculează istorii, genealogii, tradiții, inspirîndu-se din ritualurile religioase și familiale, însușindu-și ritmul cîntecelor, al tam-tam-urilor și dansurilor, valoarea acestei poezii nu mai trebuie demonstrată. Poeți de talia lui Leopold Sédar Senghor și Birago Diop — Senegal, Jacques Rabemananjara și Flavien Ranaivo — Madagascar, Antonio Agostino Neto — Angola, John Pepper Clark și Chinua Achebe — Nigeria, Jonathan Kariara și K.A. Kassam — Kenya, Michael Dei Anang și Albert W. Kayper-Mensah — Ghana, Tchicaya U'tamsi — Congo, Okot p'Bitek — Uganda, Ismail Choonara — Africa de Sud, toți aceștia și mulți alții au trecut de mult în antologii și culegeri individuale, circulînd în multe limbi ale pămîntului. Revenind la afirmația că literatura este înainte de toate manifestarea unei culturi, a unei civilizații, putem vorbi despre aceasta, în cazul poeziei negro-africane, abia în momentul în care cărțile scrise de negri exprimau propria lor cultură. Aceasta s-a făcut, desigur, la flacăra trezirii conștiinței lor sociale, naționale și politice, și explică, în același timp, tonul de cele mai multe ori agresiv, dinamitant al poemelor și predilecția pentru oglîndirea în aceste creații a suferințelor de veacuri, uriașa revoltă pe care o pregătesc, precum și viziunea unei lumi viitoare de libertate și dreptate, din care rasismul va fi izgonit, ca și exploatarea omului de către om și, în sfîrșit, întoarcerea către izvoarele culturale, veșnic dătătoare de viață ale Mamei — Africa. Fie că-i scrisă în franceză ori engleză, în

spaniolă sau portugheză, literatura negro-africană, poezia în special, exprimă, așa cum observa Sartre, „strigătul omului insultat, înrobit, care se ridică înălțînd la lumină cuvîntul negru, cuvînt ce de atîtea ori i-a fost aruncat ca o piatră, și se revendică în toată mindria sa, drept om de culoare în fața omului alb”. Poezia din antologia O șoaptă care cheamă vîntul poartă, aproape întru totul, însemnele acestei lupte: Senghor, Birago Diop, Agostino Neto, U'tamsi, Dei Anang, Rabemananjara, Chinua Achebe, Okot p'Bitek, Denis Brutus și alții reușesc mari creații poetice atît pentru că ele sînt expresia unei înalte conștiințe social-politice, a luptei pentru eliberarea omului negru, cît și pentru că această poezie își trage seva puternică din inepuizabilele surse ale străvechii și nealteratei culturi africane. În acest sens, mișcarea „La Negritude” (constituită în jurul revistei „L'Etudiant noir” în 1939, la Paris, de către Césaire, Damas și Senghor) a jucat un rol deosebit atît în afirmarea noii culturi negre, cît și în ceea ce privește unitatea ideologică și de luptă pentru eliberarea și emanciparea statelor africane. Mișcarea „La Negritude” a dat un caracter militant artei și poeziei negre și s-a păstrat puternică pînă în jurul anilor 1960—1965, adică în perioada marilor lupte pentru abolirea colonialismului și afirmarea statelor naționale africane suverane. „...Oricît de imbiotoare frumuseți / ar bintui prin înălțimi / piciorul trebuie s-atingă din nou glia / necsecatul izvor de ocrotire și vigoare. / Ia seama, deci, fiu al mamei mele, / să nu ajungi dansator dezmoștenit în toilul dansului / cu un picior ciuntit...”, exclamă metaforic nigerianul Chinua Achebe, iar senegalezul Birago Diop spune despre legătura amintită dintre generații: „Cei ce-au murit, nu pleacă niciodată: / ei sînt în umbră și-n penumbră, și-n lumină. / Morții nu pleacă sub pămînt: / ei sînt în freamătul de arbori. / Ei sînt

în apa care curge [...] Ei sînt tăciunele ce se aprinde-n vatră [...] în ierburile care plîng...”.

În ultimii zece-cincisprezece ani poezia africană a dobîndit alt spirit, ca urmare a libertății care guvernează aproape, integral pămîntul Africii: cîntecelor de jertfă, de luptă și izbîndă li s-au adăugat cele social-filosofice și mai ales de dragoste. Popoarele negre care, așa cum nota Frobenius, „au fost colonizate pînă în măduva oaselor”, se debarasează încet-încet de obsesia rasismului; generațiile tinere le poezi vin cu un suflu nou, proaspăt, nuanțat de culorile vieții. „Mingîiere buzelor / neagră îți era ca noaptea. / Din tulumul nostru adînc / presărat cu-ascunse raze / negrele, șoaptele tale, / se-impleteau șoapțelor negre — / flăcări negre, aprinse flăcări, / mistuindu-mi trupul, negru”, spune ghanezul Albert W. Kayper-Mensah, iar K.A. Kassam din Kenya replică: „Ciudată-i șoapta asta care cheamă vîntul / și-ncuie inima, răscolește sufletul / și gîtul îl sugrumă în tăcere! / Păgînă naștere e setea de tinerețe / ce iscă-n suflet noi speranțe / dar și un straniu dor de moarte”.

O șoaptă care cheamă vîntul, prima antologie de lirică negro-africană în limba română este o reușită de toată lauda. Cuprînzînd nume de mare prestigiu internațional despre care s-au pronunțat cu entuziasm voci autorizate ale intelectualității secolului nostru (André Breton, Michel Leiris, Sartre, Armand Guibert, Georges Balandier, Claude Vautier, Roger Bastide, Jean Wagner, Janheinz Jahn), antologia cuprinde totodată și alte nume, care vin să împlinească generos peisajul literar din Africa secolului nostru. Autorii antologiei, Sinziana Coltescu-Dragoș și Gheorghe Dragoș — al doilea semnînd și o pertinentă notă asupra ediției — au selectat, în cunoștință de cauză, cele mai reprezentative titluri din opera poezilor antologate, dîndu-ne din franceză, engleză și spaniolă fericele echivalente în limba română. Aici trebuie amintit faptul că scriitorii din Africa, deși aparțin unei limbi naționale — malgașă, arabă, wolof, bantou, peulă, bambara, baulé, kirundi, lingala etc., etc — fiecare și-o scris opera în limbi europene. Poezia modernă negro-africană, reprezentanții ei își propun acum să scrie în limbile lor materne în care, firește, vor putea să redea cît mai adînc și mai complex sufletul, sentimentele și trăirile lor și ale respectivelor neamuri.

În schimb de valori culturale, literatura constituie unul din mijloacele de primă importanță, fiindcă prin ea se dă acces la înțelegerea reciprocă a ființei spirituale a popoarelor. Antologia O șoaptă care cheamă vîntul răspunde acestui nobil scop, dînd posibilitatea cititorului român de a cunoaște o parte din bogăția culturii noi, de sine stătătoare, a popoarelor negre, a căror libertate nu este numai cea politică, ci și cea a spiritului. În prefața acestei antologii, semnată de poetul, umanistul și omul politic Léopold Sédar Senghor, se spune, printre altele: „...poeziile cuprînse în Antologie exprimă realitățile africane, oglîndesc idealurile africane: lupta pentru independență, lupta contra imperialismului, cu mii de fețe, dar și iubirile și visurile africane: patria și pămîntul, femeia iubită, omul și moartea. Iată teme comune tuturor oamenilor încă de la apariția lui homo sapiens”. Antologia O șoaptă care cheamă vîntul se înscrie pe linia de succes a politicii culturale românești, privind schimbul de valori spirituale, poezia africană fiind o certitudine artistică a secolului nostru.

Mască africană cu motiv zoomorf

Radu Cârnelci

Langstone Hughes (S.U.A.)

Pămîntul nostru

Ne-ar trebui un pămînt de soare
De soare strălucitor
Un pămînt de ape miresmate
În care apusul
Să fie ca o basma ușoară
Din mătăsu roș-aurie,
Și nu acest pămînt unde viața-i rece, rece,

Ne-ar trebui un pămînt împinzit de copaci
De copaci înalți și stufoși
Cu crengile încărcate de papagali guralivi
Fremătători ca lumina,
Și nu acest pămînt unde păsările sînt trist-cenușii.

Ah, ne-ar trebui un pămînt de bucurie
De dragoste și bucurie, de cîntece și vinuri
Și nu acest pămînt unde bucuria este ca un păcat.
Oh, să fugim scumpă prietenă, să fugim,
Iubita mea să fugim, să fugim de-aici!...

Nicolas Guillen (Cuba)

Cîntec la uciderea șarpelui

Mayombé — bombé — mayombé!
Mayombé — bombé — mayombé!
Mayombé — bombé — mayombé!

Șarpele are ochii de sticlă;
șarpele vine și incolăcește trunchiul arborelui
cu ochii de sticlă se-ncolăcește pe brațul arborelui
cu ochii de sticlă.
Șarpele se tirăște fără labe;
șarpele se ascunde în iarbă;
tirîndu-se șarpele se ascunde în iarbă,
tirîndu-se fără de labe!

Mayombé — bombé — mayombé!
Mayombé — bombé — mayombé!
Mayombé — bombé — mayombé!

Îl izbește cu securea năpraznic, și moare:
izbește-l încă!

Nu-l izbi cu piciorul, că te omoară,
Nu-l izbi cu piciorul că l-ai scăpat!

Sensemaya, iată, șarpele,
sensemaya.

Șarpele mort nu mai poate mușca;
șarpele mort nu mai poate șuiera;
nu mai poate nici să alege,
să se-azvirle nu mai poate!
Șarpele mort nu mai poate vedea;
șarpele mort nu mai poate bea,
nici respira,
nu te mai poate înțepa!

Mayombé — bombé — mayombé!
Sensemaya, iată șarpele...
Mayombé — bombé — mayombé!
Sensemaya, nu mai mișcă...

Mayombé — bombé — mayombé!
Sensemaya, iată șarpele...
Mayombé — bombé — mayombé!
Sensemaya, tu l-ai răpus!...

Léopold Sédar Senghor (Senegal)

Descîntecul focului*

Foc la care oamenii privesc în adîncă noapte,
în noaptea fără de margini,
Foc ce arzi dar nu încălzești, care strălucești
dar nu arzi,
Foc ce zbori fără de corp, fără de inimă,
care nu cunoști coliba nici vatra,
Foc transparent al palmelor, un om
fără de teamă te invocă.
Foc al vrăjitorilor, cine ți-e tată, cine ți-e mamă?
Cine ți-a hrănit trupul?
Ești tatăl tău, ești mama ta, tu treci
și nu lași urme
Pădurile seci nu te nasc, tu nu ai cenușă
pentru fecioare, tu mori și nu mori încă,
Rătăcitorul suflet se transformă în tine
și nimeni nu-l știe
Foc al vrăjitorilor, Spirit al adîncilor ape,
Spirit al văzduhului înalt,
Fulger sfredelitor, licurici care împinzești
măștinile.
Pasăre fără de aripi, trup fără trup,
Spirit al forței focului,

Belgrad — „Orașul alb“

CĂLĂTORIM cu toate lecturile noastre, mai mult decît cu informațiile turistice, servite organizat și tehnic. Călătorim chiar cu amintirile. Într-o teoretizare a călătoriilor ideale, Camil Petrescu vorbea de pregătirea în spirit a plecărilor pe meridiane diverse, înțelegînd prin aceasta și documentarea turistică, dar înțelegînd mai ales literatura și arta unei zone continentale. Așa cum încerci să înțelegi Parisul citindu-i istoria în compendii (francezii le fac extraordinare!), consultînd cantități industriale de material informativ, dar nu ajungi să-l înțelegi decît citindu-i pe Villon și pe Baudelaire sau vizitînd în tihnă Louvrul, tot așa nu poți cunoaște Belgradul numai din tomurile industriei turistice, ci ai nevoie de versurile lui Miodrag Pavlović sau Vasko Popa și de Muzeul Național cu secțiile lui bogate și cu o reprezentativă secție de artă modernă.

Eu plecăm spre Belgrad cu amintirea unei Iugoslavii mai vechi, rămasă din anii liceului meu, făcut la Turnu Severin (azi Drobeta-Tr. Severin), o Iugoslavie cu serbări folclorice tradiționale (ce nu se distanțau prea mult ca spațiu artistic de zona Mehedinților), cu costume, aproape în aceleași linii și nuanțe ca la noi, cu lecturi din Iovan Ducici sau Nușici și cu admirația absolută pentru acel mare sculptor de talie universală care era Ivan Mestrovic, căruia noi, elevii români ce vizitam Belgradul atunci, îi ziceam Maestrovici.

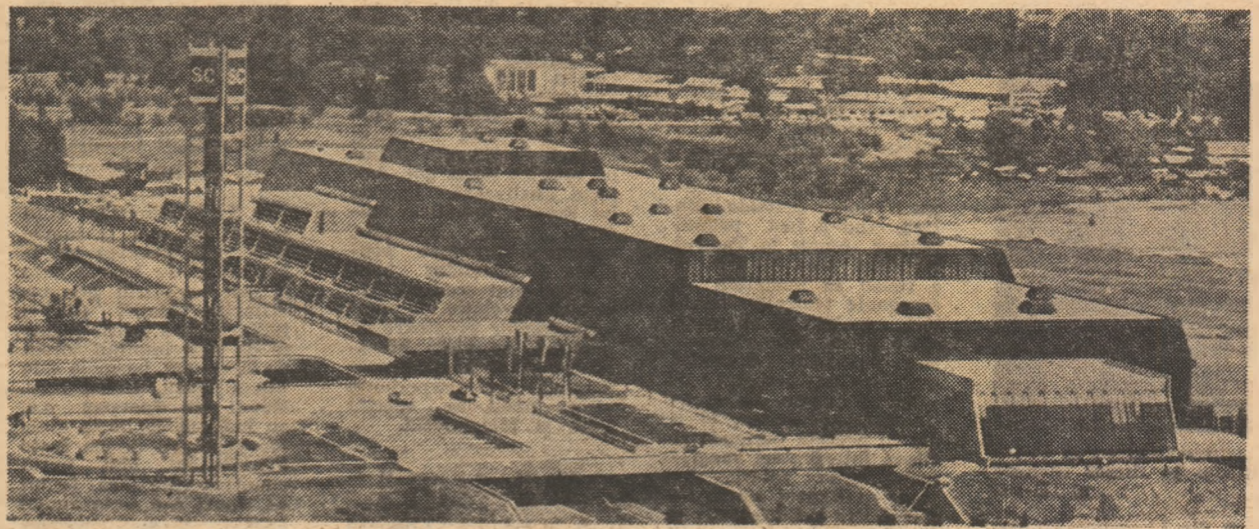
Belgradul e un oraș frumos, în toată puterea cuvîntului. Chiar dacă Dalmația e declarată paradisul turistic iugoslav, chiar dacă imaginile din Ohrida, Dubrovnik, Mostar, Počitelj, Piran, Bohinj (enumerarea nu respectă o ordine anume) sînt citate în toate pliantele sau albumele turistice, „Orașul alb” impune prin două coordonate ale culturii iugoslave: conservarea cu rigoare a tradiției (arhitectură, pictură veche religioasă, monumente, grafica de carte etc.) și modernismul dus pînă la limite. Alăturarea celor două poziții pare paradoxală, dar artiștii iugoslavi înțeleg arta lor numai prin această dualitate. În unele opere arta ultramodernistă se suprapune pe liniile artei arhaice, locale, cum la noi liniile lui Brâncuși — ca gestică lineară — urmau mai mult contururile gurilor de peșteri sau siluetele de porți din Oltenia decît orizonturile artei negroidă sau ritmica poemelor lui Milarepa.

Regăsesc, așa cum era și firesc, un oraș ce respiră un aer proaspăt, un oraș deschis, cu mult verde, cu aluviuni murale în gri, cu armonii arhitecturale, cu un echilibru exemplar al inovațiilor urbanistice. Profesorul meu de estetică, Tudor Vianu, fiind ambasador al țării la Belgrad, între 1946—1948, a scris și un poem despre acest oraș, anume despre statuia lui Ivan Mestrovic de pe Gorni Grad (Cetatea de sus) din parcul Kalemegdan, simbolizînd un soldat așezat în genunchi, omagiu adus eroilor căzuți în războiul din 1914—1918. Esteticianul își inchipuia în poemul său că statuia nu traduce un gest tragic:

Ai ingenunchiat să culegi de pe jos floarea durerii;
Urcă din nou sevele ei spre zenit.
Se lămuresc noi înțelesuri în brizele serii,
Omul e-ntr-un. Veacul nu este sfîrșit!

Cînd privesc acum statuia eroului îmi dau seama că profesorul meu avea dreptate; poezia a fost publicată de abia în 1957, cînd împlinea 60 de ani, în volumul, intitulat simplu Versuri, pe care, cu voia sa, i l-am îngrijit. Pe panta dinspre Sava, o altă statuie de Ivan Mestrovic, Spomenik Pobedin. Tot de Mestrovic este și Statuia eroului necunoscut de pe muntele Avala (600 m. alt.), nu departe de oraș.

O RAȘUL alb este așezat pe un deal (122 m.), la confluența Savei cu Dunărea și are aproape un milion de locuitori. Ni se povestește documentat, că în timpul războiului din urmă nemții prefăcuseră orașul într-un morman de cenușă și moloz. Azi orașul și-a vindecat toate rănile. Istoria lui începe cu

Clădirea Centrului de congrese SAVA din Belgrad

anul 355 î.e.n., cînd celtii întemeiază aici cetatea Singidunum. Romanii o cuceresc și o dezvoltă. Hunii o distrug pînă în temelii în secolul al V-lea. De-abia după un secol, Justinian o reîntemeiază. După o epocă de pax bizantină, slavii se instalează în cetate în secolul al IX-lea și-i dau numele de azi. Căzut sub stăpînire diverse, dominante fiind cele otomane, eliberat pentru scurt timp de Caragheorghe pe timpul lui Tudor Vladimirescu, orașul devine de-abia în 1918 capitala primului stat mare iugoslav. Mereu în istoria lui, cu pregnanță între 1941—1945, Belgradul a stat sub focul dușmanilor, fiind considerat în toate cărțile ce i s-au consacrat un oraș erou.

La Muzeul Național am putut vedea o statuie de aur de Fidias (Atena Partenos), icoanele extraordinare ale Ohridului, sculpturi de Mestrovic și Rosandić, iar în secțiile de pictură am respirat aerul de la Jeu de Paume, prin pinzele lui Renoir și Degas. Puține orașe europene au muzee atît de mari de artă modernă; cel din Belgrad este unul din cele mai tipice pentru studierea artei contemporane. Înregistrează zeci și sute de nume de pictori și sculptori iugoslavi, zeci și sute de opere în care experimentul cel mai modern se pliază pe tradiții folclorice locale sau pe ideile mari din arta universală. Astfel o Maternitate de Olga Jančić (n. 1929) mi se pare brâncușiană, ca și Lebăda lui Boris Anastasijević (n. 1920). În centrul atenției stau însă marile lucrări ale lui Ivan Mestrovic (1883—1962): Tors și Velica udovica. Alături modernității afirmați după primul război mondial: Risto Stijorić (n. 1894) și Frano Kršinić (n. 1897).

Pictorii iugoslavi moderniști, din generația veche, sînt mai ales impresionisti: Milan Milovanovic (1876—1946), Miroslav Krajević (1885—1943), Mališa Glišić (1885—1965), Richard Jakopić (1869—1943). Pictura lui Marijan Detoni (n. 1905) mi s-a părut o variantă a lui Țuculescu. Ultramoderniștii pictează cu bidineaua (Stojan Celić n. 1925) sau cu cuțitul, realizînd reliefuri bizare (Ljubo Babic, n. 1890). Mladen Srbinovic (n. 1925) duce experimentul în absolut iar Miodrag B. Protić (n. 1922) nu mai ține seama decît de jocul hazardului. Experimentele acestei mari armate a moderniștilor nu aduc nici un prejudiciu realismului dur al fraților Kralj și nici bețiilor tradiționaliste de culoare ce amintesc de pictura veche țărănească din Ohrid. Muzeul găzduiește toate tendințele și numai publicul este chemat să opteze.

Ultima impresia țî-o dau totuși statuile lui Mestrovic, artistul care a lucrat și în România citeva serii de opere;

dar pentru a-l înțelege deplin e nevoie să treci prin orașul Split, unde a trăit o bună parte din viață.

LEGĂTURILE de prietenie și de colaborare dintre români și sirbi, mai ales, sînt tradiționale. Academia sîrbă de științe și arte din Belgrad, înființată în 1886, număra printre membrii ei cîțiva români ca istoricul Nicolae Iorga și slavistul Ioan Bogdan. În fondul de aur al Bibliotecii Academiei sîrbe se află conservate tipăriturile călugărului Macarie, stabilit ulterior la Tirgoviște, tipărit acolo, la 1508, Liturghierul, prima carte de la noi din țară. Pentru a ilustra și mai exact schimburile noastre străvechi, în materie de cultură, amintim faptul că tipărița domnească de la Rimnicul Vilcea (Țara Românească) scotea în secolul al XVIII-lea cărți pentru sîrbi din Voivodina.

Azi, legăturile cu popoarele iugoslave sînt o coordonată a prieteniei noastre trinitice, în toate domeniile. Poeții români participă la festivalul internațional de poezie de la Struga. Îmi pare rău că nu pot să ajung pînă acolo. Poetul român Ion Caraion a dedicat peisajului mirific de la Struga și lacului Ohrid un ciclu din cartea sa Deasupra deasupra.

Mărturisesc în mod sincer că străduința mea în explorarea Belgradului vine mai ales din nevoia de a verifica o absență, absența orașului alb din cărțile turistice publicate de străini, dedicate Iugoslaviei. În cele mai cunoscute (și citez numai una poate cea mai prestigioasă: Yugoslavia par Léonice Peillard, Mladen Gračević, Myriana, „Les Albums des Guides Bleus”, Hachette, Paris, 1955) se vorbește despre Dalmația, despre sudul țării, despre orașele vechi ale Croației, Bosniei și Muntenegrului, Belgradului rezervîndu-i-se cîteva rînduri și o singură ilustrație. Sau nici atît, ca și cînd peisajul grandios al Alpilor sloveni s-ar topi în monotonia cîmpiei și farmecul acestei geografii s-ar opri la porțile Belgradului. Dar îi invit pe prietenii mei ce se hrănesc numai din albume apusene, să se documenteze din literatura furnizată de gazde și să intre în muzeele orașului, în special în cel de artă modernă, absent din astfel de ghiduri și așezat excentric, să urce scara în spirală de la Fontana Romana, să descifreze pisanii sau pietre tombale, cum se spunea pe vremea romanticilor, să privească palatele vechi sau să întirzie lingă bizara cafenea „Punctul interogativ?” (ulica 7 Iula, 5), casa cea mai balcanică din Balcani, pentru care Ion Barbu ar fi scris o poezie.

Emil Manu

Ascultă-mi vocea: sunt Omul
fără de teamă chemîndu-te l...

*) După un cîntec popular

Léon Gontran Damas

(Guyana)

Sunt nopți

Sunt nopți fără de nume,
Sunt nopți fără de lună,
cînd chinuit, nădușind
pînă la sufocare, mă inundă
acru miros al singelui
izbucnind din trompeta lui infundată.

Voi, nopți fără de nume
și nopți fără de lună,
mă bîntuie durerea
și mă apasă chinul,
un chin ce mă-năbușă.

Nopți fără de lună,
nopți fără de nume,
o, cit aș vrea
să-mi piară indoiala,
să scap de greața vieții,
să evadesc, să zbor.

Fără de nume,
fără de lună,
fără de lună,
fără de nume
fără de nume, fără de nume,
dezgustul s-afundă în mine
adînc, adînc
asemeni unui pumnal malaez l...

Gabriel Okara

(Nigeria)

Toba fantastică

O, toba mistică! Bătea în mine adînc
și peștii prinseseră-a dansa în rîuri,
iar bărbații dansau cu femeile pe pămînt
în ritmul fantastic al tobei din mine.

Dar țînîndu-se mai în urmă un arbore,
cu o centură de frunze în jurul trunchiului,
abia zîmbînd, el fruntea-și legăna.

Și toba mea bătea mereu în singe,
iar aerul fremăta în ritm rapid,
obligînd pe cei vii, pe cei morți
să danseze și să cînte
cu umbrele lor.

Dar țînîndu-se mai în urmă un arbore,
cu o centură de frunze în jurul trunchiului,
abia zîmbînd, el fruntea-și legăna.

Atunci toba bătu în mine-n ritmul
lucurilor terestre, apoi
invocă ochiul soarelui mare,
zeii cerului, ai lunii și ai rîurilor
și copacii începură a dansa
și peștii deveniră oameni
și oamenii se schimbă în pești
și plantele încetară a mai crește!

Dar țînîndu-se mai în urmă un arbore
cu o centură de frunze în jurul trunchiului
abia zîmbînd, el fruntea-și legăna.

Apoi toba mistică
se opri în mine, încetă să mai bată
și oamenii redeveniră oameni
și peștii redeveniră pești
și copacii, soarele și luna
își regăsiră locul, dar morții
se reintoarseră în pămînt
și plantele reîncepură să crească

Și în urmă arborele singuratec se mai vedea
cu rădăcinile curgîndu-i din picioare
cu frunzele încrucișîndu-i-se pe creștet,
și fum ieșea din nările sale,
dar gura-i zîmbitoare pînă atunci
se preschimbă într-o cavernă vomitînd tenebre.
Atunci mi-am strîns mistică tobă
și am plecat. Și niciodată
n-o s-o mai bat atît de puternic...

În românește de RADU CĂRNECI

Laurence Olivier — 70

Laurence Olivier și Claire Bloom în filmul Richard al III-lea

● Sir Laurence Olivier și-a petrecut a 70-a aniversară repetându-și rolul dintr-o piesă pentru televiziune, în care este implicat în același timp ca actor, regizor și producător. Această multilateralitate, ca și dăruirea, dorința de a se perfecționa și de a cuceri noi teritorii în domeniul vast al spectacolului, îl caracterizează pe cel ce este considerat adesea drept cel mai mare actor al lumii.

La Flammarion

● În Editura Flammarion a apărut recent al doilea tom (478 pagini) din *Operele complete* ale lui Tristan Tzara. Sunt prezente scrierile dintre anii 1925 și 1932, în număr de cinci (*L'Indicateur des chemins de coeur*, *L'Arbre des voyageurs*, *L'Homme approximatif*, *Où boivent les loups*, *L'Anti-tête*). Un appendice și importante note (scrisori, variante etc.) încheie volumul. Ediția este tipărită cu concursul Centrului Național de literă, iar textul a fost stabilit, prezentat și adnotat de Henri

O nouă ecranizare „Madame Bovary”

● Cineaștii polonezi au realizat o nouă ecranizare după cunoscutul roman, capodopera lui Flaubert, *Madame Bovary*. Filmul, care are titlul cunoscutului mărturisiri a lui Flaubert „Madame Bovary c'est

Pe lângă o carieră actricească valoroasă și de mare răsunet, Laurence Olivier are și meritul de a fi realizat un vis de demult: existența unui Teatru Național Britanic. Din 1963, când a fost primul regizor numit la Teatrul Național, până în 1974, el a reușit să modeleze o companie teatrală flexibilă, capabilă să abordeze orice piesă din repertoriul universal. Aplaudat mai ales ca interpret al rolurilor cheie din creația shakespeariană, el a dat în această perioadă și câteva interpretări magistrale unor roluri din piese ca *Dansul morții* de Strindberg și *Lungul drum al zilei către noapte* de O'Neill. În legătură cu o altă trăsătură a lui Olivier — conștiința puternică a tradiției teatrale și istorice — este interesant comentariul dramaturgului John Osborne: „Până la un punct, cred, atitudinea lui este aceea de a face istorie, mai ales istorie engleză, pe lângă faptul că apare în piese istorice”.

Béhar, cu cunoscuta-i competență și meticulozitate.

● Guy Chambelland, poetul, criticul și editorul colecției „Pont de l'Épée”, a tipărit, la Flammarion, versiunea franceză a cărții de poeme *Patmos* de Marie Voronca apărută, în 1934, în editura bucureșteană „Vremea”. Prezentatorul volumului — Tristan Tzara, Guy de Chambelland, Yves Martin și Alain Simon — consideră *Patmos* o „capodoperă necunoscută”.

moi”, a fost realizat de regizorul Zbigniew Kaminski. Pelicula a obținut Premiul Fipresci la al XXX-lea Festival internațional al filmului, de la Locarno.

Căutările artistice ale lui Esenin

● În ultimele două decenii s-au scris multe cărți de critică și studii despre Esenin, în care autorii își propuneau să lărgescă analiza creației poetului, să determine perspectivele de studiu al izvoarelor și dezvoltării poeziei lui Esenin. Mai puțin au fost analizate însă sistemul artistic al poetului, măiestria și spiritul lui innoitor. Cartea lui A. Volkov, *Căutările artistice ale lui Esenin*, apărută în editura moscovită Sovetskii Pisatel, împlinește în bună măsură acest gol. Autorul analizează poezia lui Esenin, tematica, metrica, ritmul, intonația, lexicul și metafora poeziilor și poemelor sale. Acestea sunt studiate în strânsă corelație cu evoluția ideilor creatoare ale poetului, cu viața literară complexă a epocii respective, cu experiența altor poeți, în special Blok și Maiakovski.

Dedicate mării

● În Editura Gallimard a apărut o nouă colecție, „Voiles Gallimard”, cuprinzând șase romane și avind, toate, ca subiect, marea: *Negrul de pe Narcisse* de Joseph Conrad, *Vântul în pinze* de Jacques Perret, *Aventurile lui Arthur Gordon Pym* de Edgar Poe, *Inchisoarea maritimă* de Michel Mohrt, *Israel Potter* de Hermann Melville și *Lupul mărilor* de Jack London.

„Fémina” și „Médecis”

● Premiul Fémina a fost decernat lui Régis Debray pentru romanul *La neige brule*, apărut în editura Grasset. Premiul Médecis pentru literatură străină a revenit scriitorului argentinian care trăiește în Franța, Hector Bianciotti, pentru cartea *Le Traité des saisons* (ed. Gallimard). Premiul Médecis acordat unui scriitor francez a recompensat primul roman al lui Michel Butel *L'Autre Amour* (Mercure de France). Secretarul general al acestui juriu aprecia că anul acesta opțiunea răspunde pentru prima dată menirii sale, încoronând „o carte de debut cu unele pagini geniale”.

Wilhelm Hauff: nu numai basme

● Se împlinește, anul acesta, un veac și jumătate de la moartea marelui autor de basme care a fost scriitorul german Wilhelm Hauff (1802—1827). Deși a murit înaintea de a fi împlinit vârsta de 25 de ani, basmele sale Micul Muck, *Inimă rece*, *Hanul din Spessart* ș.a. au încântat copilăria multor generații de pe toate meridianele. Mai puțin cunoscut este însă faptul că Hauff n-a scris numai basme, ci și numeroase nuvele și romane — unele de o valoare inoventivă, e drept. Dar altele — printre care *Relatări din memoriile Satanei* este o satiră la raielele sociale, morale, culturale și religioase de la începutul secolului XIX — l-au consacrat pe Wilhelm Hauff ca literat multilateral, autor al unor lucrări neegale în vremea sa.

Molière necunoscutul

● Aceasta este ideea ce străbate cartea academicianului francez Pierre Gaxotte, apărută la Flammarion. Molière e omul despre care nu știm nimic — afirmă exegetul —, nimic despre luptele sale, despre protecția regelui, despre resentimentele unor contemporani, nimic despre viața sa intimă. Această carte e o anchetă afectuoasă. Gaxotte refuză să creadă că Molière și-a consacrat întreaga sa viață de autor pentru a se confesa pe scenă. Descoperirea lui Molière, pentru el, este descoperirea comedianului, autorului, șefului de trupă, regizorului, a directorului care recurge la tot felul de subterfugii pentru a avea săli pline. Omul care se manifestă în încercările grele, triumful și gloria sa — acesta — vrea să spună autorul — este adevăratul Molière.

Julien Green, record la 77 de ani

● Scriitorul Julien Green, la cei 77 de ani ai săi, a publicat în acest an trei cărți: Volumul al 10-lea din *Jurnal*, nuvela de tinerețe (revăzută), *La Boutelle à la mer* și romanul, abia apărut, *Le Mauvais lieu*. În toate, romancierul excelează prin scriitura precisă, descriind „peisajele interioare ale omului”.

Opera unei vieți

● Istoric al Spaniei secolilor 19 și 20, Manuel Tunon de Lara, care predă la Universitatea Pau din 1964, a fost, de curând, primul cercetător al facultății de literă care a susținut o teză de doctorat în acest oraș. Un juriu internațional format din profesori de la Madrid, de la Sorbona și alte universități a ascultat concluziile unei activități excepționale desfășurată timp de 30 de ani și materializată în peste 20 de cărți. Exilat în 1946, celebrul istoric s-a refugiat mai întâi la Paris, unde a lucrat datorită colaborării colegilor spanioli care-i trimiteau microfilme. Din 1962 au început să-i apară primele lucrări, iar în 1964 a fost invitat să predea și să studieze la Pau. Numit profesor asociat, el a extins renumele Universității din Pau în lumea hispaniștilor din Europa și America Latină.

Jurnalul simbolismului

● O carte magnifică, un adevărat eveniment artistic este considerat *Jurnalul simbolismului* semnat de Robert L. Delvoay, apărut în Editura Skira. În cele 246 de pagini de comentariu ale volumului sint evocate nașterea și evoluția curentului, la sfârșitul veacului trecut. 400 de ilustrații realizate în excepționale condiții grafice înfățișează cele mai valoroase și reprezentative opere ale acestui curent apreciat în epocă, apoi respins și, astăzi, reabilitat.

Comemorare Eluard

● Cu prilejul împlinirii a 25 ani de la moartea poetului Paul Eluard (1895—1952), la Charenton, în locul unde a trăit și a murit poetul, a fost dezvelită o placă memorială; de asemenea, au fost roșite mai multe conferințe despre viața și opera poetului Rezistenței. Un grup de actori au susținut un recital de versuri din creația celui care a scris *Poezie neîntrepruptă*.

50 de ani de film egiptean

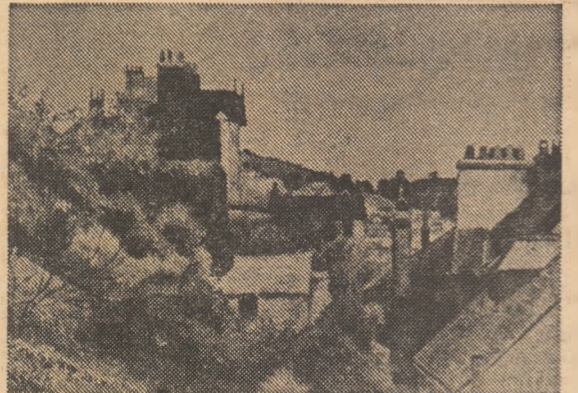
● În 1916 a avut loc la Cairo prima proiecție a unui film în Egipt. Unsprezece ani mai târziu, în 1927, regizorul Ahmed Gamal a realizat primul film egiptean, mut, intitulat *Leila*. În 1931 a fost creat primul studio cinematografic, iar în 1959 a luat ființă Institutul de film din Cairo. Astăzi R. A. Egipt dispune de cinci studii în care sînt produse, anual, șizeci de filme artistice de lung metraj. În cei cincizeci de ani de dezvoltare a artei și industriei filmului, numeroase pelicule semnate de regizori cunoscuți ca Abu Seif, Kamal Selim și alții au ilustrat potențialul tematic al cinematografului național egiptean, repunând succese importante în țară și în străinătate, inclusiv la festivalurile internaționale.

Cristal și porțelan de Boemia

● În Spania se bucură de mare succes prima expoziție de cristal și porțelan de Boemia care a fost prezentată publicului din această țară. Varietatea de stiluri, culori, obiecte, decorațiuni, ornamente, de la stilul Maria Tereza până la cel abstract din zilele noastre, valoarea obiectelor fac din această expoziție un adevărat eveniment artistic în viața culturală spaniolă.

Scriitorii italieni contemporani se destăinuie

● La Ancona a apărut recent un prim volum dintr-o serie care își propune să-i „facă să vorbească” pe cei mai de seamă scriitori italieni contemporani. Volumul, intitulat *Jocul, pista și semnul*, cuprinde mărturiile despre munca, crezurile literare, cărțile, viața unor scriitori, printre care Valentino Bompiani, Luciano Alseimi, Alfredo Giuliani, Paolo Volponi. Este prezentată de asemenea cite o nuvelă inedită semnata de fiecare din cei intervievați.

Pe urmele tatălui

● Camille Pissarro, celebrul pictor impresionist francez, avea cinci fii pictori, dintre care de mare succes s-a bucurat cel mai în vîrstă, Lucien, autorul tabloului *Acoperișurile la Dartmouth* (1922), reproduci aici. Pictura aceasta se află acum expusă la Londra, unde Lucien Pissarro s-a stabilit în 1890, lucrînd o vreme ca ilustrator de cărți pentru editura Eragny Press. Continuîndu-și activitatea picturală, a realizat numeroase peisaje în sudul Angliei, care, deși nu sînt mult diferite de

cele din Pontoise, Paris și Upper Norwood, pictate de Pissarro-tatăl, prezintă totuși o importanță trăsătură de unire între pictura franceză de la 1900 și cea engleză, practică în cadrul lui „New English Art Club” și, în special, al lui „Camden Town Group”, condus de Walter Sickert. Lucien Pissarro (1863—1944) a avut o fiică, Orinda, care a continuat tradiția familiei și ale cărei lucrări au fost de asemenea prezentate recent, într-o expoziție comemorativă, tot la Londra.

AM CITIT DESPRE...

„Noi” și „ei”

A APĂRUT în America o carte minunată, o carte de imagini intitulată *După 90 de ani*. Autoarea, Imogen Cunningham, a fotografiat vreme de 75 de ani. Cînd a ajuns nonagenară, s-a gândit să lase posterității portretele unor femei și bărbați de vîrsta ei din toate țările, de toate rasele. Rezultatul: „un testament despre frumusețea durabilă a chipului uman” („The New York Times Book Review”). O singură — dar cit de importantă! — trăsătură comună, adinea bătrîneții, și, afară de ea, toate deosebirile imaginabile. Iată-ne, pare a spune autoarea, așa sîntem, priviți-ne fără mirare, cu prietenie, ca pe propria voastră proiecție într-un viitor îndepărtat care nu are de ce să vă înspăimînte.

Cum îl vedem „noi” pe „ei”, ce avem să le reproșăm, cum ne priveșc „ei” pe „noi”, de ce nu ne lasă să trăim? În vîlmășagul de minorități oprimate năzuind să lase la lumină, de opresori decizi să-și mențină privilegiile, aceste întrebări capătă o stringență și o stridentă prevestitoare de conflicte fără de sfîrșit. Caricatura, reducerea la absurd a rivalității între grupuri umane este așa-zisa luptă sexistă, sexismul fiind cuvîntul inventat de o categorie din todeauna dezavantajată, femeile, pentru a desemna atitudinea instinctiv (și istoric constituită) disprețuitoare sau condescendentă a bărbaților. Strimb îndrumată, fiecea revoltă împotriva inegalității, a condiției de subordonare, se transformă într-un contra-sexism deliberat, într-o chemare la segregare, la ostracizarea „celorlalți”. Scizura preconizată ar tăia în două inima însăși a genului uman, trecînd prin mijlocul familiei și situînd în tabere soțul și soția, mama și tatăl, frațele și sora, mama și fiul, tatăl și fiica și așa mai departe,

ar însemna în esență pulverizarea societății, sfîrșitul lumii.

Dacă e să fim consecvenți...

O talentată scriitoare americană a încercat să povestească „ce înseamnă să fi femeie în Statele Unite la jumătatea secolului 20”. Autoarea se numește Marilyn French, iar romanul ei, *Camera femeilor*, va fi, ni se spune, „prin excelență lectura feminină a anului sau poate a multor ani”, „o platră de hotar” în literatură etc. Așa de pornită este însă această scriitoare, încît biografia colectivă a unor femei americane din pătura mijlocie cu care debutează ea, la 48 de ani, în literatură, cheamă femeile la izolare totală în „camera” lor, într-o existență fără bărbați. Pe cit de viguroase, de credibile în nefericirea, în neîmplinirea, în neadaptabilitatea lor, sînt eroinele, pe atît de schematici în postura lor de personaje nenuanțate negative sînt bărbații. Întrebată de o reporteră ce părere are despre această observație unanimă a criticii, Marilyn French a răspuns: „Mă infuriu. De cite ori o citesc vîd roșu. Bărbații sînt în cartea mea așa cum îl vîd femeile: ca obstacole în viața femeilor. Acesta este sensul cărții mele”. Cînd ea spune, în continuare, că Aristotel a construit un întreg univers fără a menționa măcar existența femeilor și că nimeni nu i-a reproșat-o vreodată, are, evident, dreptate. Dar cînd vrea să se răzbune pe Aristotel, pe Joseph Conrad și pe ceilalți autori care au trecut cu vederea sau au minimalizat femeile propunînd o lume fără bărbați sau în care bărbații devin, la rîndul lor, cantități neglijabile, cade într-un tezim îngust, de natură să reducă efectul de șoc al revelațiilor ei. Sau, știu eu, poate că nu. „Pur și simplu, mărturiseste Christopher Lehmann-Haupt, cronicarul lui „The New York Times”, n-am putut suporta să cred că, într-o lume reală, puritatea morală a poziției naratoarei trebuie să ducă, în mod necesar, la o atît de tragică izolare”.

Ce e de făcut, însă, pentru ca realități însuportabile să nu nască realități și mai însuportabile? În cartea *După 90 de ani*, bărbații și femeile ajung din nou să semene, așa cum nu au mai semănat de cînd erau în leagăn. Poate că în această direcție trebuie căutate răspunsurile. Multe răspunsuri.

Felicia Antip

Nou disc al lui Jacques Brel

● După o absență de patru ani din viața muzicală și o pauză de 10 ani de la ultimul disc, Jacques Brel — care trăiește retras în insulele Marquise — a înregistrat la Paris, într-un timp record, un nou disc. 12 cintețe noi în care admiratorii săi vor regăsi poezia, vigoarea, duioșia, aciditatea din creațiile sale mai vechi. Magazinele de discuri au comandat aproape un milion de exemplare, deși Brel a părăsit Parisul imediat după terminarea înregistrării, fără a se preocupa de comercializarea albumului. „Cînd te cheamă Jacques Brel, numele e suficient” — scrie „Le Nouvel Observateur”.

Bicentenar

● Înființată în anul 1777, celebra Scala din Milano sărbătorește în luna decembrie 200 de ani de existență. În decursul anilor, printre celebritățile care i-au adus faima s-au numărat și Hariclea Darclee, Elena Teodorini, G. Gabrielescu și alți artiști lirici români. La spectacolul festiv se va reprezenta *Don Carlos* de Verdi, după care vor figura în repertoriu și alte numeroase opere ale celor mai prestigioși compozitori.

Ierarhie

● În prezența unor stele ale ecranului, printre care Olivia de Havilland, Henry Fonda, Elisabeth Taylor, James Stewart, Sidney Poitier și Rod Steiger, „Institutul filmului din Statele Unite” a situat filmul *Pe aripile vântului*, turnat în 1939, drept cea mai valoroasă realizare din istoria cinematografului american. În continuare, ierarhizarea capodoperelor se prezintă astfel: *Citizen Kane*, realizat de Orson Welles în 1941, *Casablanca*, 1942, *Regina africană*, 1952, *Fructele miniei*, 1940, *Zbor deasupra cuibului de cuci*, 1975, *Cîntînd în ploaie*, 1952, *Războiul stelelor*, 1977, *Odișeea spațiului*, 1968 și *Vrăjitorul din Oz*, 1939.

Marlene Dietrich — imagini inedite

● Revista „Der Spiegel”, care apare la Hamburg, a început publicarea unui serial intitulat *Mitul Marlene Dietrich*, o analiză biografică și critică a stelei germane a cinematografului mondial. Ceea ce e mai interesant în prima parte, apărută la 14 noiembrie, este ilustrația — numeroase fotografii, dintre care câteva inedite, cum e acest instantaneu din 1945, unde actrița-cîntăreață, purtînd uniforma armatei americane, apare împreună cu mama ei, și această copertă a revistei „Ilustrierte Zeitung”, a-mintind de portretele lui Modigliani.

Un film despre un film cu o piesă de teatru

● La Paris a fost prezentat în premieră filmul *Répérages*, al lui Michel Soutter, o reconstituire cinematografică a realizării unei piese de teatru (*Trei surori*, de Cehov), filmate. Principala calitate a filmului constă, se pare, în genericul de zile mari: Lea Massari, Valérie Mairesse și Delphi-

ne Seyrig, în rolurile acționale care interpretează pe Olga, Mașa și Irina, alături de Jean-Louis Trintignant, în rolul regizorului (care, pentru a pune în scenă piesa, recurge la o pregătire prealabilă minuțioasă, făcîndu-le pe interprete să „între în pielea” personajelor). În imagine: scenă din filmul *Répérages*.

Viața oamenilor

● După memoriile lui Papillon și amintirile bretone ale lui Pierre Jakez Helias, o nouă colecție anunțată de Editura Stock, *Viața oamenilor*, care-și propune să publice mărturiile unei vieți, unei meserii, unei civilizații. Consacrată numai domeniului francez, aceasta se alătură altor colecții, precum *O viață* (Hachette), *Pămînt al oamenilor* (Plon) — consacrată cercetării etnografice și relatînd experiențe trăite de scriitori și savanți din diverse părți ale lumii — *Un om, o meserie* (Laifont) — în care diverse personalități vorbesc despre profesia lor. Printre primele lucrări anunțate: *Memoria satului*, *Papa Bechard*, *Viticulor din Beaujolais* și *Confidențele unui marinar-pescar*.

Hölderlin și Tasso

● Cercetătorul Maillat Gérard publică în „Revue de littérature comparée” (nr. 2/1977) un interesant studiu despre influența poetului italian Torquato Tasso asupra lui Hölderlin. Criticul constată că poetica lui Hölderlin e mai aproape de poetica lui Tasso decît de aceea a lui Dante (care, la rîndul ei, îl influențase pe Goethe). Hölderlin a cunoscut opera lui Tasso, precum și drama *Torquato Tasso* a lui Goethe, care l-a și inspirat în redactarea piesei *Empedocle*: Cercetătorul enumeră 7 apropieri între poetica lui Hölderlin și aceea a lui Tasso, între care: opțiunea lor pentru poezia văzută ca o experiență a sacralului; simpatia pentru antichitatea greco-latină, cu o prețuire deosebită pentru Ovidiu.

Biografie Albert Béguin

● La Editura Payot, Pierre Grolzer tipărește *Existence et destinée d'Albert Béguin*, o biografie intelectuală și morală fondată pe informații precise și documente noi (spre exemplu, corespondența pe care a adresat-o autorului cel care a scris *Sufletul romantic și visul*). Apariția e prilejuită de împlinirea a 20 de ani de la moartea criticului. Preocupîndu-se de „existența” lui Béguin, Grolzer a descoperit și diverse fragmente inedite, rămase pînă acum necunoscute, în arhivele casei din Elveția în care a locuit criticul.

Candidat la „Oscar”

● Filmul lui Ettore Scola, *Una giornata particolare* (O zi deosebită), a fost semnalat, de către o comisie alcătuită din reprezentanți ai producătorilor și distribuitorilor de film, ai sindicatului ziaristilor cinematografiei și Unitalia film, drept cea mai bună peliculă italiană ce poate candida la Premiul Oscar pentru cel mai bun film de limbă neengleză.

Ubu, din nou pe ecran

● La 80 de ani după ce a fost creat de Alfred Jarry, *Ubu-reege* cunoaște o nouă perioadă de succese, multiple de astă dată: interpretat de Max Wall pe o scenă londoneză, re-creat la radio și televiziune (într-un film vest-german reunind cartoane animate și actori, cu Alfred Marks în rolul principal), precum și într-un film englezesc de animație, în curs de realizare, desenat de Geoff Dembar (autorul celebrului *Lautrec*), după gravurile în lemn făcute de Jarry însuși pentru prima publicare a piesei sale.

Colecția Simenon

● O parte din importanta colecție de documente a Centrului de studii Georges Simenon din Lüttich este actualmente prezentată publicului într-o expoziție deschisă în clădirea Universității din orașul belgian în care s-a născut celebrul scriitor. Simenon a donat acestui centru, creat cu cinci ani în urmă, întregul său material de arhivă, constînd din 4127 de piese. Recent, Fundația a intrat de așezămîni în posesia corespondenței, pînă acum nepublicate, a scriitorului, și a citorva zeci de reportaje și interviuri înregistrate pe benzi de magnetofon și videocasete, provenind de la diverse posturi de radio și televiziune.

Plagiat

● Casa producătoare de filme Universal City Studios și rețeaua de televiziune ABC din Statele Unite au fost date în judecată pentru plagiat. Reclamantul este reporterul Gene Miller, laureat al Premiului Pulitzer, care a cerut despăgubiri pentru faptul că filmul *The Longest Night* (Noaptea cea mai lungă), realizat în 1972, plagiază cartea sa *83 Hours Till Dawn* (83 de ore pînă în zori), despre cazul, petrecut aievea, al răpirii Barbarei Jane Mackle. Stabilind temeinic plîngerii, tribunalul l-a condamnat pe producătorii asociați ai filmului la plata unei despăgubiri de peste două sute de mii de dolari.

ATLAS

Schimbare de peisaj

RAREORI un drum atît de scurt ca cel dintre Cannes și Marsilia poate să conțină o atît de senzațională schimbare de peisaj. Și nu atît peisajul geologic și vegetal este cel care se transformă, cît peisajul spiritual, aerul lui țînînd de valențele pe care ochiul privitorului i le conferă.

La început, țărml e dantelat cu grație și frivolitate de golfulețe rotunde și pitorești ca niște cuiburi săpate de apă în pămînt pentru somnul ambarcațiunilor de jucărie; la început, totul e numai alei de cipreși și esplanade de platani, vișe estetic sălbăticitice și glastre de flori savant cultivate-n ferestre; la început totul e arătat cu grijă, expus cu ingeniozitate, orizontul, chiar, nu e decît un galantar transparent în care sînt așezate, clădite frumos unele peste altele, căsutele și grădinile, hotelurile și bisericile, restaurantele și castelele medievale, pentru uzul distrat și binemeritat al turiștilor.

Apoi, treptat, coasta devine mai aridă, mai stincoasă, mai puțin verde și mai puțin exotică, cu stînci ieșind din mare ca niște mici insule, cu marea crescînd brusc de lîngă peretele țărmlui, cu pămîntul roșu, accidentat. Apoi linia ferată părăsește țărml și se afundă-n Provence. Nu mai este Coasta de Azur, plaja internațională, natura pentru uzul milionarilor, nu mai sînt munți excentrici și flora exuberantă, ci, deodată, provincia franceză, cîmpurile întinse presărate cu pomi, printre care se văd gospodării țărănești, ordonate de vii pitice crescînd disciplinate pe solul sîngeriu. Transformarea nu numai senzațională, ci și spectaculoasă, tulburătoare ca transformarea unei femei care își schimbă rochia de seară, diadema și colierele, cu șorțul de bucătărie și basmaua colorată, devenind astfel cu desăvîrșire alta și amintind, modestă și caldă, numai ca o părere, tremurător și nesigur, de ceea ce părăse a fi, strălucitoare și distantă, tot ea însăși.

Ana Blandiana

PREZENȚE ROMĂNEȘTI

Dinu Cernescu la Maastricht

Imagine din *Meșterul Manole* de Lucian Blaga, pusă în scenă de Dinu Cernescu (în aceeași regie a fost pusă în scenă și *Zamolxe*) la Maastricht (Olanda), în luna noiembrie a.c. Corespondența pe care o publicăm, în legătură cu acest eveniment, aparține criticului olandez Jaap Joppe.

● Ai întotdeauna o satisfacție asistînd la producțiile de sfîrșit de studii ale Academiei de Teatru din Maastricht, cea mai bună instituție de învățămînt de acest fel din Olanda. Directorul Nico de Vreede se străduiește să atragă pentru aceste producții regizori din străinătate care să lucreze cu studenții din ultimul an. De data aceasta a venit din nou celebrul regizor român Dinu Cernescu, care acum cîțiva ani, într-un program Ghelderode, a

obținut de la studenți rezultate remarcabile. El a ales acum două piese ale compatriotului său Lucian Blaga, care la rîndul lui și-a luat subiectele din tradiția populară românească. Se află acolo un teazar cultural din păcate prea puțin cunoscut la noi, așadar și din acest punct de vedere a fost bună alegerea lui Cernescu, care astfel a adus o însemnată contribuție la răspîndirea culturii românești peste hotare.

Piesa cea mai impor-

tantă, ca formă și conținut, a fost în mod evident *Zamolxe*, o piesă despre aspirare, despre strădania de a elibera poporul. Cernescu a dat acestei piese o formă captivantă, poetică, și în același timp o dinamică impetuoasă.

Faptul s-a datorat și capacității, ca și emoțiilor tinerilor actori, care în anumite momente au ajuns la realizări excepționale și foarte promițătoare pentru viitor. Pe Van Evert de Jager și Marjolein Verwijnen, după ce își vor termina studiile, sigur îi vom mai auzi și vedea.

Ca „lever de rideau”, *Meșterul Manole* a prezentat o temă clasică, aceea a arhitectului care-și jertfește propria soție pentru a putea să-și clădească biserica. Montajul făcut de Dinu Cernescu, pornind de la piesa inițială, a apărut poate prea strîns și prea compact pentru acest talent spontan. În acest cadru, totuși, regia s-a dovedit perfect stăpînită și riguroasă, iar studenții au dat bune realizări profesionale. Decorul și excelenta ilustrare sonoră s-au datorat, în amîndouă piesele, tot regizorului.

Jaap Joppe

„La nuova Rivista Europea”

● La Milano a apărut primul număr al publicației „La nuova Rivista Europea”. Revista bi-lunară își anunță de la acest număr inaugural largă arie de preocupări „literare și artistice, culturale și politice”, reclamîndu-se drept continuatoarea lombardezei „Rivista Europea”, apărută din 1838 pînă în 1847 tot la Milano, timp în care, sub conducerea lui Carlo Tenca, a făcut din paginile sale o tribună de idei activă în pregătirea revoluției de la 1848. Cunoscutul animator al publicisticii europene, Giancarlo Vigorelli, citează în cuvîntul său de deschidere pe predecesorul său Carlo Tenca: „Secolul nostru este destul de avansat; este astfel momentul să examinăm cu maturitate de conștiință punctul unde am ajuns și drumul pe care îl mai

avem de parcurs”, enunțînd implicit intențiile revistei, al cărui director este. În comitetul de redacție i se alătură cîteva nume prestigioase ale vieții culturale, artistice și politice din Italia de azi: Guido Bezzola, Carlo Bo, Igino Cerastico, Ruggero Jacobbi.

Răsfoind cele 176 de pagini ale acestui prim număr am reținut: un interesant jurnal al scriitoarei germane antinaziste Luisa Rinser, „1972—1977 de la Cap Kennedy în Indonezia și Java”; o antologie a poeziei occitane — selecție îngrijită de Sergio Salvi; un studiu dedicat pictorului flamand Rubens, semnează Giovanni Testori; Ruggero Jacobbi semnează o prezentare a scriitorului și pictorului Alberto Savinio, care a marcat gîndirea italiană în prima jumătate a secolului nostru; o prezentare a „altor poeți simbolisti italieni” de Galuccio Viaggi. În această prestigioasă companie apare și o prezentare a poetului Marin Sorescu, însoțită de traducerea integrală a poemului său „Nevermore”.

Acasă la Sibelius

Casa Sibelius

SA NU-I SPUI unui finlandez că vine din „țara celor o mie de lacuri” deoarece l-ai putea jigni. Suedezii, bunăoară, susțin orgolios că ar avea cam 100 000 de lacuri. Finlandezii n-au nimic de obiectat, doar precizează că, pentru a ajunge la această cifră, vecinii lor își fac socoteala întotdeauna după ploaie. Cit despre lacurile Finlandei, acestea sînt în număr de 62 000 — nimic în plus sau în minus — ne asigură băstinașii, mindri de a deține supremația lacustră a nordului european și, probabil, a lumii.

Noi despre un singur lac vom povesti, unul dintre cele mici, pierdut în dantela de ape a sudului finlandez — și anume lacul Tuusula, avînd conturul unui cap de bulldog cu gura căscată spre nord, lătrînd la pădurile verzi-albastre de conifere și la zăpezile diamantine ale Laponiei. Faima lacului Tuusula este covârșitoare, deoarece le eclipsează pe toate celelalte 61 999 (cum ar zice finlandezul mucalit). Prin ce le eclipsează? Nu prin bogăția de pește! Nu prin frenezia ambarcațiunilor care fulgeră pe oglinzile lui! Nu prin euforia așezămintelor de turism! Nu prin competițiile nautice!, cum se întîmplă în cazul majorității lacurilor finlandeze. Lacul Tuusula a concurat cu tihna, cu horbota verde și cu pacea meleagului său, reușind să atragă trepat pe țărmul său numeroși artiști, care s-au stabilit aici pentru totdeauna, parafînd astfel slava lacului intru prezent și eternitate. Aici au trăit și au creat pictorii Pekka Halonen, Gallen-Kallela și Ero Jänefelt, arhitectul Lars Sonck, scriitorii Eino Leino, F.E. Sillanpää și Aleksis Kivi. Aici a trăit, a creat și a murit compozitorul Jean Sibelius, patriarhul de drept al genului artistic finlandez.

Casa lui Sibelius, devenită muzeu, se află pe un teren colinat, pe țărmul nordic al lacului proverbial, la doi kilometri de orașul Järvenpää, într-un pîlc de pădure. Zeci de potecute curg radial de pretutindeni spre a se regăsi în acest punct de foc spiritual, adevărată Mecca a Finlandei. E o casă de țară, în care domnește simplicitatea și modestia; tot ce vezi este autentic și, de aceea, puternic expresiv privitor la felul vieții și muncii celui ce a locuit. Casa-muzeu e cunoscută în Finlanda sub numele intim de Ainola, derivînd din Aino, prenumele soției marelui artist, ale cărei delicatețe și echilibru transpar în amănuntele casei. Ea, Aino, a orînduit interioarele după chipul, asemănarea și rigorile ei, în timp ce Sibelius le-a aureolat cu snopul de sunete smulși din pianul Steinway, cu coadă, sfîrșind lăcașul și nemurindu-l totodată.

Mărturisesc că mă așteptam să fie cu totul altfel acest cuib, adică sobru și rece, precum muzica auster-glacială a celui ce a viețuit aici. Toate antecedentele mă pregătiseră pentru asta. Mai întii, sonorile sibeliusiene care căzuseră de-a lungul vremii în auzul meu de profan, la întimplare și fără noimă. Apoi, casa natală a compozitorului pe care o văzusem în urmă cu puține zile trecînd prin Hämeenlinna, localitate situată la liziera Finlandei de Mijloc: o casă inexpresivă, gri-fumurie, de lemn vopsit, neîn stare în opacitatea ei să vorbească simțurilor. În sfîrșit, cam aceeași experiență (deși de alt ordin) am avut-o privind magnifica orgă din tuburi de oțel inoxidabil ce tro-nează în parcul Sibelius din Helsinki, o strașnică metaforă ieșită din miinile sculptoriței Eila Hiltunen, care îl glorifică pe compozitor printr-un uragan imagistic, în care geometrișmul tubular, de esență neeuclidiană, explodează diamantin sub catapeasma cerului plumbos, iradiînd cu marea sunetelor de argint pînii negri și mestecenii albi al colinei, cu toții încrămeniți într-o nedumerire de vaier. Senzația e, recunoscut, magnanimă, însă exclusiv cerebrală, ca un incendiu alb, de gheață.

„Unde-i Sibelius?”, zice-se că ar fi întrebat juriul venit să omologheze monumentul, care avea să-și cîștige o celebritate indiscutabilă.

„Sibelius este aici!”, a răspuns sculptorița, arătînd vag spre ceea ce făptuise trudnic timp de șase ani de zile.

„Unde aici?”, reveni întrebarea.

Deznădăjduită, Eila Hiltunen puse miinile ei mîncate de flacăra pistolului de sudură pe hiperbole de tuburi și, îmbrăcîndu-i pe judecători cu o privire de oțel, le strigă:

„Sibelius e aici, încorporat în materie!”

„Nu. Ne trebuie figura lui!”, deciseră cei din juriu și sculptorița le făcu pe plac.

„Na-vă și figura lui!”, le zise Eila disprețuitor, după ce încropi la picioarele orgăi sale demonice un fațes-mască, tot din oțel, fixat pe un bolovan sisific de bazalt, unde timpla metafizică a compozitorului e undată de lungi fulare de ceață, și acestea de oțel masiv.

Toate acestea s-au întîmplat în anul 1967, la un concurs public ocazionat de centenarul nașterii marelui compozitor. Dar să ne întoarcem la Ainola, unde se află adevăratul Sibelius, spiritul acestuia diseminat în ambiantele de o virginală puritate și forță reconstitutivă. Ce să vedem mai întii? Poate pinza cu lebede, care plutesc pe lacul copleșit de inserare, într-o natură subțiat-fumegoașă; pentru că lebedă este vietatea pe care Sibelius a iubit-o cel mai mult. Se spune că și pe cînd implinise 90 de ani, deși se mișca greu, dacă l se da de știre că alunecă o lebedă pe lac, ieșea emoționat la culme, cuprins de frenezie, o tainică forță îl inunda mădularele, întinerindu-l subit, priveliștea îl menținea în lungi clipe de extaz și fericea îl locuia celula cu celula. Poate chiar fascinația de lebedă l-a fixat în acest loc, unde sosise cu totul întîmplător, într-o promenadă pe schiuri, după care îi spuse lui Lars Sonck, arhitectul și prietenul care proiectă această casă:

„Fă cum crezi, dar am o singură dorință: din camera mea de lucru să am vedere spre lac”.

La 24 septembrie 1904 Sibelius se instalează, împreună cu Ainola și primele trei fiice (avusese cinci), în casa lui de vise. Avea 38 de ani pe atunci, era în apogeul de vitalitate și în orbita sacră a marilor lui creații compunistice. **Simfonia a III-a** este prima lucrare importantă pe care o scrie în casa nouă, care avea să-l adăpostească peste o jumătate de secol, pînă la un alt septembrie, în 1957, cînd avea să închidă ochii pentru totdeauna.

ACUM e duminică, 30 octombrie 1977, ultima zi din an cînd mai e deschisă această casă-muzeu; peste iarnă stă închisă, dormind somn alb în hlamida omăturilor finlandeze. De aceea e lume multă azi la Ainola, lucru explicabil. Văd de aici tot ce văzuseră ochii lui Sibelius, privind natura, desigur, pentru că ceea ce privește el înăuntrul său rămîne o enigmă și pentru cei mai iscusiți biografi. Dincolo, peste lac (ca să ne menținem în natură) trăise tot într-o casă de țară, Pekka Halonen, cel despre care se spune că „este dintre toți pictorii finlandezi cel mai finlandez”, contemporanul și prietenul lui Sibelius. În mijlocul acelei case de birne cu ferestrele orientate spre lac stă atîrnat un felinar ciclopic, transplănat aici în chip hilar din nu se știe ce cartier de epocă al unui oraș finlandez; se zice că, ori de cîte ori aprindea Halonen felinarul său ciclopic, era un semn că pietroatele s-au infierbîntat și vecinul Sibelius este poftit la o partidă de sauna. Dar nu-i adevărat, lui Sibelius nu-i plăcea sauna (amă-nunt cunoscut de întreaga Finlandă); lui Sibelius îi plăceau țigările de foț, fumase trabuc cu patimă, dintr-o predestinare. Rămăsese orfan de tată la vîrsta de numai doi ani, încît amintirea lui nu reține nici un fel de imagine concretă a părintelui mort prematur; singurul amănunt reținut de Sibelius-copilul este că toate lucrurile aceluia om miroseau a tutun. Este motivul pentru care a căutat să-și apropie chipul omului dizolvat în neant, fumînd cu încăpătinare, toată viața.

Și pianul alb, cu coadă, are povestea lui; e cadoul cumpărat prin chetă de 144 de prieteni la ocazia împlinirii a 50 de ani de viață. Pălăria lui Sibelius este sadoveniană, gri-inspicată, cu boruri largi, totdeauna comandată în Italia; se spune că și în preumblările cu barca pe lac nu se despărțea de pălărie, cravată și cirja noduroasă.

O bucătărie mare, cu cuptor și plită enormă, stă mărturie că — alături de sunetele pianului — casa aceasta a adăpostit o viață aprigă, sănătoasă, ca a oricărui țăran din regiune; se datorează asta energicei Aino, care cocea piine, cultiva tot ce pămîntul nedarnic îi îngăduia, legume și fructe, pîrguia roșii într-o seră improvizată, cu ajutorul căreia a și obținut două premii la expozițiile agricole din districtul Tuusula, în anii 1930 și 1933.

Karina, insoțitoarea noastră, este și ea originară din partea locului, din satul Krapihovi, unde și prînzim, dealtminteri, într-o circumioară țărănească. Povestește Karina cu umorul ei sec, de tip scotian:

„Singurele relații ale familiei mele cu familia Sibelius datează de pe vremea crizei datorată războiului; lipsea zahărul, care apărea în prăvălia stătească la perioade mari, motiv ca localnicii să folosească aceste ocazii rarissime pentru a-și face rezerve. Îmi amintesc că familia Sibelius comandase 90 de kilograme de zahăr, iar familia mea 60. Prăvăliașul a împachetat aceste provizii dar le-a expediat exact deaindoasele, ceea ce ne-a pus în situația să ne cunoaștem, să descilcim mica incurcătură și să ridem cu poftă, dîndu-i cu tifla războiului care rinjea peste noi...”

MA REINTORC la Helsinki, ducîndu-l pe Sibelius, pe omul, pe adevăratul, cu mine, în afară burează toamnătic și plîng pînă din miliardele de ace, înfrigurîndu-mă.

„Nu ți-i frig?”, o întreb pe Karina, un strop de fată, îmbrăcată într-un sweater subțire.

„Deloc. Sînt deprinsă. Cîndva am fost jucătoare de pesapallo (oina finlandeză), dar mi-am frînt șira spinării, motiv să schimb sportul, am trecut la canotaj și iată-mă refăcută, n-am nici pe dracu'. Ies zilnic cu canoia pe lacuri”, povestește Karina, fiica lacurilor.

Tac mîlc, deoarece corpul meu solar, de esență mediteraneană, este tot mai invadat de exuberanța toamnei finlandeze, care îmi gravează spiritul cu tablele de legi ale nordului. E clipa în care totul se dizolvă în jur și nu rămîn în dialog decît fila albă a sufletului meu pe care toamna scrie cu pană de diamant.

Timpul somnoros-moluscolidal, hașurat cu lungi eșarfe de bură, se strecoară perfid prin pletele verzi ale Finlandei de Mijloc. Te regăsești pretutindeni melancolică mireasă a călătoriei mele! Steagurile tale mătăsos-argintii cad cu zgomot de rufă udă în piramidele verzi-albastre ale pădurilor de conifere; diamantele tale ard în cornițele boante ale renilor migratori și în copitele de abanos ale elanilor iuți, galopînd în ciurde compacte spre nordul maximal al planetei; pîrul tău mov drăpează buza de potir a lacurilor adînci, fulgerate de somoni roșii-fosforescenți; din carnea trupului tău cresc neconținut luminări de mestecenii, priveghînd ruga mea de preot al călătoriei și această fugă prin peisajul lacustru, ca o simfonie de Sibelius; e clipa cînd pădurile se aprinseră, psalmodiînd ceea ce le spusese, pe note, Marele Vrăjitor.

Pop Simion

Ca într-un vechi amurg, ca într-o fostă primăvară

■ **AMĂRĂCIUNEA** după înfrîngerea suferită în fața Iugoslaviei începe să se destrame. Toamna, asta lungă, zăgrăvind cu lumină necugețată domnițe intrînd în cămări zidite din șiraguri de mărgele, ne-a smuls din miini lemnul dușmăniei. Și iată-ne din nou întorși cu fața spre salcîmii din curtea noastră, punînd două ouă proaspete sub inima visului, în nădejdea că vom face să izbucneas-că o scînteie de sînge aurit, că vom înălța o generație nouă de jucători, înzestrați cu mai mult curaj, cu mai mult talent și, poate, și cu mai mult noroc. Scăpați de spaime și cu nervii mai limpezi, fotbalistii noștri au început să joace ca în primăverile de demult: goluri multe și răsturnări palpitate. Cei vechi, adică părinții noștri, retrăiesc clipe de înfrîngere de pe vremea Ripensiei și a Chinezu-lui.

Cine a fost la meciul Steaua—Dinamo, disputat pe o vreme ca de cules brînduși sau de floarea soarelui întorcînd capul spre Marea Neagră, și-a bucurat sufletul cu mireme și ochiul cu plutiri prin defileele tinereții. Cînd nu-i împovăram cu groaza că de un meci depinde viața și moartea, cînd îi lăsăm să se întoarcă la ideea că sportul înseamnă, mai presus de orice, libertate și descătușare, fotbalistii noștri știu să găsească și praf de pușcă și fantezie latină. Duminică, Steaua și Dinamo ne-au demonstrat că ne pricepem și noi să dezvelim taine, să făurim povești sub ochii a zeci de mii de oameni și să plantăm o stea albastră în mijlocul unui coviltir de atîtea ori bătut de grindină. Zeii se primenesc în timp, cel mai important lucru, acum, e ca antrenorii noștri să-l ghicească pe copilul sau pe copiii urșiți să aibă cîndva, în gîndurile noastre, cinci, șase sau șapte ani de nemurire — fiindcă atît durează veșnicia unui fotbalist.

Două sînt semnele ce mă fac să cred că viitorul ne va săruta, într-o altă toamnă, cu mure: la Arad s-a întrerupt meciul U.T.A. — F.C.M. Reșița, pentru ca jucătorii să scoată de pe teren un cățel coborît parcă dintr-un tablou de Tizian și care voia cu tot dinadinsul să execute o lovitură de pedeapsă, iar la Satu-Mare, meciul Olimpia — F. C. Argeș a început cu douăzeci de minute întîrziere, fiindcă în nordul țării a nins.

Cînd eram copil și mă loveam numai de ecuații și logaritmi, nu de praguri și de străchini, ca azi, după prima ninsoare porneam cu un prieten pe dealurile din preajma liceului și căutam pere rămase neculese. Am trecut anii cu nemiluita — și niciodată n-am mai mîncat pere atît de dulci.

Fănuș Neagu

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Director GEORGE IVAȘCU